

4744

Η ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ  
ΤΩΝ  
ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ  
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΛΛΩΝ  
ΓΕΝΙΚΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ  
ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ  
ΤΟΥ 1902  
ΑΙ ΕΙΣ ΑΥΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ  
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ  
ΚΑΙ Η ΑΝΤΑΠΑΝΤΗΣΙΣ  
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ



ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ  
ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1904

4744

Η ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ  
 ΤΩΝ  
 ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ  
 ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΛΛΩΝ  
 ΓΕΝΙΚΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ  
 ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ  
 ΤΟΥ 1902  
 ΑΙ ΕΙΣ ΑΥΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ  
 ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ  
 ΚΑΙ Η ΑΝΤΑΠΑΝΤΗΣΙΣ  
 ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

SISMANOGLIO



ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ  
 ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1904

## ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, ἡ κανόνισιν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ ὄροις θεοφόρων Πατέρων προκαθημένη καὶ προεδρεύουσα τῶν κατὰ τόπους ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ὀρθόδοξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, βουλὴν ἐβουλεύσατο ἱερὰν καὶ θεάρεστον, Ἐγκύκλιον ἐξαποστεῖλαι Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν ταῖς ἀδελφαῖς Ἐκκλησίαις, τὴν γνώμην ἐκάστης διαπυθνομένη περὶ τεσσάρων σοβαρῶν καὶ πολλῆς μελέτης καὶ σπουδῆς ἀξίων ζητημάτων· ἔστι δὲ ταῦτα, συντόμως εἰπεῖν, α') ἡ ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ἀγάπῃ συνάντησις καὶ ἐνίσχυσις τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν· β') ἡ δυνατὴ τούτων πρὸς τὰς δύο μεγάλας τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναδενδράδας, τὸν Καθολικισμὸν καὶ τὸν Προτεσταντισμὸν, σχέσις καὶ ἐν χριστιανικῇ ἀγάπῃ προσέγγισις· γ') πῶς δεῖ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν προσενεχθῆναι ἰδίᾳ πρὸς τοὺς λεγομένους Παλαιοκαθολικοὺς, ἐπιπο-

θοῦντας τὴν μετ' αὐτῆς ἔνωσιν, καὶ δ') τὸ περὶ δυνατῆς ἢ μὴ τροποποιήσεως καὶ ἀκριβέστερου καθορισμοῦ τοῦ παρ' ἡμῖν κρατοῦντος Ἡμερολογίου. Αἱ κατὰ τόπους ἅγιοι τοῦ Θεοῦ Ἀυτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι, προθύμως καὶ φιλαδέλφως ἀποδεξάμεναι τὰ ἐρωτήματα τοῦ προέδρου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, Κυρίου Ἰωακείμ τοῦ Γ', καὶ πολλῆς αὐτὰ ἀξιώσασαι προσοχῆς καὶ μελέτης, ἐγκαίρως ἀπεκρίναντο, ὡς ἐκάστη εἶχε δόξης περὶ αὐτῶν ταύταις ἐπηκολούθησεν ἢ ἐν δευτέρᾳ Ἐγκυκλίῳ διατύπωσις τῆς περὶ τούτων γνώμης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὕτη ὑπόθεσις ἀντικείμενον ἐγένετο γενικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐνδιαφέροντος, καὶ πολλαὶ περὶ αὐτῆς ἐξηνέχθησαν κρίσεις, τούτου ἕνεκεν, συνοδικῆ διαγνώμη, ἐνεκρίθη ὅπως ἅπαντα τὰ πρὸς αὐτὴν σχετικὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἐκδοθῶσιν ἐν τῷ παρόντι φυλλαδίῳ πρὸς πρόχειρον χρῆσιν καὶ μελέτην παντὸς εὐσεβοῦς καὶ φιλομαθοῦς.

## Α'.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ  
ΤΟΥ 1902

Τοῖς μακαριωτάτοις καὶ ἀγιωτάτοις πατριάρχαις Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων καὶ ταῖς ἀγιωτάταις ἐν Χριστῷ ἀδελφαῖς αυτοκεφάλαις Ἐκκλησίαις ταῖς ἐν Κύπρῳ, Ρωσσίᾳ, Ἑλλάδι, Ρουμανίᾳ, Σερβίᾳ καὶ Μαυροβουνίῳ.

Ἐν οἷς ἀντεπέστειλαν ἡμῖν τιμίαις εἰρηνικοῖς γράμμασιν οἱ ἀγιώτατοι πρόεδροι τῶν σεπτῶν αυτοκεφάλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀποκριτικῶς πρὸς τὰ ἡμέτερα ἀγγελτήρια τῆς εὐδοκίᾳ Θεοῦ ἐκλογῆς ἡμῶν καὶ ἀναρρήσεως ἐπὶ τὸν ἀγιώτατον ἀποστολικὸν καὶ πατριαρχικὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, γηθόσυνοι κατείδομεν τὸν παλαιάτατον καὶ ἀδιάρρηκτον πνευματικὸν σύνδεσμον μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ μετὰ ζέσεως ἀκμαίας ἐκδηλούμενον, ῥήματά τε εὐαγγελικῆς ἀγάπης πάνυ προθύμως ἐκφερόμενα καὶ εὐχὰς διαπύρους πρὸς Θεὸν ἀναπεμπομένας ὑπὲρ τῆς πρεσβυγενοῦς ταύτης ἀγίας καὶ Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τῆς ἐν πίστει καὶ ἐλπίδι καὶ ἀγάπῃ προθυμοτάτης αὐτῶν ἀδελφῆς.

Ἡ ὡς ἐν ἱερῷ χορῷ ἐναρμόνιος αὕτη παράστασις τῶν συνευχομένων ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν, τὴν ψυχὴν ἡμῶν καταλύξασα, μείζονως ἡμᾶς διεθέρμανεν ἐπὶ συνεχεστέρα ἀνυσίμῳ κοινωνίᾳ καὶ χρηστοτέρας διήγειρεν ἐν ἡμῖν ἐλπίδας γονιμωτέρας καλλιιεργείας τῶν πρὸς ἀλλήλας σχέσεων τῶν ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀγλαυτέραν καὶ δαψιλεστέραν θρησκευτικὴν καρποφορίαν. Ὡς κρατίστων γὰρ προθέσεων καὶ ἐνθέου ζήλου μεστὰς ἀπεδεξάμεθα καὶ ἀσπασίως ἐνεκολπωτάμεθα τὰς ἀκραιφνεῖς ἀδελφικὰς βεβαιώσεις τῶν ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς ἢ τὰ πρεσβεῖα τῶν ἐν τοῖς

ὀρθοδόξοις κράτεσιν Ἐκκλησιῶν φέρουσα ἀγιωτάτη ἀδελφή, ἡ ὀρθόδοξος, φαιμέν, Ἐκκλησία πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, πολλῆς ἡμᾶς ἐμπεφόρηκε παραμυθίας προσειποῦσα καὶ προσβεβαιώσασα τάδε :

« Ἡ ἀπευθυνομένη πρὸς ἡμᾶς καὶ τὰς λοιπὰς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας κλήσις ὑμῶν πρὸς εἰρήνην καὶ ἀδελφικὴν ἀγάπην  
 » καὶ ἀμοιβαίαν κοινωνίαν ζωηρὰν εὐρήσει ἀπήχησιν καὶ συμ-  
 » πάθειαν ἐν ταῖς καρδίαις πάντων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν,  
 » τῶν εἰλικρινῶς ἀφωσιωμένων τῇ μητρὶ αὐτῶν Ἐκκλησίᾳ. Κε-  
 » χωρισμένοι διὰ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς διαφορᾶς τῶν γλωσσῶν  
 » καὶ τῶν ἐθνικοτήτων αἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ τοπικαὶ Ἐκκλησίαι  
 » εὐρίσκουσι τὴν ἑαυτῶν ἐνότητά ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ ἀγάπῃ, ἐν τῇ  
 » στενῇ δὲ πρὸς ἀλλήλας κοινωνίᾳ θάρρος καὶ δύναμιν ἀρῶνται  
 » εἰς προκοπὴν ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ θεογνωσίᾳ, ἀπόκρουσιν τῶν  
 » μεθοδειῶν τοῦ πολεμίου καὶ παγκόσμιον κήρυξιν τοῦ Εὐαγγε-  
 » λίου ». — Τὸ αὐτὸ δὲ τῆς φιλαδελφίας καὶ τῆς ἐνότητος πνεύ-  
 » μα ἀπὸ τῆς θεορρύτου πηγῆς τοῦ Εὐαγγελίου ἐκπηγάζον ἐπι-  
 » πνέει ζωηρῶς δι' ὁμοίων καὶ λέξεων καὶ ἐννοιῶν ἐν τοῖς τιμίοις  
 » γράμμασι καὶ πασῶν τῶν ἄλλων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, θάρρος  
 » ὄντως καὶ δύναμιν ἡμῖν μεταδίδόν, εὐλόγους τε τὰς ἀφορμὰς πα-  
 » ρέχον, ὅπως πρὸς τῷ καλῶς ἐκπαλαὶ κρατοῦντι ἐθίμῳ τῶν τῆς  
 » φιλαδελφίας καὶ τῆς ἀγάπης προσαγορεύσεων καὶ τὰς πεπνυμέ-  
 » μένας αὐτῶν γνώμας ἐκζητῶμεν ἐκάστοτε ἐπὶ ζητήμασιν, ἐφ'  
 » ὧν ἢ ἀπὸ κοινοῦ μελέτη καὶ κρίσις ἡδύνατ' ἂν θεωρηθῆναι ὑπὸ  
 » τῶν Ἐκκλησιῶν εὐκαιρος, ἅμα δὲ καὶ τελεσιουργὸς ἔργων ἀγα-  
 » θῶν πρὸς κοινὴν ὠφελείαν τῶν τε ἀπὸ μέρους καὶ τῆς καθόλου  
 » Ἐκκλησίας, ἧς κεφαλὴ ὁ Χριστός.

Ἀπὸ τοιαύτης τοίνυν ὄντως ἀδελφικῆς ἐνισχύσεως εὐλόγως ἐπιρρωνύμενοι καὶ ἐν νῷ ἔχοντες τὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου παραίνεσιν πρὸς Κορινθίους καὶ πρὸς πάντας πάντων τῶν αἰώνων τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας· « Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες καὶ μὴ ἦ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρητισμέ-

νοι ἐν τῷ αὐτῷ νοί καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ », ἔγνωμεν προτεῖναι τῇ περὶ ἡμᾶς Ἱερᾷ Συνόδῳ πρὸς διάσκεψιν ὅπερ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐκρίναμεν μελέτημα πρέπον καὶ ἅγιον, ἐμβριθοῦς τε ἐπιστάσεως ἄξιον, εἶγε δηλονοῦν ἡ καθ' ἡμᾶς ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ εὐκαιρον λογίζεται ἐπιζητῆσαι ἀνταλλαγὴν σκέψεων μετὰ τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν, καὶ τῶν σεβασμιωτάτων προέδρων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τινῶν θεμάτων καθόλου μὲν εἶπειν ὀρησκευτικῆς οὐσίας καὶ ιδιότητος, πολλῆς δὲ σημασίας καὶ σπουδαιότητος, ὧν διάγραμμα πρὸς σαφεστέραν διατύπωσιν καὶ εὐχεριστεράν μελέτην ἀνεκοινωσάμεθα τοῖς περὶ ἡμᾶς σεβασμίοις καὶ περισπουδάστοις ἐν Χριστῷ συνοδικοῖς ἀδελφοῖς.

Μετὰ τὴν ἐπιγενομένην τοίνυν ἐπισταμένην μελέτην καὶ δοκιμασίαν, συναινοῦσαν ἔχοντες τὴν ὁμόφωνον συνοδικὴν διαγνώμην τῶν περὶ ἡμᾶς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι λίαν ἡμῖν ἀγαπητῶν καὶ περισπουδάστων ἀδελφῶν ἀγίων ἀρχιερέων, ἀλλὰ μὴν καὶ τῷ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ κρατοῦντι ἔθει στοιχοῦντες, καθ' ὃ οἱ τῶν Ἐκκλησιῶν θεοφιλῶς προστατοῦντες ἐπίσκοποι τὰς ἑαυτῶν ἀπορίας καὶ τὰς τούτων λύσεις διὰ γραμμάτων ἀλλήλοις ἀνεκοινοῦντο, ἐπιμελῶς καὶ φιλαδέλφως προσέχοντες ἐπιζητεῖν τὴν ἐν λόγοις καὶ ἔργοις ὁμοφροσύνην, προαγόμεθα εἰς ὑποτύπωσιν τῶν συνοδικῶς ἐγκριθέντων ἐρωτημάτων οὐ καινὰ τινα ἀνακινοῦντες ζητήματα, ἀλλὰ τὰ ἀφ' ἱκανοῦ χρόνου ὑφιστάμενα εἰς κοινὴν προβαλλόμενοι μελέτην, πρὸς ἀμοιβαίαν διαφώτισιν τῶν κατὰ τόπους ἀγίων τοῦ Θεοῦ ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, αἵπερ ὁμοίων πάντως ἐμφορούμεναι παγκοίνου ὠφελείας προθέσεων, ἡδέως, πεποίθαμεν, ἀποδέξονται καὶ ἐπίκαιρον κρινοῦσιν ἐπευρῶναι τὸν κύκλον τῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας εἰς ἐπισκόπησιν, οὐ μόνον ὑπὸ τῆς πορείας τῶν πραγμάτων ἐνδεικνυμένην, ἀλλὰ καὶ ἐπιβαλλομένην ὑπὸ τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθημεν ἐν Χριστῷ πάντες, ὅσοι, εὐδοκία καὶ χάριτι Θεοῦ, τεταγμένοι ἐσμέν εἰς προστασίαν τῶν ἀγίων Αὐτοῦ Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῷ προσέχειν ἑαυτοῖς καὶ ἐκ καθήκοντος μεριμνᾶν περὶ τῆς σωτηρίας πάντων. Χρεῶν γὰρ

όντως τοῖς ἄνωθεν εἰς πνευματικὴν τῶν πιστῶν διακυβέρνησιν τεταγμένοις, καὶ τῷ χριστωνύμῳ πληρώματι μέγχι ὄφελος τὸ ἐπιμέλεσθαι, ὅπως ἂν τὸ τιμιώτατον τῆς ἀγάπης κεφάλαιον πλείονας δυνηθεῖη καρπὸς φέρειν κατὰ τὸ ἅγιον τοῦ Κυρίου θέλημα. Διὸ ἐκ τῶν πρωτίστως ἐξερευνητέον ἐλογισάμεθα τί ποτε ἄρα δοκεῖ τοῖς γερασμίσις προέδροις τῶν ἁγιωτάτων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ὅ,τι ὠφέλιμον ἦν γενέσθαι, οὐκ ἐγένετο δὲ, τί δ' ἀπὸ τοῦ νῦν τὸ προσῆκον καὶ δυνατὸν γενέσθαι, πρὸς τὴν τῶν ὀρθοδόξων λαῶν ἐν τῇ ἐνότητι τῆς πίστεως, καὶ ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπῃ καὶ ὁμοφροσύνῃ, συνάντησιν, καὶ τί τὸ μετὰ ταῦτα ποιητέον πρὸς τὴν ἐπὶ μᾶλλον στερήσιν τῆς ἀγίας καὶ ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως καὶ πρὸς κρείττονα ἄμυναν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν κατὰ τοῦ ἐπιφερομένου ἐναντίου πνεύματος τοῦ αἰῶνος τούτου.

Θεοφιλὲς ἔτι καὶ εὐαγγελικόν ἐστὶν ἐπιζητῆσαι τὰ δοκοῦντα ταῖς ἁγιωτάταις αὐτοκεφάλαις Ἐκκλησίαις περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι σχέσεων ἡμῶν μετὰ τῶν δύο μεγάλων τοῦ χριστιανισμοῦ ἀναδενδράδων, τῆς δυτικῆς δηλονοῦν καὶ τῆς τῶν διακμαρτυρομένων Ἐκκλησίας. Καὶ γνωστὸν μὲν ὅτι διηγεκοῦς εὐχῆς καὶ δεήσεως ὑποκείμενον διατελεῖ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ καὶ παντὸς γνησίου χριστιανοῦ τῇ εὐαγγελικῇ τῆς ἐνότητος διδασκαλίᾳ στοιχοῦντος πύλος εὐσθέης καὶ ἐγκάρδιος ἢ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει μετ' ἡμῶν ἐνώσις αὐτῶν καὶ πάντων τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, ἀλλ' οὐκ ἀγνοοῦμεν ἅμα ὅτι προσκόπτει ὁ Θεοφιλὴς πύλος οὗτος πρὸ τῆς ἀδιασαλεύτου τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων ἐμμονῆς ἐν δοξασίαις, ἐφ' ὧν, ὡς ἐπὶ βάλθρου συμπαγοῦς διὰ τοῦ χρόνου καταστάντος, ἐστηκυῖαι, ὅλως ἀπρόθυμοι φαίνονται προσχωρῆσαι εἰς ὁδὸν ἐνώσεως, οἷα ὑπὸ τῆς εὐαγγελικῆς καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ἐνδείκνυται, ἢ ἐκδηλοῦσι μὲν προθυμίαν, ἀλλ' ἐφ' ὅροις καὶ βάσεσιν, ἐφ' οἷς ἢ ποθεινὴ δογματικὴ ὁμοφροσύνη καὶ κωνομία τυγχάνει: οὐσα ἡμῖν ἀπαράδεκτος. Περιστὸν δ' ἐπίσης εἰπεῖν πρὸς εἰδότας, ὅτι ἡ ἀγία καθολικὴ καὶ

ἀποστολικὴ Ἐκκλησία ἢ ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων ἰδρυθεῖσα καὶ ὑπὸ θειοτάτων καὶ θεοφόρων πατέρων ἐν οἰκουμενικαῖς Συνόδοις στερεωθεῖσα, κεφαλὴν ἔχουσα αὐτὸν τὸν ἀρχιποῦμενα Χριστὸν, τὸν τῷ ἰδίῳ αἵματι περιποιησάμενον αὐτὴν, οὐσα δὲ κατὰ τὸν θεόπνευστον καὶ οὐρανοθάμινα Ἀπόστολον στύλος καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας καὶ σῶμα Χριστοῦ, ἡ ἀγία, λέγομεν Ἐκκλησία μία ἐστὶ πράγματι ἐν ταυτότητι πίστεως καὶ ὁμοιότητι ἡθῶν καὶ ἐθίμων συνωδὰ ταῖς ἀποφάσεσι τῶν ἐπτὰ οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ μία ὀφείλει εἶναι, ἀλλ' οὐ πολλαὶ καὶ διαφέρουσαι πρὸς ἀλλήλας κατὰ τε τὰ δόγματα καὶ τοὺς θεμελιώδεις θεσμούς τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακυβερνήσεως. Εἰ δὲ, ὡς περὶ παντὸς πράγματος ἀδυνατοῦ μὲν παρὰ ἀνθρώποις, δυνατοῦ δὲ παρὰ τῷ Θεῷ, οὕτω καὶ περὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως ἐλπίζειν ἐνεστὶν ὡς δυνατῆς ποτε ἐσομένης, τῆς θείας μὲν χάριτος ἐπιφοιτήσεως καὶ συναρμομένης, τῶν ἀνθρώπων δ' εἰς τρίβους εὐαγγελικῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης κατευθυνομένων, ἄρα σκεπτέον καὶ φροντιστέον, κατὰ τὸ ἐνόν, πῶς ἂν εἴη δυνατὸν προλεῖναι τὴν πρὸς τοιοῦτο τέρμα ἄγουσαν ἀνώμχλον, τό γε νῦν, ὁδὸν, ἐξευρεῖν τε σημεία συναντήσεως καὶ ἐπαφῆς, ἢ καὶ ἀμοιβαίων θεμιτῶν παροράσεων, μέγχι τῆς διὰ τοῦ χρόνου τοῦ ὅλου ἔργου τελειώσεως, δι' ἧς πληρωθῆσεται πρὸς κοινὴν εὐφροσύνην καὶ ὠφέλειαν ἢ περὶ μιᾶς παίμνης καὶ ἐνὸς ποιμένος ῥῆσις τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅθεν καὶ εὐπρόσδεκτον τοῖς ἁγιωτάτοις ἀδελφοῖς ἔσεσθαι ὑπολαμβάνοντες τὴν περὶ τοιαύτης σκέψεως πρότασιν, θαρρούντως καὶ τὸ ἀδελφικὸν τόδε προτιθέμεθα ἐρώτημα, εἰ γε δηλονοῦν ἐπίκαιρος τὰ νῦν κρίνεται προδιάσκεψίς τις περὶ τούτου ἐπὶ τῷ παρασκευάσει πεδῖον ὁμαλὸν φιλικῆς ἀμοιβαίας προσπελάσεως, καὶ καθίσει ἐν κοινῇ ὁμοφρονίᾳ τῶν μελῶν τῆς καθόλου ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας τὰς βάσεις, τὰ μέτρα καὶ τὰ μέσα τὰ ὡς ἀριστα κριθησόμενα.

Συναφῆ τῇ χριστιανικῇ ἐνότητι πρόκεινται καὶ τὰ περὶ τῶν ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας οὐ πρὸ πολλοῦ ἀποχωρησάντων

δυτικῶν χριστιανῶν, οἱ τὴν προσωνομίαν παλαιῶν καθολικῶν ἀναλαμβάνοντες καὶ λέγοντες ἀποδέχεσθαι τὰ ὑπὸ τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας μέχρι τοῦ Θ' περιόπου αἰῶνος δεδογμένα, καὶ τὰς τῶν ἑπτὰ ἀγίων καὶ πανσέπτων οἰκουμενικῶν Συνόδων διατάξεις, ἑαυτοὺς ὡς ὄντας ἤδη ἐν τῇ καθόλου ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ διακηρύττουσι καὶ τὴν μετ' αὐτῆς ἔνωσιν καὶ κοινωνίαν ὡς περὶ τυπικῆς διακανονίσεως ὑπολειπόμενον ἔργον ἐπιζητοῦσι. Καὶ ἐπαινετὸς μὲν πάντως τῶν φιλοθέων τούτων χριστιανῶν ὁ θερμουργὸς τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας καὶ τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης ζῆλος, οὐ περ ἔμπερορημένοι φαίνονται ὄντες ἐν τῷ καλῷ αὐτῶν ἀγῶνι, γνωστὰ δὲ τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ αἱ τῶν συνεδρίων αὐτῶν διαγνώμαι καὶ πράξεις, καὶ ἡ ἐν κατηχητικοῖς καὶ συμβολικοῖς βιβλίοις δογματικῇ καὶ τελετουργικῇ διδασκαλίᾳ.

Ἐπειδὴ δὲ περὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν ἐκφερομένης ὁμολογίας τῆς πίστεως οὕτω σαφῆς τις καὶ κοινὴ πρυτανεύει ἐν ἡμῖν γνώμη, ἀλλὰ διαφόρως τὰ περὶ ταύτης κρίνονται ὑπὸ τῶν εἴτε ἐγγύθεν τὰ κατ' αὐτοὺς γινόντων, εἴτε ἀποῦεν ἐκμελετησάντων, ἡμετέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, ὧν τινες μὲν περὶ τῆς ὁμολογίας ταύτης ὡς ἐν σημείοις δογματικοῖς τῆς τελείας ὀρθοδόξιας οὐσιωδῶς ἔτι ἀπεχούσης ἀποφαίνονται, τινὲς δὲ τὸναντίον ταύτην κρίνουσιν ὡς μὴ περιέχουσαν διαφορὰς οὐσιώδεις τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν κωλυούσης, ἀλλ' ὡς μονοῦ συμπεπληρωμένην τὴν ὑπ' αὐτῶν ἀποχῆν τῆς ὅλης ὑγιαίνουσας ὀρθοδόξου διδασκαλίας καὶ περὶ παραδοσεως, καλὸν ἡγησάμεθα, ἵνα καὶ περὶ τούτου τοῦ σπουδαίου μελετήματος ἐπικαλεσώμεθα τὴν εὐσεβῆ καὶ φιλάδελφον γνώμην τῶν ἀγιωτάτων ὁμολογῶν ἐκκλησιῶν, εἴγε εὐκαιρὸν αὐταῖς δοκεῖ καὶ κατὰ τῆν τρόπον βουλευσασθαί τι ἀγαθὸν καὶ εὐπρόσδεκτον ἐπὶ τῷ διευκολῦναι τὴν πραγμάτωσιν τοῦ πρὸς τὴν μεθ' ἡμῶν τελείαν ἔνωσιν πόθου τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος χριστιανῶν, ὡς εὐσίμων ἀπαρχῆ τῆς ἐλπίζομένης καὶ ποθητῆς παγκοσμίου χριστιανικῆς ἐνότητος.

Οὐχ ἥττονος προσοχῆς ἄξια λογίζομεθα καὶ τὰ περὶ κοινῶ

ἡμερολογίου ἀφ' ἱκανοῦ ἤδη χρόνου λεγόμενά τε καὶ γραφόμενα, ἐν οἷς ἰδίᾳ τὰ προτεινόμενα συστήματα μεταρρυθμίσεως τοῦ ἀπ' αἰῶνων κρατοῦντος ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ἢ ἀποδοχῆς τοῦ Γρηγοριανοῦ, ἐκείνου μὲν ὡς ἐλλειπεστέρου ἐπιστημονικῶς, τούτου δ' ὡς ἀκριβεστέρου, νομιζομένων καὶ περὶ τῆς κατ' ἀναγκαίαν ἀκολουθίαν μεταστάσεως τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῶ πασχαλίου. Καὶ ἐν ταῖς τοῦ θέματος τούτου μελέταις διαχζομένας βλέπομεν τὰς παρὰ τοῖς εἰδικῶς ἐγκύψασιν ἡμετέροις ὀρθοδόξοις κρατούσας γνώμας. Τινὲς μὲν γὰρ τούτων τὸ ἐν ἡμῖν ἔκπαλαι παραδεδεγμένον ὡς μόνον ἀρμόζον τῇ Ἐκκλησίᾳ κρίνουσι διὰ τὸ εἶναι πατροπαράδοτον καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἀνεκθὲν κεκυρωμένον, ἥμισυ δ' ἀναγκαίαν τὴν τούτου μεταρρυθμισιν, ἀλλὰ καὶ φευκτέαν μᾶλλον, θεωροῦσι διὰ λόγους, οὓς ἀναπτύσσουσιν. ἔνιοι δ' ἀκρίβειαν χρονομετρικὴν ὅσον ἐνεσιπληρεστέραν, ἢ καὶ τὴν τοῦ ὁμοιομόρφου καινῆν χρησιμότητα προβαλλόμενοι, ὑπέρμαχοι τοῦ τῶν δυτικῶν ἡμερολογίου καὶ τῆς παρ' ἡμῖν εἰσαγωγῆς αὐτοῦ ἀποφαίνονται, συνηγορούντων αὐτοῖς, ὡς εἰκὸς, καὶ τῶν ἐκ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ προσδοκίᾳ ἴσως ἐνδεχομένων θρησκευτικῶν, κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπόψεις, ὠφελειῶν. Οὕτω δ' ἐπιτεινομένης ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν τῆς συζητήσεως, καθ' ἣν ἐκατέρωθεν ἐμμόνω προτάσσονται ποικίλοι καὶ σπουδῆς ἄξιοι ἰσχυρισμοί, πρὸς τε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν θρησκείαν ταύτοχρῶνως ἀναφερόμενοι, ἐν ᾧ συνάμα ἐν τισὶ τῶν ὀρθοδόξων χωρῶν ἔφεσις τις ἐκδηλοῦται προσχωρήσεως εἰς τὴν γνώμην τῆς τοῦ καθ' ἡμᾶς ἡμερολογίου μεταλλαγῆς, ἢ τινος αὐτοῦ διαρρυθμίσεως, πρόσφορον ἐπίσης ἡμῖν δοκεῖ, ἅτε δὴ τοῦ ζητήματος τούτου σὺν τῇ ἐπιστημονικῇ μορφῇ προφανῆ ἔχοντος σημασίαν ἐκκλησιαστικὴν, διαμείψασθαι πρὸς ἀλλήλας τὰς ἀγίας ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας σχετικὰς ἀνακοινώσεις ἵνα καὶ περὶ τούτου διαμορφωθῇ κοινὸν ἐν αὐταῖς φρόνημα, μία δὲ γνώμη καὶ ἀπόφασις τῆς καθόλου ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἢ μόνῃ ἀπόκειται ἢ περὶ τούτου κρίσις καὶ ἡ ἐξεύρεσις, ἐν ἀνάγκῃ, τρόπου συνδυάζοντος κατὰ τὸ ἐφικτὸν

τὴν ἐπιζητούμενην σχετικὴν ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν πρὸς τὴν  
πυθουμένην τήρησιν καθιερωμένων ἐκκλησιαστικῶν ὁρισμῶν.

Ταύτην τοίνυν τὴν ἐπὶ τῶν προεκτεθέντων σημείων ἀνταλ-  
λαγὴν σκέψεων ὡς ἀπτήν ἐνδείξιν πνευματικῆς καὶ πραγματικῆς  
ἐπικοινωνίας καὶ ὡς συνεκτικὴν τῆς ἐν πᾶσι κοινοῖς ζητήμασι  
τηρητέας ἐνόητος ἢ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλη-  
σία τὰ μάλιστα ἀνύτιμον τῇ ὀρθοδόξῃ κρίνουσα, χρηστὰς τρέφει  
ἐλπίδας, ὅτι ἡ ἀδελφικὴ αὐτῆς ἴδε φροντίς καὶ παράκλησις πρὸς  
ὅσα καὶ εὐαγγελικὰ κατατείνουσα τέλη, συμπαθῆ ἔξει ἀπήχη-  
σιν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν γερασμίων ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν καὶ συναι-  
νοῦσαν εὐρήσει τὴν φιλαδελφίαν αὐτῶν πρὸς ἀνακοίνωσιν τῆς  
περὶ ἐκάστου γνώμης τῶν ὧν θεοφιλῶς προίστανται Ἐκκλησιῶν.  
Φρονοῦμεν δ' ἔτι, ὅτι, σὺν τοῖς ἀπὸ τῶν ἀμοιβαίων ἀνακοινώσεων  
ἐλπίζομένοις κοινοῖς ὠφελήμασι, μαρτυρηθήσεται τῷ κόσμῳ καὶ  
αὐτοῖς ἢ ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἐνυπάρχουσα  
ἰσχυρὰ ἠθικὴ δύναμις, ἥς πηγὴ μὲν ἢ ἀναλλοιώτως διακατεχο-  
μένη ἀλήθειαι, ἰσχυρὸς δὲ μοχλὸς ἢ ἄρρηκτος πρὸς ἀλλήλας ἐνό-  
της τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν. Ἐπὶ τριαύταις ἐλπίσι καὶ πεποι-  
θήσεσιν, ἃς στηρίζομεν εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς εὐκλείας καὶ τῆς εὐστα-  
θείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἐνθεον ζῆλον τῶν διεπόν-  
των ταύτας γερασμίων προέδρων καὶ ἁγιωτάτων Συνόδων, ἐκ  
κέντρου καρδίας δεόμεθα πρὸς Κύριον, ἵνα σώζῃ καὶ σκέπῃ ὑπὸ  
τὴν ἄμαχον αἰγίδα αὐτοῦ τὸ καθόλου πλήρωμα τῶν ὀρθοδόξων  
πιστῶν, ἐπιδαφιλεύῃ δὲ τῇ ὑμετέρα λίαν ἡμῖν περιπεθήτῳ καὶ  
περισπουδάστῳ Μακαριότητι καὶ Σεβασμιότητι βίον πανόλβιον,  
ὕγιεινὸν καὶ μακραίωνα.

αβ', ἰουνίου ιβ'.

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΙΩΑΚΕΙΜ

† Ὁ Ἐφέσου Ἰωακείμ—† Ὁ Προύσης Ναθαναήλ—† Ὁ Νεοκαι-  
σαρείας Ἀλέξανδρος—† Ὁ Ἰκονίου Ἀθανάσιος—† Ὁ Σμύρνης Βα-  
σίλειος—† Ὁ Χίου Κωνσταντῖνος—† Ὁ Βάρνης Πολύκαρπος—† Ὁ  
Ξάνθης Ἰωακείμ—† Ὁ Βοδενῶν Νικόδημος—† Ὁ Λιτίσης Νικηφό-  
ρος—† Ὁ Ἡλιουπόλεως Τάρασιος—† Ὁ Καλλιουπόλεως Ἰερώνυμος.

Β'.

## ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

—\*—

Παναγιώτατε καὶ Σεβασμιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταν-  
τινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸ Πατριάρχα, ἐν Χρι-  
στῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητὲ καὶ ἐπιπόθοντε ἀδελφε καὶ διλλειτορ-  
γὲ τῆς ἡμῶν Μετριότητος, Κύριε Ἰωακείμ, τὴν Ὑμετέραν περι-  
σπουδάστον ἡμῖν Σεβασμίαν Παναγιότητα, ἐν φιλήματι ἁγίῳ  
περιπτυσσόμενοι ὑπερόψια προδαγορεύομεν.

Πολλῆς σπουδῆς καὶ μελέτης ἄξια θέματα προῦβάλλετο  
ταῖς ἀγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις ἢ Ὑμετέρα θεοτίμητος κο-  
ρυφῇ δι' ὧν τοῖς σεβασμίοις προέδροις αὐτῶν ἐπέστειλεν  
ἀπὸ λ' ἰουνίου παρελθόντος σωτηρίου ἔτους ἀδελφικῶν αὐτῆς  
γραμμάτων. Ἡ τε γὰρ δὴ ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ  
ὁμοφροσύνῃ πληρεστάτη τῶν ὀρθοδόξων λαῶν συνάντησις  
καὶ ἡ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν κατὰ τοῦ ἐπιφερομέ-  
νου ἐναντίου τοῦ αἰῶνος πνεύματος ἄμυνα, ἣ τε πρὸς τὰς ἀπε-  
σχισμένας Ἐκκλησίας προσέγγισις, ἣ τε μετὰ τῶν Παλαιῶν  
Καθολικῶν αὐτοτιτλοφορουμένων τελεία ἔνωσις, ὡς καὶ ἡ τοῦ  
ἐν χρήσει ἡμερολογίου κατὰ τὰ τῆς ἐπιστήμης πορίσματα  
μεταρρύθμισις, τυγχάνουσιν ὄντα ζητήματα, ὧν ἡ ἐπιτυχῆς  
διευθέτησις οὐ σμικρὸν, οὐδὲ τυχαῖον πορίσει τὸ κέρδος τῷ  
τῶν εὐσεβούντων συστήματι πρὸς δόξαν τοῦ τῆς Ἐκκλησίας  
Δομήγορος. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἡμεῖς σὺν τῇ περὶ ἡμᾶς ἀγίᾳ  
καὶ ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς προσηκούσης μὲν ἠξιώσαμεν προσοχῆς  
τὰ εἰς τὴν μελέτην ἡμῖν προβληθέντα ἐρωτήματα καὶ κατ' ἄ-  
ξίαν τὴν τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος καὶ τῆς περὶ  
Αὐτὴν σεβασμίας Συνόδου ἐπηνέσαμεν πρόθεσιν, ἣ μέντοι

περὶ τὰ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, συντόνου τῆς ἐπιμελείας χρήζοντα, σπουδῇ καὶ μέριμνα παρείλκυσαν εἰς δεῦρο τὴν ἐπ' αὐτῶν ὀριστικὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν εἰς τὰ τίμια ἀδελφικὰ Αὐτῆς γράμματα ὀφειλομένην ἀπαίτησιν.

Κανὼν μὲν οὖν τῆς ἀληθείας ἀστραβῆς καὶ πηγῆ ἀέν-  
 ναος βίου ὄντως χριστιανικοῦ ἐστὶν ὁμολογουμένως ὁ λόγος  
 τοῦ Θεοῦ, ὃς ὠφέλιμος ὢν, κατὰ τὸν οὐραιοβάμονα Παῦ-  
 λον, πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπαιόρθωσιν,  
 πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἄρτιον ἀπεργάζεται τὸν  
 τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτι-  
 σμένον, ἔνθεν τοι καὶ οἱ θεοφόροι τῆς Ἐκκλησίας Πα-  
 τέρες ὁμοφώνως ἐκδιδάσκουσιν ὅτι ἡ τῶν Ἀγίων Γραφῶν  
 ἄγνοιά ἐστὶν ἡ πηγὴ καὶ αἰτία πάντων τῶν ἐν τῇ Ἐκκλη-  
 σίᾳ κακῶν. Οὗ γὰρ Γραφῶν ἄγνοια, ἐκεῖ καὶ τῆς ἀληθείας  
 παραχάραξις καὶ διαστροφή, ἐκεῖ καὶ τοῦ καρποῦ τοῦ Πνεύ-  
 ματος ἔλλειψις, ὃς ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήμη, μακροθυ-  
 μία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια.  
 Εὐδῆλον οὖν ὡς οἱ τῇ ὀρθοδοξίᾳ σεμνυνόμενοι λαοὶ τότε  
 μόνον συναντήσουσιν ἀληθῶς καὶ τελείως ἐν τῇ ἐνότητι τῆς  
 πίστεως καὶ ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπῃ καὶ ὁμοφροσύνῃ,  
 ὅταν, τοῦ γνησίου καὶ ἀκηράτου καὶ μόνου σωτηριώδους  
 πνεύματος τοῦ Εὐαγγελίου ἐμπεφορημένοι, ἐν πρὸ παντὸς  
 ἀπὸ κοινοῦ ἐν εἰλικρινείᾳ διώκωσι, τὴν ἀλώβητον διατή-  
 ρησιν καὶ διάδοσιν καὶ ἐπικράτησιν τῆς, ἣν χάριτι Θεοῦ  
 διακατέχουσιν, ἱερᾶς κοινῆς παρακαταθήκης τῆς πίστεως,  
 μὴ γινόμενοι ἐν τούτῳ κενόδοξοι, μήτε ἀλλήλους προκα-  
 λούμενοι, μήτε ἀλλήλους φθονοῦντες, μηδὲ τὴν εὐαγγελι-  
 κὴν θείαν ἀλήθειαν καὶ τὴν ταύτην ἐμπεπιστευμένην ἀγίαν  
 τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, τὴν τὸν κόσμον ἀναπλάσαι κεκλη-  
 μένην, ταπεινὴν θεραπαινίδα κοσμικῶν μελημάτων καὶ πο-  
 λιτικῶν σκοπῶν ποιούμενοι, τὴν ἀκμὴν δὲ καὶ δόξαν τῆς

ὀρθοδοξίας, ἀλλ' ἅμα καὶ τὴν ταύτης ἔκπτωσιν καὶ πα-  
 ρακμὴν κοινὴν καὶ ἰδίαν πάντες οἱ ὀρθόδοξοι λαοὶ ποιού-  
 μενοι, ὀφείλουσι χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ  
 κλαιόντων, τὸ μὲν ἀγαθὸν προάγοντες, ἐπὶ δὲ τῇ οἰαδήποτε  
 καὶ ὅπου δήποτε συμφορᾷ καὶ κακοπαθείᾳ τῆς ὀρθοδοξίας  
 συμπαθοῦντες καὶ πάσῃ δυνάμει ἠθικῇ καὶ ὑλικῇ συντρέ-  
 χοντες καὶ παραμυθούμενοι. Μέλη γὰρ ὄντες τοῦ σώματος  
 τοῦ Χριστοῦ, ἐσμὲν ἅμα καὶ ἀλλήλων μέλη, καὶ «εἴτε πά-  
 σχει ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη, εἴτε δοξάζεται  
 ἐν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη». Ὡσπερ οὖν τὰ μέλη  
 τοῦ σώματος ὑπὲρ ἀλλήλων ἱερμιναὶ καὶ συνεργαζόμενα  
 πληροῖ τὴν λειτουργίαν τοῦ ὅλου ὀργανισμοῦ καὶ οὐδὲν τοῦ  
 ἐτέρου τὴν βουήθειαν ἀποκρούεται, οὐδὲ λέγει χρείαν σου  
 οὐκ ἔχω, οὕτω καὶ ἅπαντες οἱ ὀρθόδοξοι λαοὶ, ἅπασαι αἱ  
 κατὰ τόπους αὐτοκέφαλοι ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, τὴν Μίαν,  
 Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν συγκρο-  
 τοῦσαι καὶ εἰς ἐν σῶμα συμπεπηγυῖαι ὀφείλουσιν ἀλλήλων  
 τὰ βάρη βαστάζειν καὶ τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ ἀναπληροῦν  
 ἀδελφικῶς συνεργαζόμεναι ἐν τῷ ἔργῳ τῆς διακονίας, τῷ  
 καταρτισμῷ τῶν ἀγίων καὶ τῇ οἰκοδομῇ τοῦ σώματος τοῦ  
 Χριστοῦ. Τούτων δ' οὕτω καλῶς τιθεμένων, ἀνάγκη ἀκολου-  
 θῶς ὅπως ἐκάστη αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία, τὴν δικαιοδο-  
 σίαν τῆς ἐτέρας σεβομένη καὶ τὰ προνόμια καὶ δίκαια αὐτῆς  
 περὶ πλείστου ποιουμένη, ἐπὶ μηδεμιᾷ μὲν προφάσει μεταίρη  
 ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες ἡμῶν, ἐπιμελῶς δ' ἀποφεύγη  
 πᾶσαν εἴτε ἄμεσον, εἴτε ἔμμεσον ἐν ἀλλοτρίαις παροικίαις  
 ἐπέμβασιν, ἐξ ἧς διαιρέσεις πνευμάτων καὶ σχίσματα δια-  
 θέσεων καὶ ποικίλα ἕτερα σκάνδαλα, τὰς ἀδελφικὰς τῶν  
 Ἐκκλησιῶν σχέσεις ψυχραίνοντα καὶ παραλύοντα. Τὸ  
 τοιοῦτο ἀντεναγγελικὸν καὶ ὀλέθριον πνεῦμα πάσῃ δυνάμει  
 καταπολεμητέον καὶ παντελῶς τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας

περιβόλων ἔξοστρακιστέον. Ἴνα δὲ τὸ τιμιώτατον τῆς ἀγάπης χρήμα δυνηθῆ δαψιλῆς καὶ ἀγλαοὺς φέρειν καρποὺς, δέον τὰς ἀδελφικὰς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας ἐπευρίναι τὸν κύκλον τῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας καὶ ὡς οἶόν τε στενοτέρας καὶ οἰκειότερας καλλιεργῆσαι σχέσεις, πυκνότερον μὲν καὶ τακτικώτερον ἀλλήλαις ἐπιστελλούσας, μὴ μόνον ἐπὶ προσαγορεύσει ψιλῆ, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἀνακοινώσει ἡδέων τε καὶ λυπηρῶν καὶ ἐπὶ ἐξαιρήσει λύσιως ἀπορουμένων, χεῖρα δὲ βοηθείας πρόθυμον ἀλλήλαις ἐν πάσῃ πνευματικῇ καὶ ἠθικῇ καὶ ὑλικῇ ἀνάγκῃ ὀρεγοίσας, νέους τε δοκίμους μέλλοντας τῆς Ἐκκλησίας λειτουργοὺς τακτικῶς παρ' ἀλλήλαις ἐκπαιδευούσας. Ὅτι δ' ὁμως τελειότεραν καὶ ἀποτελεσματικώτεραν τὴν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἐπικοινωνίαν ἀπεργάσεται, τοῦτό ἐστιν ἡ καθέκαστον ἐνιαυτὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις ἀντιπροσώπων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν κατὰ σειρὰν ἐν τοῖς κέντροις αὐτῶν πρὸς σύσκεψιν κοινὴν ἐπὶ τῶν γεικῶν τῆς ὀρθοδοξίας ἀναγκῶν ἐπὶ καθορισμῶ τῶν μέτρων τῶν ἀναγκαιούντων πρὸς θεραπείαν τῶν κακῶς ἐχόντων, ὧν ἐστὶ καὶ τὰ ἐκάστοτε ἐπισυμβαίνοντα ἑκασταχοῦ ρήγματα. Ἐπὶ τοιούτοις ὅροις ἔστιν, ὡς γ' ἡμῖν δοκεῖ, δυνατὴ, Θεοῦ συναιρομένου, ἡ τῶν ὀρθοδόξων λαῶν μὴ μόνον ἐν τῇ εἰότητι τῆς πίστεως ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπῃ καὶ ὁμοφροσύνῃ συνάντησις, δι' ἧς καὶ ἡ ὀρθόδοξος ἡμῶν πίστις κρατυνθήσεται καὶ αἱ ἁγίαι τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαι ἰσχυρότεραι καθιστάμεναι δυνησονται νικηφόρως ἀντιστῆναι τῷ καθ' ἐκάστην χαλεπώτερω καὶ ὀλεθριωτέρω γιγνομένῳ ἐναντίῳ πνεύματι τοῦ αἰῶνος τούτου.

Τοῦ λόγου δὲ προκειμένου περὶ τῆς Δυτικῆς καὶ τῆς τῶν Διαμαρτυρομένων Ἐκκλησίας, ἃς ἡ Ἑμετέρα γερασμία Παναγιότης πάνυ προσφυῶς ὡς «δύο μεγάλας τοῦ χριστιανισμοῦ

ἀναδενδράδας» ἐχαρακτήρισε καὶ δὴ περὶ τοῦ εἴγε ἐπίκαιρος τανῦν κρίνεται προδιάσκεψίς τις κοινὴ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τὴν παρασκευὴν πεδίου ὀμαλοῦ φιλικῆς μετ' αὐτῶν ἀμοιβαίας προσπελάσεως καὶ τὴν καθορισμὸν τῶν βάσεων, τῶν μέτρων καὶ τῶν μίσων σκοποῦσα, ἡμεῖς τε καὶ ἡ περὶ ἡμᾶς ἁγία Σύνοδος διακαῶς μὲν τὴν τῶν πάντων ἐπιποθοῦμεν ἕνωσιν καὶ μετὰ θερμῆς τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἀναφέρομεν δέησιν καὶ θεοφιλῆς καὶ εὐαγγελικὸν ἡγούμεθα τὸ διηνεκῶς τοὺς τῆς Ἐκκλησίας ποιμένας μεριμιᾶν ὑπὲρ τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ μεγάλου τούτου καὶ ἁγίου σκοποῦ, τὸ μέντοι εἰδικῶς ἐν τῷ παρόντι ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου κοινῇ συσκέψασθαι τῶν οὐκ ἀιαγκαίων εἶναι νομίζομεν, μηδέν τι θετικὸν ἀποτέλεσμα ἐκ τῆς τοιαύτης προδιασκέψεως προσδοκῆσαι δυνάμενοι. Ἀναντίρρητον γὰρ τυγχάνει ὅτι ἑκατέρα τῶν περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος Ἐκκλησιῶν συστηματικῶς συγκροτηθεῖσα καὶ διὰ τῶν αἰῶνων τοῦ διηνεκοῦς ἔνεκεν καὶ χαλεποῦ ἀμοιβαίου πολέμου συμπαγείσα, οὕτω στερρῶς τῶν ἰδίων ἀρχῶν καὶ δογμάτων ἀντέχεται καὶ οὕτω φιλοτίμως ἐν αὐτοῖς ἐπαναπαύεται, ὥστε θεοσεβῆς καὶ πολυμαθῆς θεολόγος τῆς ἐτέρας τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων, εἴπερ τις καὶ ἄλλος τὴν ἕνωσιν ἐπιποθήσας καὶ πολλὰ περὶ αὐτῆς γράψας καὶ μοχθήσας καὶ ἐν τῷ ὀνειρω αὐτῆς κοιμηθεῖς, οὐκ ὤκησέ ποτε εἰπεῖν, ὅτι πρὸς ἐπιτυχίαν ταύτης ἀνάγκη πάϊτας τοὺς χριστιανοὺς θερμῶς καθ' ἐκάστην παρακαλεῖν τὸν Κύριον νέαν ἔκχυσιν τοῦ παναγίου Πνεύματος γενέσθαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸ δυσχερὲς δὴπου τῆς ἐνώσεως παραστήσαι βουλόμενος. Καὶ δυνατὸν μὲν βεβαίως ἦν τὰς τοῖς δόγμασι καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς θεσμοῖς διεστηκυίας Ἐκκλησίας ἐν ἀγάπῃ γοῖν χριστιανικῇ καὶ ἐν ἀμοιβαίῳ σεβασμῷ καὶ ἐκτιμήσει πρὸς ἀλλήλας διατελεῖν μέχρις οὗ ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τῶν καιρῶν

καὶ ἀνατείλη ἢ ποθητὴ τῆς ἐνώσεως ἡμέρα, ἐν ᾗ πάντες ἀγαλλιάσονται καὶ εὐφρανθήσονται, πλὴν δυστυχῶς καὶ τοῦτο κατέστησε δυσεπίτευκτον ὁ λεγόμενος προσηλυτισμὸς, τὸ μέγα τοῦτο ἐν τῷ χριστιανισμῷ σκάνδαλον, ὅπερ ἐξετράχυνε τὰς σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὸ μεταξὺ αὐτῶν χάσμα ἔτι μᾶλλον ἐπηύρυνεν. Οἱ οὖν ποιμένες καὶ λαοὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας οὐ παύονται μὲν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὰ τῆς εἰρήνης διώκοντες καὶ τὴν φιλικὴν ἀμοιβαίαν τῶν δισταμένων Ἐκκλησιῶν προσπέλασιν ἐπιποθῶντες καὶ ὑπὲρ αὐτῆς πάσῃ δυνάμει ἐργαζόμενοι, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀμύνης τῶν οἰκείων δογμάτων καὶ θεσμῶν οὐκ ἀποστήσονται, οὐδὲ παρόψονται ταῦτα ὑπὸ τῶν προσηλυτιστῶν προσβαλλόμενά τε καὶ ἐξουθενούμενα. Ἀναγκαῖον δ' ἄρα πρὸ πάσης περὶ προσεγγίσεως τῶν δισταμένων Ἐκκλησιῶν διασκέψεως, καταργηθῆναι καὶ ἐντελῶς ἐκ τοῦ μέσου ἀρθῆναι τὸ σκάνδαλον τοῦ προσηλυτισμοῦ, τὸ ἐξαναγκάζον τὴν ὀρθόδοξον καὶ τὰς λοιπὰς ἐν Ἀνατολῇ ἀρχαίας Ἐκκλησίας ἐν καταστάσει ἐμπολέμῳ αἰεὶ διατελεῖν. Λυπηρὸν γὰρ δὴ καὶ ἀπαίσιον καὶ πικρῶς καὶ ἀδιαλλάκτου ἐμπαθείας καὶ πολλῶν ταραχῶν καὶ συμφορῶν αἴτιον καὶ μυκτηρισμοῦ τοῦ χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς ἔξω πρόξενον, καὶ ἀφορμὴ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ βλασφημείσθαι ἐν τοῖς ἔθνεσι, τὸ χριστιανοὺς χριστιανοῖς δίκην λύκων ἐπιπίπτειν ἢ δίκην ὄφεων ὑπεισέρπειν καὶ πῖσῃ δυνάμει καὶ παντὶ τρόπῳ καὶ μέσῳ ἀγωνίζεσθαι ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον τοσοῦτων ἔτι λαῶν ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένων ἢ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ τοῖς φραγμοῖς ἐκλελυμένων καὶ ἐρριμμένων ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.

Ὅτι δ' ὅμως περὶ τῶν δύο μεγάλων ἀναδενδράδων τοῦ χριστιανισμοῦ δοκεῖ ἐν γε τῷ παρόντι ἀνεπίτευκτον, τοῦτο ὡς κατορθωτὸν διὰ τὰς δύο αὐτῶν παραφυάδας, τὴν τῶν

Παλαιοκαθολικῶν λέγομεν καὶ τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν, ἡγούμεθα. Ἡ μὲν γὰρ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία εἰλικρινῆ ἐπιδειξαμένη πρὸς τὴν γερασμιωτάτην ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν σεβασμὸν καὶ ἀνυπόκριτον ἐκτίμησιν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπιμελῶς ἀποφυγοῦσα τὴν διὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ διατάραξιν τῆς εἰρήνης τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος, ἐξησφάλισεν ἤδη ἐαυτῇ ἀπαραμείωτον τὴν ἀγάπην τῶν ποιμένων καὶ τῶν λαῶν αὐτῆς καὶ μάρτυς ἡ διηνεκῆς πνευματικῆ ἐπικοινωνία τῶν πρωτοθρόνων ἐπισκόπων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἐφ' ᾗ ἅπαν τὸ τῶν ὀρθοδόξων ἐπικροτεῖ σύστημα. Ἡ δὲ τῶν παλαιῶν Καθολικῶν Ἐκκλησία, ἡ ἰεῖα αὕτη κατὰ τῶν αὐθαιρεσιῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας διαμαρτύρησις, ἀνακηρύξασα ἐαυτὴν ὡς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἑπτὰ Οἰκουμεικῶν συνόδων ἰσταμένην ὁμολογουμένως ἐγγύτατά ἐστι τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, κἂν ἔτι τινὲς τῶν παρ' ἡμῖν θεολογούντων ἐπὶ τὸ αὐστηρότερον καὶ ἀκριβέστερον τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς ἐξετάζοντες σημαντικὰς ἐπιανακαλύπτωσι διαφοράς. Ἐξεστὶν ὅθεν ἐλπίζειν ὡς οὐ πόρρω ἀπέχει ἡ εὐκταία καὶ ποθητὴ ἡμέρα, καθ' ἣν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ ἐν τῇ ἐνότητι τῆς πίστεως καὶ τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης καὶ ἀγάπης αἰνέσομεν τὸν οὐράνιον ἡμῶν Πατέρα τὸν ἐναρξάμενον ἐν ἡμῖν καὶ ἐπιτελέσουτα ἔργον ἀγαθόν. Τὴν μετὰ τῶν δύο τοίνυν τούτων Ἐκκλησιῶν τελειότεραν προσέγγισιν ἢ καὶ τελείαν μεθ' ἡμῶν ἔνωσιν οὐ μόνον τῶν δυνατῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀναγκαίων εἶναι νομίζοντες, φρονοῦμεν ὅτι λυσιτελὲς ἂν εἴη καὶ ἀποτελεσματικὸν συγκροτηθῆναι, εἴγε δυνατὸν, ἐπιτροπὴν ἐκ θεολόγων ἀπασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀληθεῖ παιδείᾳ κητηρισμένων καὶ θείῳ ζήλῳ πεπυκασμένων καὶ πάσης προλήψεως ἀπηλλαγμένων, ἢ παρὰ τῷ πρωτοθρόνῳ ἐπισκόπῳ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν

Κωνσταντινουπόλει συνερχομένη, τῷ δ' ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Ἀγιοστίμου διατυπωθέντι κανόνι «in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas» στοιχοῦσα, συσκέψεται καὶ καθορίσει καὶ ταῖς Συνόδοις τῶν ἀδελφῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν διὰ τῆς Ἑμετέρας γερασμίας Παναγιότητος ὑποδείξει τὰς βάσεις ἐφ' αἷς δυνατὴ ἢ ποθητὴ ἔνωσις, καὶ ἐν γένει ὅτι ἂν κριθῇ συντελεστικὸν πρὸς τὴν τοῦ ἱεροῦ καὶ ἁγίου σκοποῦ εὐόδωσιν, ὧν εἰσιν ἴσως ἢ τε ἐν νέα ὁμολογία πίστεως τελειότερα διατύπωσις τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας καὶ ἡ ὀριστικὴ ἐπίλυσις τοῦ περὶ κανονικότητος τῆς ἱεραρχίας τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ζητήματος. Ἐκ τοιαύτης ἐνεργείας ἀπεκδεχόμεθα οὐ μόνον προσέγγισιν τελειότεραν πρὸς τὰς ἐν λόγῳ δύο παραφυάδας τῶν ἐν τῇ Δύσει δύο μεγάλων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ποθητὴν τελείαν μεθ' ἡμῶν ἔνωσιν, ἣν δικαίως ἢ Ἑμετέρα θειοτάτη Παναγιότης ἐχαρακτήρισεν «ὡς εὐοίων ἀπαρχὴν τῆς ἐλπιζομένης καὶ ποθητῆς παγκοσμίου χριστιανικῆς ἐνότητος».

Ἐπὶ τοῦ περὶ μεταρρυθμίσεως δὲ τοῦ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ κρατοῦντος Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ἐρωτήματος τῆς Ἑμετέρας γερασμιωτάτης Παναγιότητος τὸν λόγον μεταφέροντες, παρατηροῦμεν πρὸ παντὸς ὅτι ὑφ' ἃς σήμερον ἢ ἐν Ἀνατολῇ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διατελεῖ συνθήκας ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῆς Καθολικῆς καὶ τῆς τῶν Διαμαρτυρομένων Ἐκκλησίας ἀδιαλείπτως διὰ τῶν προσηλυτιστικῶν ἐνεργειῶν προσβαλλομένη, πᾶσα περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ κρατοῦντος ἡμερολογίου, καὶ δὴ ἐπὶ προτιμήσει τοῦ Γρηγοριανοῦ, ἀπόφασις, ἔσται ἐπὶ βλάβῃ τῆς ὀρθοδόξιας. Εἰ δ' ὅμως οἱ ἐν τῇ Δύσει χριστιανικοὶ λαοὶ ἔλθοιεν ποτε εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ ἀντευαγγελικοῦ καὶ διὰ τὸ σχέδιον τῆς παγκοσμίου χριστιανικῆς ἐνότητος ὀλεθρίου τοῦ ὑπ'

αὐτῶν ὑποστηριζομένου ἔργου τοῦ προσηλυτισμοῦ, καὶ οἱ τούτων προϊστάμενοι θελήσειεν καταργῆσαι καὶ διὰ παντὸς ἐκ τοῦ μέσου ἄραι τὸ σκάνδαλον, φρονοῦμεν ὅτι οὐδὲν ἀσυνεπὲς πρὸς ἑαυτὴν ποιήσει ἢ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία παραδεχομένη τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἀκριβὲς ὑποδεικνύμενον ἡμερολόγιον, πρὸς τε χρονομετρικὴν ἀκρίβειαν, πρὸς τε εὐκολίαν ἐν ταῖς βιωτικαῖς συναλλαγαῖς, ἀλλὰ μὴν καὶ πρὸς δόξαν Χριστοῦ, τῆς τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων ἐνότητος καὶ ἐν τῇ τοῦ χρόνου μετρήσει καὶ ἐν τῇ τῶν σωτηρίων ἐορτῶν ταῦτοχρόνῳ ἐπιτελέσει καταφαινομένης. Ἀληθὲς μὲν γὰρ ὅτι ἡ τοῦ ἐπιστημονικῶς τελειότερου ἡμερολογίου παραδοχὴ περιιάξει εἰς ἀργίαν τὸν τε ἀποστολικὸν κανόνα, τὸν ἀπαγορεύοντα τὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγίου Πάσχα «πρὸ τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων τελεῖν» καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἁγίας Οἰκουμενικῆς πρώτης Συνόδου κεκρατηκυῖαν συνήθειαν ἵνα ἡ τοῦ Πάσχα ἐορτὴ ἐορτάζεται τὴν Κυριακὴν τὴν μετὰ τὴν πρώτην πανσέληνον τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας, ἀλλὰ τῶν ἠθικῶν αἰτίων ἀφ' ὧν ὅ τε ἀποστολικὸς κανὼν καὶ ἡ συνήθεια ἀπέρρευσαν, οὐκέτι ὑφισταμένων, πρόδηλον ὡς οὐδὲν τὸ κωλύον ἀπὸ δογματικῆς ἀπόψεως τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐν ὁμοφωνίᾳ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐτέρως, συμφώνως πρὸς τὰ ἀληθῆ τῆς ἐπιστήμης πορίσματα, τὰ περὶ ἡμερολογίου διατάξασθαι.

Ταῦτα εἰς ἀπάντησιν τῶν προβεβλημένων ἡμῖν σοβαρῶν καὶ πολλῆς μελέτης καὶ σπουδῆς ἀξίων θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν μελετημάτων ἐπιστέλλοντες, εὐχαριστίαν ἀναφέρομεν τῷ παναγάθῳ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῶν φώτων, τῷ διὰ τῆς ἕμετέρας πεπνυμένης καὶ θεοτιμῆτου κορυφῆς εἰς ὑψηλὰς καὶ πνευματικὰς σκέψεις καὶ μελέτας ἡμᾶς παρορμήσαντι καὶ θερμῶς αὐτοῦ δεόμεθα ὅπως μὴ

παύσηται ἐπισκεπτόμενος ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητι Αὐτοῦ, ἐμπνέων ἡμῖν πάντοτε τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τὰς ἀγαθὰς καὶ σωτηριώδεις βουλὰς καὶ ἐγχειρήσεις τῶν ποιμένων αὐτῆς πλουσίως ἐπευλογῶν, κατενοδῶν καὶ εἰς αἴσιον πέρας ἄγων.

Ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόλει Ἱερουσαλήμ, ἀγ', ἰουνίου ε'.

Τῆς Ἑμετέρας ποθεινοτάτης ἡμῖν Παναγιότητος  
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς  
καὶ ὄλως πρόθυμος

† Ο ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΔΑΜΙΑΝΟΣ

† Ὁ Ἰορδάνου Ἐπιφάνιος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.—

† Ὁ Θαβωρίου Στέφανος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.— † Ὁ Τιβεριάδος Μελέτιος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.— † Ὁ Κυριακουπόλεως Μελέτιος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.— † Ὁ Διοκαιοσαρείας Νικόδημος ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.

Ὁ σκευοφύλαξ Εὐθύμιος.— Ὁ καμαράσης Παρθένιος ἀρχιμανδρίτης.— Γερμανὸς Ἀποστολάτος ἀρχιμανδρίτης.— Ὁ δραγουμάνος ἀρχιμανδρίτης Ἰννοκέντιος.— Ὁ Μ. ἀρχιδ. Γερμανὸς Βασιλάκης.— Ὁ ἀρχιμανδρίτης Σωφρόνιος.— Ὁ ἀρχιμανδρίτης Γεράσιμος.— Ὁ ἀρχιμανδρίτης Νικάνδρος.— Ὁ ἀρχιεραμματεὺς ἀρχιμ. Μελέτιος.

Γ'.

## ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

Τῷ Παναγιωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης, καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ Κυρίῳ Ἰωακείμ τῷ Γ' καὶ τῇ ἁγίᾳ καὶ ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀδελφικὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν.

Μετ' ἰδιαιτέρας χαρᾶς καὶ ἀγάπης ἐδέξατο ἡ Ἀγιωτάτη Σύνοδος τῆς Ρωσσίας τὴν τιμίαν καὶ πνευματέμφορον ἐπιστολὴν τῆς Ἑμετέρας Παναγιότητος καὶ τῆς περὶ Αὐτὴν Ἱερᾶς Συνόδου, ἐγκεχαραγμένον φέρουσαν τὸν τύπον τοῦ συνήθους τῇ ἑδρᾷ τοῦ Χρυσοστόμου ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ζήλου καὶ τῆς ἀδιαπτώτου περὶ τῆς σωτηρίας τῶν πάντων μερίμνης, καθὼς καὶ τῆς ἐξειδικιασμένης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσσίας ἀγάπης καὶ οἰκειότητος, μετ' ἐπισταμένην δὲ μελέτην καὶ διάσκεψιν προάγεται εἰς ἀπάντησιν τῇ ἀγάπῃ Αὐτῆς καὶ ἀνακοίνωσιν Αὐτῇ τῆς ἑαυτῆς γνώμης περὶ τῶν ζητημάτων, ἅπερ οὕτως εὐκαίρως ἡ σοφὴ Αὐτῆς πρόνοια ἔθετο.

Καὶ δὴ πρὸ παντὸς μεμνημένοι τῶν λόγων τοῦ ψαλμωδοῦ ὅτι «ἰδοὺ δὴ τί καλὸν ἢ τί τερπνὸν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτὸ» καὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ Ἀποστόλου τοῦ «τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης», μετ' ἀγάπης ἀσπαζόμεθα τὴν θεοφιλεῖ σκέψιν Αὐτῆς περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐδραιώσεως τῆς ἐνότητος καὶ τῆς ἐπευρύνσεως τοῦ κύκλου τῆς πρὸς ἀλλήλας ἐπικοινωνίας τῶν

ἀδελφῶν τῇ πίστει ἁγίων τοῦ Θεοῦ ὀρθοδόξων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, φρονούντες ὅτι ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ μόνον ἀγάπη καὶ τῇ διαρκεῖ καὶ ἐνεργῶ πρὸς ἀλλήλας ἐπικοινωνία εὐρήσουσιν αἱ ἅγιοι Ἐκκλησίαι ἀξιοχρεῶν ἔρεισμα καὶ δυνάμεις ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτῶν πάλῃ «πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις», πρὸς τὴν ἀπιστίαν, τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὰς λοιπὰς ὀλεθρίας ἐπιπνοάς. Ἡ ἀρίστη δὲ καὶ τελειοτάτη ἐκδήλωσις τῆς ἁγίας ταύτης ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ μακαρίας ἐπικοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ μᾶλλον δραστηρικὸν μέσον πρὸς ἰατρούσαν τῶν κοινωνικῶν ἡμῶν ἀνωμαλιῶν ἦταν ἂν ἀναμφιβόλως αἱ ἐπὶ τούτῳ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων συναθροίσεις, ἰδίᾳ δὲ αἱ τῶν προΐσταμένων τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ἡ ἄμεσος αὐτῶν «στόμα πρὸς στόμα» συνδιάσκεψις περὶ τῶν τὸ πνευματικὸν αὐτῶν ποιμνιον ἐκάστοτε ταραττόντων ζητημάτων. Ἐὰν γὰρ οἱ ἐπίσκοποι, κατὰ κλίσιν τῆς ἑαυτῶν καρδίας καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπιβεβλημένου αὐτοῖς ἀρχιποιμενικοῦ καθήκοντος προαγόμενοι, ἀθροισθῶσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἀπροσωπολήπτως ἑαυτοὺς πρὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἀψευδῶς ἐπαγγελισμένου ἔσεσθαι ἐν μέσῳ τῶν συνηγμένων εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διατελοῦντας ἀναλογιζόμενοι, ἐν καθαρᾷ συνειδήσει καὶ ἐν ὁμοθύμῳ προσευχῇ πανδημῶς τὴν ὁμολογίαν τῆς ἑαυτῶν πίστεως ἀπαγγείλωσιν ἢ τινὰ ἀπόφασιν τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀνωμαλίας ἢ πληγὰς θεραπεύουσιν διατάσσονται, τὸ Πνεῖμα τὸ Ἅγιον, τὸ ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Ἐκκλησίᾳ ζῶν καὶ κινεῖν αὐτήν, αὐτὸ ἐστὶν ἀναμφιβόλως τὸ λαλοῦν τότε διὰ στόματος τῶν ἐν προσευχῇ συνηγμένων ἐπισκόπων, καὶ εἰ ἔτι ἕκαστος αὐτῶν συνῆδει ἑαυτῷ ἁμαρτωλότατος ἀνθρώπων ὢν. Εἰ δέ ποτε ἐσειέτο ὁ τόπος ἔνθα ἦν συνηγμένη ἡ Ἐκκλησία προσευχομένη καὶ μετὰ παρρησίας τὴν πανίσχυρον δεξιὰν τοῦ

Προνοητοῦ κατὰ τῶν περικυκλούντων αὐτὴν ἐχθρῶν ἐπικαλουμένη, ἀναμφιβόλως καὶ νῦν «πολλὰ δύναται ἡ κοινὴ προσευχὴ» τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας, οὐδεμία δ' ἐχθρική δύναμις ἀντέστη ἂν κατὰ τῆς μετὰ παρρησίας ἀνακηρυχθείσης ὑπὸ τῆς συνόδου αὐτῶν ὁμολογίας τῆς πίστεως αὐτῶν, καὶ ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, οὕτω φαεινὴν ἑαυτῇ εὐρούσα τὴν ἔκφανσιν, ἀνέλαμψεν ἂν ἀναμφιβόλως πρὸ προσώπου τοῦ σύμπαντος κόσμου ἐν ἀνερμηνεύτῳ φωτὶ καὶ εἴλκυσε ἂν πρὸς ἑαυτὴν τὰς καρδίας πάντων τῶν ζητούντων τὴν ἀλήθειαν, ἐξεγείρουτα ἅμα καὶ τὴν ὑπνώπτουσαν συνείδησιν τῶν ἐν πίστει μὲν γεννηθέντων, ἀλλ' ἐπιλαθομένων αὐτῆς καὶ ἀποψυγέντων πρὸς αὐτήν. Ἄλλ' ὅμως ὅσον ποθητὴ καὶ ἂν ἦ ἡ τοιαύτη πάντων τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων συνάθροισις, ἤκιστα ἐν τῷ παρόντι καιρῷ, ὅτε αἱ ἅγιοι Ἐκκλησίαι τυγχάνουσι κεχωρισμέναι ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῶν ὀρίων τῶν κρατῶν καὶ ὅτε πᾶσα πρὸς ἀλλήλας τῶν Ἐκκλησιῶν σχέσις κατ' ἀνάγκην θίγει καὶ σχέσεις διεθνεῖς, ἤκιστα τυγχάνει πραγματοποιήσιμος ἡ τοιαύτη τῶν ἐπισκόπων συνάθροισις καὶ ἡ τοιαύτη πάιδημος καὶ οἰκουμενικὴ ἐξέτασις ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Διὸ καὶ εὐχαὶ μόνον καὶ πόθοι ἐγχωροῦσι τό γε νῦν περὶ τούτου. Ὡς ἄμεσον δὲ πρόβλημα τῶν ἁγίων ἐπὶ μέρους ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν πεπνυμένων αὐτῶν προΐσταμένων παρίσταται ἢ κατὰ τὸ δυνατὸν προσέγγισις πρὸς τὸ διαληφθὲν φωτεινὸν ἰδανικὸν τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς οἰκουμενικῆς ἐπικοινωνίας, διὰ τῆς τηρήσεως πρὸς ἀλλήλας διαρκούς καὶ ζωηροῦ δεσμοῦ δι' ἀλληλογραφίας τε καὶ ἄλλων σχέσεων, διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς ἀδελφικῶν ἐπιστολῶν περὶ παντὸς χαρμοσύνου ἢ λυπηροῦ ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ αὐτῶν βίῳ συμβάντος, διὰ τῆς ἐξαιτήσεως ἀδελφικῶν συμβουλῶν καὶ ὁδηγιῶν ἐν δυσχερέσι περιστάσεσι, διὰ τῆς καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας τῆς

ιδίας πείρας ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ἐπιδαψιλεύσεως. Ἰδία δὲ ἀναγκαία ἢ τοιαύτη μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν ἀνταλλαγὴ γνωμῶν ἐν ζητήμασιν εἰς τὴν οὐσίαν τῆς πίστεως καὶ εἰς τὰς θεμελιώδεις βάσεις τοῦ παρόντος ἐκκλησιαστικοῦ διοργανισμοῦ ἀφορῶσιν ἢ κοινῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐνδιαφέροντος χαρακτῆρα ἔχουσι. Πληροφορεῖτω τοίνυν τότε, ὅσάκις δηλοῦν ἐν ἐπὶ μέρους τινὶ Ἐκκλησίᾳ μεταρρυθμισίς τις βαθέως θίγουσα τὸ καθιερωθὲν ἐκκλησιαστικὸν σύστημα πρόκειται ἢ ὅσάκις δέον ἵνα ἐξενεχθῇ ἢ ἐξηνέχθῃ ἤδη κρίσις περὶ τῆς θρησκευτικοῦ κινήματος, ἐὰν ἰδία πιθανὴ ὑπάρχῃ ἢ τῆς κρίσεως ταύτης ἐπίδρασις καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης, πληροφορεῖτω, λέγομέν, τότε ὁ τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης προϊστάμενος, εἴτε δι' ἐπιστολῆς εἴτε καὶ ἄλλως, τοὺς προϊσταμένους τῶν ἄλλων ἐπὶ μέρους ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, αἰτούμενος παρὰ τῆς ἀδελφικῆς αὐτῶν ἐμπειρίας συμβουλὴν καὶ ποιούμενος αὐτοῖς γνωστὰ τὰ συμβάντα ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ. Ἡ τοιαύτη γὰρ διαρκὴς ἀλληλοβοήθεια καὶ συμμετοχὴ ἐν τῷ κοινῷ βίῳ ἔσται ἀναμφιβόλως πραγματικὸς καὶ ζῶν δεσμὸς, συσφίγγων πάσας τὰς ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας εἰς ἓν σῶμα, «αὖξον εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν Πνεύματι». Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἰδιαίτερω αὐτῶν βίῳ ἐκάστη αὐτοκέφαλος ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὀφείλει ἵνα τηρῇ πάντοτε, ὡς ἄλλως τε καὶ νῦν τοῦτο γίνεται, τὴν μνήμην καὶ τὴν συναίσθησιν τῆς ἑαυτῆς πρὸς τὰς λοιπὰς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας ἐνότητος καὶ ὅτι μόνον ἐν τῇ μετ' αὐτῆς κοινωνίᾳ καὶ συμφωνίᾳ ἔχει τὸ ἐχέγγυον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ παρίσταται ὡς Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ἀπολλύσα δὲ τὴν κοινωνίαν ταύτην καὶ τὴν ἐνότητα κατ' ἀνάγκην συναπολεῖται καὶ αὐτὴ καὶ ἀποξηρανθήσεται, ὡσπερ τὸ κλῆμα τὸ ἐκπεσὸν ἀπὸ τῆς ἀμπέλου. Ὅθεν ἢ τῆς ἀρχῆς ταύτης τῆς οἰκουμενι-

κότητος διαρκῆς καὶ ἐνεργὸς ἐφαρμογὴ ἐν τῷ βίῳ καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει καὶ ἢ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησιαστικῇ κοινωνίᾳ καλλιέργια τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀναγκαιότητος τῆς ἀρχῆς ταύτης ἔστωσαν θέμα ἰδιαίτερας φροντίδος τῶν πεπνυμένων προϊσταμένων τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν, οὐκ εἰς μακρὰν δὲ ὁ ἀδιάσπαστος καὶ εἰλικρινὴς ζῆλος αὐτῶν ἀφθονοῦν, πεποίθαμεν, προσκομιεῖ τὸν καρπὸν ἐν τῷ εὐλογημένῳ ἀγρῷ τῆς οἰκουμενικῆς ἐνότητος, ζωογονῶν ταυτοχρόνως καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν βίον ἐκάστης ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας, κρατύνων τε τὴν πίστιν τῶν τέκνων αὐτῆς καὶ τελειῶν αὐτὰ ἐν τῇ ἐλπίδι τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ τῇ ἀμοιβαίᾳ ἀγάπῃ καὶ εἰς τὸν κόσμον δὲ ἀπαιτᾷ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ πίστεως ἐν πάσῃ αὐτῆς τῇ λαμπρότητι ἐκφαίειν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς ἡμετέρας σχέσεις πρὸς τὰς δύο μεγάλας ἀναδειδράδας τοῦ χριστιανισμοῦ, τοὺς λατίνους δηλοῦν καὶ τοὺς διαμαρτυρομένους, ἢ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ αὐτοκέφαλοι ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, αἰείποτε δέεται προσδοκᾷ τε καὶ διαπύρως εὐχεται, ὅπως τὰ ποτε τέκνα ταῦτα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἐνὸς ποιμνίου τοῦ Χριστοῦ πρόβατα, νῦν δὲ φθόνῳ τοῦ ἐχθροῦ ἀπεσχισμένα καὶ ἀποπεπλανημένα, «μετανοήσωσι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθωσιν», ὅπως δηλοῦν ἐπιστρέψωσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἓνα Ποιμένα αὐτῶν. Πιστεύομεν ἐπὶ τὴν εἰλικρίνειαν τῆς πίστεως αὐτῶν εἰς τὴν παναγίαν καὶ ζωαρχικὴν Τριάδα, διὸ καὶ δεχόμεθα τὸ βάπτισμα τούτων τε καὶ ἐκείνων. Τιμῶμεν τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν τῆς λατινικῆς ἱεραρχίας καὶ τοὺς εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν ἐρχομένους ἐξ αὐτῆς κληρικούς παραδεχόμεθα ἐν τῷ ὄν φέρουσι βαθμῶ (ὡς παραδεχόμεθα καὶ τοὺς Ἀρμενίους, Κόπτας, Νεστοριανούς κλπ. τοὺς

μὴ ἀπολέσαντας τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν). «Ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται» (2 Κορ. 6, 11), καὶ πρόθυμοί ἐσμεν πᾶν τὸ δυνατὸν ποιῆσαι, ἵνα συνεργήσωμεν εἰς τὴν στήριξιν ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ποθητῆς ἐνότητος. Ἀλλὰ πρὸς μεγάλην ὄμως λύπην ἡμῶν καὶ κοινὴν θλίψιν πάντων τῶν ἀληθινῶν τέκνων τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ παρόντι ἐσμὲν ἠναγκασμένοι ἵνα σκεπτόμεθα οὐ τοσοῦτον περὶ τῆς ἀπαλύνσεως τῶν ἡμετέρων σχέσεων πρὸς τοὺς χριστιανοὺς τῆς Δύσεως καὶ τῆς φιλαδέλφου προσελκύσεως τῶν κοινοτήτων αὐτῶν εἰς τὴν μιθ' ἡμῶν ἐνότητα, ὅσον περὶ ἀκαταπαύστου καὶ ἀγρύπνου ὑπερασπίσεως τῶν πεπιστευμένων ἡμῖν λογικῶν προβάτων ἀπὸ τῶν ἀδιαλείπτων ἐπιβουλῶν καὶ πολυειδῶν δελεασμάτων τῶν λατίνων καὶ τῶν προτεσταντῶν. Τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν καὶ σεβασμίαις πατράσι καὶ ἀδελφοῖς γνωστοί εἰσιν οἱ αἰώνιοι τῆς Ρώμης πόθοι, οἵτινές ποτε καὶ ὑπῆρξαν ἢ αἰτία τῆς ἀποστασίας αὐτῆς· γνωσταὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἰσὶ καὶ αἱ διάφοροι αὐτῆς μεθοδεῖαι, αἵ τε φανεραὶ καὶ αἱ κρύφια, αἱ πρὸς καθυπόταξιν τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς τείνουσαι· γνωσταὶ καὶ αἱ νῦν ὑφιστάμεναι καὶ πολλὰς τὰς δαπάνας ἀπαιτοῦσαι σχολαί, αἱ ἱεραποστολικαὶ τε ἐταιρεῖαι, τὰ ἰδιαίτερά τε μοναχικὰ τάγματα καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ καθιδρύματα, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀδιαλείπτως αὐξάνει καὶ ὧν ὁ μόνος σκοπὸς ἐστὶν ἢ τῶν τέκνων τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἰ δυνατὸν, σαγήνευσις. Ἰδιαίτερος δὲ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσσίας ἀπὸ πολλοῦ ἤδη εἰσὶν ἐστραμμένα τὰ βλέμματα τοῦ λατινισμοῦ. Ἀδυνατῶς ἔχοντες οὗτοι ἵνα δελεάσωσι τὸν ἡμέτερον ἀπλοῦν μὲν, ἀλλ' εὐσεβῆ καὶ ἀφωσιωμένον τῇ Ἐκκλησίᾳ λαὸν, στρέφουσι τὰς ἑαυτῶν προσπαθείας πρὸς τὰ μέλη τῆς ὑψηλῆς ἀριστοκρατικῆς κοινωνίας, εἰθισμένης διαβιοῦν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ καὶ ἐπὶ πολλὰς ἤδη γενεὰς ἐν διαρκεί εὐρισκομένης πνευματικῆς ἐπικοινωνίᾳ πρὸς τὴν Δύσιν, καὶ διὰ κρυ-

φίας προπαγάνδας, διὰ τῆς φιλολογίας τε καὶ τοῦ τύπου καὶ τῶν τοιούτων πειρῶνται ἵνα διασαλεύσωσιν ἐν αὐτοῖς τὰ θεμέλια τῆς πίστεως τῶν πατέρων καὶ παγιώσωσιν ἐν αὐτοῖς τὸν καθολικισμόν. Ὁ τῆς Ρωσσίας καὶ τοῦ ρωσικοῦ ἔθνους προσηλυτισμὸς ἀποτελεῖ τὸ αἰώνιον ὄνειρον καὶ τὸν ἀτροκάλυπτον σκοπὸν τῶν τάσεων τοῦ συγχρόνου παπισμοῦ. Διὸ, ὅσονδῆποτε καὶ ἂν ᾧτι φιλειρηνικοὶ οἱ τῶν λατίνων λόγοι, ὅσονδῆποτέτε ἐπιμελῶς καὶ ἂν ἐπιδεικνύωσιν οὔγοι καὶ παντοιοτρόπως τονίζωσι τὴν ἰδιαίτεραν αὐτῶν ἀγάπην καὶ τὸν σεβισμόν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ ἰδιαίτερος πρὸς τὸ ρωσικὸν ἔθνος καὶ κράτος, οἱ λόγοι οὗτοι οὐδαμῶς ὀφείλουσιν οὐδὲ δύνανται ἀποκρύψαι ἀπὸ τῆς ἡμετέρας προσοχῆς τοὺς πραγματικοὺς ὑπόλους σκοποὺς τῆς Ρώμης, διὸ καὶ κατ' ἀνάγκην ἡμεῖς ἀπλῶς πλειότερον ἔτι ἐντείνομεν τὴν ἡμετέραν προσοχὴν καὶ τὴν ἀπόφασιν ἡμῶν τοῦ ἴστασθαι ἀδιασολεύτως ἐπὶ τοῦ ἀδιασείστου ἐδάφους τῆς ὀρθοδοξίας καὶ μὴ παρασύρεσθαι ὑπὸ οἰωνδῆποτε βλέψεων κακῶς ἐννοουμένης εἰρήνης, παρ' ὅλην ἡμῶν τὴν τάσιν πρὸς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως τῆς εἰς πάντας τοὺς χριστιανοὺς ὑπ' αὐτοῦ ταῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ κληροδοτηθείσης.

Τοσοῦτον ἐπίσης, εἰ μὴ πλειότερον, ἀπροσπέλαστος παρίσταται ἐν τῷ παρόντι καὶ ὁ προτεσταντισμὸς. Αἱ προτεσταντικαὶ κοινότητες, μὴ ἐννοοῦσαι τὴν οὐσίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ἐξωτερικὰ δὲ καὶ ἅπτα ἑαυταῖς ἀπαιτοῦσαι ἔργα χαρακτῆρος κατ' ἐξοχὴν κοινωνικοῦ καὶ κοινωνιολογικοῦ, θεωροῦσι τὴν ἡμετέραν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὡς χώραν πνευματικῆς νάρκης καὶ ἀδιαπεράστου ζόφου καὶ πλάνης, προβαίνουσαι μάλιστα καὶ μέχρι κατήγορίας ἡμῶν ἐπὶ εἰδωλολατρείᾳ· διὸ καὶ ἐκ κακῶς ἐννοουμένου ζήλου ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ οὐ φείδονται χρημάτων καὶ κόπων πρὸς διάδοσιν μεταξὺ τῶν τέκνων τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῶν προτε-

σταυτικῶν αὐτῶν πλανῶν, οὐδεμίαν παραλείποντες εὐκαιρίαν ὅπως ὑπονομεύσωσι τὸ κῦρος τῆς ὀρθοδόξου ἱεραρχίας καὶ διασαλεύσωσιν ἐν τῷ λαῷ τὴν εἰς τὴν ἀγιότητα τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως πίστιν. Θρησκευτικὴ ἀποκλειστικότης καὶ δὴ καὶ φανατισμὸς μεμιγμένος μετὰ περιφρονητικῆς ἀλαζονείας πρὸς τὴν ὀρθοξίαν διακρίνει τοὺς προτεστάντας, δυνάμεθα εἰπεῖν, πλείοτερον ἢ τοὺς λατίνους. Βεβαίως πολλὰ ἐν τούτοις ἐξηγοῦνται ἐκ τῶν πολυχρονίων προλήψεων καὶ τῆς ἐν γένει στενότητος τοῦ ὀρίζοντος τῆς γερμανικῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων τοῦ προτεσταντισμοῦ, διὸ καὶ ἐπιβάλλεται τοῖς ἡμετέροις λογίοις ὡς καθήκον ἀπαραίτητον ἢ πρὸ τῆς συνειδήσεως τῆς Δύσεως ἀνάπτυξις τοῦ ἀληθοῦς μεγαλείου καὶ τῆς γνησίας χριστιανικῆς καθαρότητος τῆς ὀρθοδοξίας. Μέχρις οὐ ὅμως ἡ ἐπίμοχθος αὕτη καὶ ἄχαρις σπορὰ ἐπὶ τοῦ πετρώδους ἐδάφους τῆς ἀπὸ τοῦ πολιτισμοῦ ὑπερηφανείας καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀκαταληψίας ἄρξῃται φέρουσα τοὺς καρποὺς αὐτῆς, ἡμεῖς οἱ προϊστάμενοι τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἰδίᾳ τῆς Ρωσικῆς, ἐσμὲν ἠναγκασμένοι ἵνα ἐντείνωμεν πάσας ἡμῶν τὰς δυνάμεις εἰς τὸν κατὰ τῶν πολυειδῶν μεθοδειῶν τοῦ ἐπιφόβου τούτου ἐχθροῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀγῶνα, ἀδιαλείπτως δεόμενοι τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν ὅπως ὑπερασπίσῃ ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ τούτου τὰ πιστὰ αὐτοῦ πρόβατα.

Κατ' ἄλλον πῶς τρόπον προσφέρονται πρὸς τὴν ὀρθοδόξίαν οἱ ἀγγλικοί. Οὗτοι δηλαδὴ, πλὴν σπανίων ἐξαιρέσεων, οὐκ ἐπιδιώκουσι τὸν προσηλυτισμὸν τῶν ὀρθοδόξων, ἐν πάσῃ δὲ ἀφορμῇ καὶ εὐκαιρίᾳ προσπαθοῦσιν ἵνα ἐκδηλώσωσι τὸν ἰδιαίτερον αὐτῶν σεβισμὸν πρὸς τὴν ἀγίαν ἀποστολικὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, αὐτὴν καὶ οὐχὶ τὴν Ρώμην, ὡς τὸν ἀληθῆ φύλακα τῶν πατρικῶν παραδόσεων ἀνα-

γνωρίζοντες καὶ ἐν τῇ μεγ' αὐτῆς ἐνότητι καὶ συμφωνίᾳ τὴν ἑαυτῶν ζητοῦντες δικαίωσιν. Τοιγαροῦν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀγαθὴ διάθεσις οὐ δύνανται μὴ καὶ παρ' ἡμῖν ὁμοίαν προκαλέσαι ἀγάπην καὶ μὴ διαθερμᾶναι ἐν ἡμῖν τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μετ' αὐτῶν ἐνώσεως ἐν τῷ μέλλοντι. Ἀλλὰ πολλὰ ὅμως καὶ ἐνταῦθα προκεινται τὰ ποιητέα εἰσέτι καὶ διευκρινητέα, πρὶν ἢ ἀποβῆ δυνατὴ ἢ σκέψις περὶ ὠριτμένου τινὸς ἡμῶν διαβήματος ὑπὸ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἔννοιαν. Καὶ δὴ πρὸ παντὸς ἀνάγκη ἵνα ὁ πόθος τῆς μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐνώσεως γένηται πόθος εἰλικρινῆς μὴ μόνον τμήματός τινος τοῦ ἀγγλικανισμοῦ (τῆς High Church ἢ τοῦ τῆς Ὑψηλῆς Ἐκκλησίας), ἀλλὰ καὶ ἀπάσης τῆς ἀγγλικανικῆς κοινωνίας, ἵνα τε τὸ ἕτερον, τὸ καθαρῶς καλβινιστικὸν ρεῦμα, τὸ κατ' οὐσίαν ἀρνούμενον τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς ἡμεῖς αὐτῆς ἀντιλαμβανόμεθα, καὶ μετ' ἰδιάζοντος φανατισμοῦ συμπεριφερόμενον πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἵνα, λέγομεν, καταποθῇ τοῦτο ὑπὸ τοῦ εἰρημένου ἀνωτέρω διαυγοῦς ρεύματος καὶ ἀπολέσῃ τὴν καταφανῆ, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἀποκλειστικὴν, ἐπιρροὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ ὄλου γενικῶς ἐκκλησιαστικοῦ βίου τῆς ὁμολογίας ταύτης, ἣτις ἐν γένει ἐστὶν ἀπηλλαγμένη ἐχθρότητος πρὸς ἡμᾶς. Ἐξ ἡμῶν δὲ πρὸς τοὺς ἀγγλικανοὺς δεόν ἵνα ὑπάρχῃ ἀδελφικὴ προθυμία εἰς ἀντίληψιν αὐτοῖς διὰ παροχῆς ἐπεξηγήσεων, ἢ προσήκουσα προσοχὴ πρὸς τοὺς καλλίστους πόθους αὐτῶν, ἢ δυνατὴ ἐπιείκεια πρὸς τὰς φυσικὰς ἄλλως ἔνεκα τοῦ μακροχρονίου χωρισμοῦ διαπορίας, ἀλλὰ ταῦτο χρόνως ὅμως καὶ στερρὰ ὁμολογία τῆς ἀληθείας τῆς ἡμετέρας Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ὡς τοῦ μόνου φύλακος τῆς κληρονομίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς μόνης σωτηρίου κιβωτοῦ τῆς θείας χάριτος.

Οἱ δὲ οὕτω καλούμενοι παλαιοκαθολικοὶ, οἵτινες ἀνδρείως ἤρανο τὴν ἑαυτῶν φωνὴν κατὰ τοῦ «φιλοπρωτεύοντος αὐτῶν» (3 Ἰωάν. 9) καὶ μέχρι δὲ τοῦ νῦν οὐ παύονται πολλὰς προσάγοντες τὰς θυσίας ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς συνειδήσεως ἀγῶνι, εὖρον ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη βημάτων αὐτῶν συμπάθειαν ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐκκλησιαστικοῖς παράγουσι καὶ τοῖς τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην ἀντιπροσωπεύουσιν, ἐξ ὧν τινες ζωηρότατον ἔλαβον μέρος ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτῶν, ἀκαταπαύστως ἐργαζόμενοι ὑπὲρ αὐτῶν ἔν τε τῇ φιλολογίᾳ καὶ ἐν τοῖς συνεδρίοις. Εἰς ἱκανοποίησιν γενικοῦ πόθου, πρὸς ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος τῶν παλαιοκαθολικῶν καὶ πρὸς σύναψιν σχέσεων μετ' αὐτῶν συνέστη ἐν Πετροπόλει ἰδιαιτέρα ἐπιτροπὴ, ἣτις καὶ ἄχρι τοῦδε ὑφίσταται. Οἱ ἡμέτεροι θεολόγοι ἐνεφοροῦντο ὑπὸ τῶν καλλίστων αἰσθημάτων πρὸς τοὺς παλαιοκαθολικοὺς, ἐννοοῦντες δὲ πᾶσαν τὴν διαφορὰν, ἣτις ὑφίσταται ἐν ταῖς ἐθνικαῖς, ἱστορικαῖς, ἐκκλησιαστικαῖς καὶ λοιπαῖς συνθήκαις καὶ παραδόσεσι, προσεφέροντο μετὰ πάσης ὑπομονῆς πρὸς τὰς ἀναφυομένας διαφωνίας καὶ ἀπορίας τῶν παλαιοκαθολικῶν καὶ ἦσαν ἔτοιμοι ἵνα τὰ πάντα πράξωσιν, ὅπως προλεάνωσιν αὐτοῖς τὴν ὁδὸν τῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰσόδου. Καὶ κατ' ἀρχὰς τὸ ποθεινὸν τοῦτο ἔργον ἐφαίνετο ὄν ἐγγὺς καὶ ἄνευ ἐκτάκτων δυσχερειῶν κατορθωτόν. Ἄλλ' ὁ χρόνος ρέει. Οἱ κυριώτεροι στῦλοι τοῦ παλαιοκαθολικοῦ κινήματος, οἵτινες ἀνετράφησαν εἰ μὴ ἐν ταῖς ὀρθοδόξοις, ἀλλὰ γοῦν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς παραδόσεσιν, ἀπέρχονται ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἐκ τῆς τοῦ βίου σκηνῆς, καταλείποντες τὴν θέσιν εἰς ἀνθρώπους νέους ὡσαύτως μὲν ἴσως εἰλικρινεῖς καὶ πλήρεις αὐταπαρνησίας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὡσαύτως στερούς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικότητι, οὐδὲ ζήσαντας ζωὴν ἐκκλησιαστικὴν. Περιβάλλει δὲ αὐτοὺς κατ' ἐξοχὴν κόσμος προ-

τεστταντικὸς, πρὸς ὃν οὔτοι ἐπὶ πλέον εἰσὶν ἐγγὺς καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν, κατὰ τὸν γενικὸν πολιτικὸν βίον, κατὰ τὴν πανεπιστημιακὴν μίρφωσιν, καὶ εἰκα τῆς κοινῆς, τέλος, πρὸς τὴν Ρώμην πάλης. Τοῖς νέοις οὖν τούτοις ἀιθρώποις τοῖς οὐχὶ λίαν στερροῖς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικότητι, ἀπομακρυσμένοις δὲ καὶ τῆς Ἄνατολῆς καὶ ἀσαφῆ ἔχουσιν ἰδέαν περὶ αὐτῆς, ὁ προτεστταντικὸς κόσμος δύναιται φυσικῶς φαίνεσθαι οἰκείος τε καὶ ἐγγὺς, οὐδὲ ἔστιν αὐτοῖς εὐχερὲς ἀντιστῆναι κατὰ τῆς ἀφανοῦς μὲν, ἀλλ' ἀκαταπαύστου αὐτοῦ ἐπιρροῆς. Ἴδου δὲ διατί καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας, καίπερ οὐ διαλείπουσα καὶ νῦν συμπαθοῖσά τε καὶ θαυμάζουσα τοὺς παλαιοκαθολικοὺς καὶ παντοειδῶς συνεργούσα αὐτοῖς εἰς τὴν ἐπαινετὴν ἔρευναν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀληθείας, ἄρχεται μετὰ τινος δέους εἰς τὸ μέλλον τοῦ κινήματος τούτου ἀποβλέπουσα. Ἐμμενοῦσιν ἄρα γε οἱ παλαιοκαθολικοὶ ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῶν ἀποφίσει τοῦ ἀνήκειν εἰς μόνην τὴν γνητίαν Οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τείνειν εἰς τὴν μετ' αὐτῆς ἔνωσιν, ἢ παρασυρόμενοι ὑπὸ τοῦ δελεαστικοῦ καὶ οὔτως οἰκείου τῇ ὀρθολογιστικῇ Δύσει ὀνείρου τῆς ἀνασυστάσεως τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας οἴκοι παρ' ἑαυτοῖς διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῶν δυνάμεων καὶ διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν, ἀποκλινοῦσιν εἰς τὰς τριόδους τοῦ προτεστταντισμοῦ, πρὸς μεγάλην λύπην τῶν ἀληθῶν φίλων αὐτῶν; Τὸ πρόβλημα ἡμῶν ἐν σχέσει πρὸς αὐτοὺς ὀφείλει συνίστασθαι, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ἐν τῷδε, ὅπως δηλαδή, μὴ τιθέντες αὐτοῖς περιττὰ ἐμπόδια πρὸς τὴν ἔνωσιν δι' ἀτόπου φανατισμοῦ καὶ καχυποψίας, ἀλλὰ καὶ μὴ παρασυρόμενοι ὑπὸ τῆς εὐνοήτου ἐπιθυμίας τοῦ ἔχειν χρησίμους καὶ σοφωτάτους συμμάχους κατὰ τῆς Ρώμης, σπουδαίως καὶ στερρῶς, κατὰ συνείδησιν καὶ πρὸ τοῦ Χριστοῦ, ἀναπύξωμεν αὐτοῖς τὴν ἡμετέραν πίστιν καὶ τὴν ἀμεγάλρεπτον πεποίθησιν, ὅτι μόνη ἡ ἡμετέρα

Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἀδιαφθόρως διαφυλάξασα τὴν ὄλην παρακαταθήκην τοῦ Χριστοῦ, ἐστὶν ἐν τῷ παρόντι ἡ Ἐκκλησία ἢ Οἰκουμενική, οὕτω δὲ ἐμπράκτως ὑποδείξωμεν αὐτοῖς τί ὀφείλουσιν ἔχειν ὑπ' ὄψει καὶ τί ἀποφασίσαι, εἴ γε πράγματι πιστεύουσιν εἰς τὸ σωτήριον τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διαμονῆς καὶ εἰλικρινῶς ποθοῦσι τὴν μετ' αὐτῆς ἔνωσιν. Ἡ ἀγάπη δὲ ἡμῶν καὶ ἡ προσευχὴ ποιησάτω τοὺς δυσκόλους τούτους τῷ ὑπερηφάνῳ πνεύματι ὄρους εὐπροσδέκτους τοῖς παλαιοκαθολικοῖς.

Τέλος, καὶ τὸ ζήτημα τῆς μεταβολῆς ἢ καὶ τῆς μερικῆς μόνον μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου οὐ μικρὸν ὡσαύτως ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ταράττει τοὺς ὀρθοδόξους καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρα. Ἐντολῇ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου Αὐτοκράτορος ἡμῶν ἐπίγειος χάριν τῆς ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος τούτου συνέστη παρὰ τῇ Αὐτοκρατορικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἐπιστημῶν ἰδιαίτερα ἐπιτροπὴ ἐκ λογίων, ἐκπροσωπούντων τοὺς διαφόρους σχετικούς πρὸς τὸ θέμα κλάδους τῆς γνώσεως. Ἄλλ' αἱ ἐργασίαι τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, πολυσύνθετοι λίαν καὶ πολυποίκιλοι οὔσαι, ἄχρι τοῖδε εἰσέτι οὐκ ἐπερατώθησαν, ἀδύνατον δὲ προειπεῖν ἐκ τῶν προτέρων τὸ τελικὸν ἐξαγόμενον αὐτῶν. Ἀνάγκη μόνον κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ἔχειν ὑπ' ὄψει ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει πολλὰς ὄψεις, ἐπιτρεπούσας διάφορον διαλεύκανσιν καὶ ἀπόφανσιν. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νέου ἡμερολογίου ἐν μόνῃ τῇ πολιτικῇ χρονολογίᾳ, ἄνευ μεταβολῆς τοῦ Πασχαλίου καὶ ἄνευ μετακινήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐορτῶν, μετὰ μόνῃς δὲ τῆς μετονομασίας τῶν ἡμερομηνιῶν συμφύως πρὸς τὸ νέον ἡμερολόγιον, (ἢ ἡμέρα δηλ., ἣτις π. χ. σημειοῦται νῦν ὡς 6 Ἰανουαρίου, μέλλει σημειοῦσθαι τότε 19, ἀλλὰ παραμενεῖ ἐορτὴ τῶν Θεοφανείων), βεβαίως οὐ μέλλει θίξειν ἰδιαζόντως τὰ ἐκκλησιαστικὰ συμφέροντα, καθόσον ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ

πράξει παραμενεῖ ἐν ὄλῃ αὐτοῦ τῇ ἰσχύϊ τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον. (Μόνον ἢ ἐορτὴ τοῦ Νέου Ἔτους συμπεσεῖται τότε οὐχὶ μετὰ τῆς ἐορτῆς τῆς Περιτομῆς τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ μετὰ τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου μάρτυρος Βοιφατίου τῇ 19 Δεκεμβρίου παλ. ἡμερολογίου, ὡς δὴ καὶ γίνεται τοῦτο, λ. χ., ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἰαπωνικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἀναγκάζεται ἵνα σημειοῖ τὰς ἑαυτῆς ἐορτὰς κατὰ τὸ νέον ἡμερολόγιον, ὅπερ τυγχάνει ἐν ἐνεργείᾳ ἐν Ἰαπωνίᾳ). Ἄλλ' ἐὰν θίξωμεν τὸ ζήτημα τῆς καθαρῶς ἐπιστημονικῆς ἐχεγγυόητος ταύτης τε καὶ ἐκείνης τῆς χρονολογίας, οἱ αὐθειτικώτεροι τῶν ἡμετέρων λογίων κλίνουσι μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, συγχωροῦντες μόνον διορθώσεις τιὰς ἐν αὐτῷ, οὐδαμῶς δὲ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ διὰ τοῦ ἡττον λογικοῦ, κατὰ τὰ συμπεράσματα αὐτῶν, γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου. Ἡ αὐθεντικὴ αὕτη τῶν λογίων φωνὴ ποιεῖ καὶ ἡμᾶς τοὺς τῆς Ἐκκλησίας φρουροὺς προσφέρεσθαι μετὰ μεγάλης ἐπιφυλάξεως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τινῶν ὅπως μεταβληθῇ τὸ ἡμερολόγιον, ἐὰν συνυπονοῆται ἢ μεταβολὴ καὶ τοῦ πασχαλίου καὶ τῆς ὄλης ἐκκλησιαστικῆς χρονολογίας. Ἡ τοιαύτη γὰρ μεταβολή, ὡς διασαλεύουσα τὴν ἀνεκαθεν καὶ πολλάκις καθαγιασθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τάξιν, συνεπήγετο ἂν ἀναμφιβόλως διασαλεύσεις τινὰς καὶ ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ βίῳ, εἰῶ ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει τοιαῦται διασαλεύσεις οὐδεμίαν ἑαυταῖς εὐρίσκουσιν ἐπαρκῆ δικαιολογίαν οὔτε ἐν τῇ ἀποκλειστικῇ ὀρθότητι τῆς προτεινομένης μεταρρυθμίσεως οὔτε ἐν ὀριμασίᾳ τινὶ ἐκκλησιαστικῇ ἀνάγκῃ. Διὸ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἡμεῖς ὑπεστηρίξαμεν αἰ τὴν τήρησιν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, συγχωροῦντες ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ τυπικὰς μόνον μεταβολὰς, οἷας ἀνωτέρω διεσαφηνίσσαμεν, ἐν σχέσει πρὸς τὸ νέον ἔτος καὶ τὴν μετονομασίαν τῶν ἡμερομηνιῶν.

Προβάλλοντες δὲ πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πεπνυμένην ἀγαθὴν κρίσιν Ὑμῶν, οὐ δυνάμεθα μὴ ἐφελκύσαι τὴν προσοχὴν τῶν προΐσταμένων τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ ἐπὶ τοῦ λυπηροῦ τοῦδε φαινομένου, ὅτι δηλονοῦν καὶ ἐντὸς αὐτῆς τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας βλέπομεν δακρύων ἀξίαν στείρωσιν ἀγάπης, ἔριδάς τε καὶ διαίρεσιν, μέχρι διαρρήξεως ἐνίοτε τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας χωροῦσαν. Ἐπεκταθήτω τοίνυν ἡ ἡμετέρα ἀγάπη καὶ ἐπὶ τῶν ἐν μέσῳ ἡμῶν ζώντων ἀποπεπλανημένων ἀδελφῶν ἡμῶν. Ἐγγὺς ἡμῶν ἴστανται αἱ ἀρχαῖαι χριστιανικαὶ κοινότητες τῶν νεστοριανῶν, ἀρμενίων, κοπτῶν κλπ., ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἀποκεχωρισμένοι τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' οὐκ ἀπολέσασαι οὔτε τὸν ἐκκλησιαστικὸν ὀργανισμὸν, οὔτε τὴν ἱεραρχίαν, νῦν δὲ, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦλάχιστον τῶν μᾶλλον μεμορφωμένων μελῶν αὐτῶν, καὶ ἀρχόμεναι ἐνίοτε ἔρχεσθαι εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ ἀδίκου τῆς ἑαυτῶν ἀποσκιρτήσεως. Διὸ καὶ ἡ προσέλκυσις ἐκ νέου εἰς τοὺς κόλπους τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας τῶν ἀνθρώπων τούτων, οἵτινες ζῶσι παραπλεύρως ἡμῖν καὶ εἰσὶ λίαν οἰκείοι ἡμῖν κατὰ τὸν πολιτισμὸν, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου καὶ τὸν τύπον τῆς εὐσεβείας, παρίσταται ὡς ἐγγύτατον πρόβλημα τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ ὡς ἀπαραίτητον καὶ ἄμεσον καθῆκον ἡμῶν, ὃ ἐκπληρώσαντες οὐ μόνον ἀνεγεννήσαμεν ἂν εἰς νέαν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν τὰς ἀρχαίας ταύτας κοινότητας, ἀλλὰ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτῇ σὺν τῷ χρόνῳ διηνοίξαμεν ἂν νέαν πηγὴν ἰσχυρῶν καὶ θερμουργῶν ἐργατῶν ἐν τῷ γενικῷ ἐκκλησιαστικῷ ἔργῳ.

Ὁλοψύχως δεόμενοι τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἐδραιώσῃ ἐν τῇ ὁμοφροσύνῃ τὴν ἀγίαν αὐτοῦ καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, στηρίξῃ τε ἐν αὐτῇ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ κοινωνίας, τῇ

ὑμετέρῃ δὲ Παναγιώτητι καὶ ἰῆ περὶ Αὐτὴν ἀγία καὶ ἱερᾷ Συνόδῳ σὺν ἀπάσῃ τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως χαρίζεται εἰρήνην, εὐημερίαν καὶ ἐν πᾶσι προκοπὴν, διατελοῦμεν μετ' ἀδελφικῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης

Ἐν Πετροπόλει, τῇ 28 Φεβρουαρίου 1903.

Ἄριθ. 916.

† Ἀντώνιος μητροπολίτης Πετροπόλεως καὶ Λαδόγης.— † Βλαδῆμιρος μητροπολίτης Μόσχας καὶ Κολόμνης.— † Βλαδῆμιρος ἐπίσκοπος Βλαδικαυκάσου καὶ Μοζδόκης.— † Νικόλαος ἐπίσκοπος Ταυρίδος καὶ Συμφερουπόλεως.— † Ἰωάννης ἐπίσκοπος Σαρατόβου.— † Μάρκελλος ἐπίσκοπος.

(Σφραγ.)

Δ'.

## ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ



Τῷ Παναγιωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ κ. Ἰωακείμ Γ'.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὸν ἐν Χριστῷ ἀδελφικὸν ἀγαπῶν ἀπονέμουσα ὑπερήδιτα προσαγορεύει.

Μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιστάσεως καὶ ἐξαιρετικοῦ τοῦ διαφέροντος ἀνέγνω ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν καὶ αὐτῇ ἀπευθυνθεῖσαν πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν ἐγκύκλιον, δι' ἧς ἐκζητεῖται ἡ γνώμη αὐτῆς περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι σχέσεων τῆς ἡμετέρας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τῆς τῶν Καθολικῶν καὶ τῆς τῶν Διαμαρτυρομένων ὡς καὶ ἐκείνης τῶν Παλαιοκαθολικῶν Ἐκκλησίας, πρὸς δὲ καὶ περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ κρατοῦντος ἡμερολογίου, καὶ ἂν κρίνεται ἐπίκαιρος προδιάσκεψις τις πρὸς ἐξέυρεσιν τῶν μέσων ἐκείνων, δι' ὧν δύνανται νὰ ἀρθῶσι τὰ κωλύματα τὰ τὰς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας εἰς διάστασιν κρατοῦντα καὶ οὕτως ἐπέλθῃ σὺν τῷ χρόνῳ ἢ παρὰ πάντων ποθητῇ καὶ τῷ Θεῷ εὐάρεστος ἔνωσις αὐτῶν.

Ὅντως τὸ ζήτημα, ὅπερ ἡ Ἰμετέρα Παναγιότης μετὰ τῆς περὶ Αὐτὴν ἀγιωτάτης Συνόδου ὑπὸ σκέψιν προέθετο καὶ ταῖς κατὰ μέρος ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολῆς προὔβιλετο εἶνε οὐ μόνον σοβαρὸν καὶ σπουδαῖον ἀλλὰ καὶ συνᾶδον τῷ πνεύματι τῆς μιᾶς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἧς κεφαλὴ Αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν

Ἰησοῦς Χριστός. Προθύμως δὲ καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὰ διὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς ἐγκυκλίου ταύτης ἐπιστολῆς πρὸς αὐτὴν προβληθέντα ζητήματα ὑπὸ διάσκεψιν θεμένη, ἐπιμελῶς δὲ καὶ μετὰ πάσης τῆς προσηκούσης καὶ δυνατῆς ἐρεύνης εἰς ταῦτα ἐγκύψασα κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ παροῦσαι καιρικαὶ περιστάσεις ὅλως ἀκατάλληλοί εἰσι πρὸς ἐξέτασιν καὶ ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν καθόλου. Εἰς τὸ συμπέρασμα δὲ τοῦτο προήχθη ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἔχουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι καὶ ἐν τῷ παρελθόντι, ὡς γνωστὸν, πολλὰ ἀπόπειραι πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἐγένοντο, αὗται ὅμως ἔνεκα πολλῶν καὶ διαφόρων αἰτίων προσέκοψαν ἐπὶ ἀνυπερβλήτων προσκομμάτων, καὶ οὐ μόνον δὲν συνετέλεσαν εἰς πραγματοποίησιν τῆς ἐπιδιωκομένης ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐφ' ἧς ἡ εἰρήνη καὶ ἀγάπη τοῦ χριστωνύμου πληρώματος ἐποικοδομεῖται καὶ αὔξεται, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν συνετέλεσαν εἰς μείζονα διάστασιν αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους. Τὰ αἴτια δὲ ταῦτα, κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος, ὑβίστανται ἔτι καὶ νῦν, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὅσον ἐν τῷ μέλλοντι ἐξακολουθήσουσιν ὑφιστάμενα, πᾶσα σκέψις καὶ ἀπόπειρα εἰς πραγματοποίησιν τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἀποβήσεται ματαία.

Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία, ἢ διακαῶς ποθῶσα τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, στηριζομένη ἐπὶ τῆς εἰλικρινοῦς χριστιανικῆς ἀγάπης, τῆς περιλαμβανούσης καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ πάντων τῶν δογμάτων αὐτοῦ ὡς καὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως μετὰ τῆς ἀληθοῦς βάσεως τῆς λατρείας καὶ τῶν θεμελιωδῶν διατάξεων τῆς Ἐκκλησίας, ὀφείλει νὰ μὴ παύηται μὲν εὐχομένη «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», ν' ἀρκῆται δὲ, τό γε νῦν ἔχον, εἰς εἰλικρινῆ πρὸς

πίσας τὰς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας χριστιανικὴν ἀγάπην, ἐκδηλουμένην ἐν λόγοις τε καὶ ἔργοις μετὰ τῆς ἐλπίδος, ὅτι ὅ,τι παρ' ἀνθρώποις νῦν ἀδύνατον φαίνεται, ἔσεται ἐν τῷ μέλλοντι δυνατὸν, τῇ θείᾳ χάριτι. Περὶ δὲ τοῦ συναφοῦς ζητήματος τῆς ἐνώσεως τῶν ἀναλαβόντων τὴν προσωνυμίαν τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἢ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔχουσα πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἐγγύθεν τὰ κατ' αὐτοὺς γιόντων εἰδικῶν θεολόγων καὶ εἰδικῶς μελετησάντων τὰς ἐν τοῖς συνεδρίοις καὶ ἐν διαφόροις ἐπισήμοις ἐκθέσεσιν αὐτῶν διατυπωθείσας δογματικὰς ἀρχὰς, οἱ Παλαιοκαθολικοὶ οὗτοι οὐ μόνον πρὸς τὴν ἡμετέραν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν δίστανται ἐν οὐσιώδεσι δόγμασιν, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἑαυτοὺς διατελοῦσιν ἐν πλήρει ἐνότητι καὶ ἀρμονίᾳ, ἐπέχει ν' ἀποφῆνηται γνώμην περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐνώσεως αὐτῶν μετὰ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον οὗτοι ἐμμένουσιν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ταῖς διατυπωθείσαις ἐν τοῖς συνεδρίοις καὶ ἄλλαις ἐπισήμοις ἐκθέσεσιν αὐτῶν καὶ ἐφ' ὅσον ἐν πολλοῖς καὶ διαφόροις σπουδαίοις ζητήμασιν ἀορίστως καὶ σαφῶς ἐκφράζονται.

Οὐχ ἥττονος προσοχῆς ἠξίωσεν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος καὶ τὸ ζήτημα τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἀτ' αἰώνων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ὀρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ κριτοῦντος ἡμερολογίου, οὗ ἡ ἐπίλυσις φίνεται μὲν ὀμαλωτέρα, πάντως ὅμως αὕτη ἐξερτᾶται ἐκ περιστάσεων καὶ συνθηκῶν ἐθνικῶν καὶ κοινωνικῶν. Καὶ ποῖον μὲν ἐκ τῶν δύο ἡμερολογίων εἶνε ἀκριβέστερον, τὸ ἡμέτερον Ἰουλιανὸν ἢ τὸ ἐν τῇ Δύσει κρατοῦν Γρηγοριανὸν, ἢ εἰ καὶ τοῦτο χρήζῃ τροποποιήσεως καὶ ἀκριβεστεροῦ καθορισμοῦ, τοῦτο εἶνε ζήτημα κυρίως ἀστρονομικόν· θρησκευτικῆς δὲ καὶ θεολογικῆς σπουδαιότητος μετέχει τοσοῦτο μόνον, καθ' ὅσον μετ' αὐτοῦ συνδέεται τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ἐκκλησίας.

Διὰ τοῦτο ἂν ἅπασαι αἱ κατὰ τόπους Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς πεισθῶσιν, ὅτι αἱ περιστάσεις τῶν ἐθνῶν τῶν διαφόρων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰσι κατάλληλοι πρὸς μεταρρυθμίσειν τοῦ ἡμερολογίου ἄνευ διαταράξεως τῶν θρησκευτικῶν συνειδήσεων τῶν ἀπλουστέρων, τῶν μὴ δυναμένων διακρίναι τὰ δόγματα καὶ τὰ λειτουργικὰ ζητήματα ἀπὸ τῶν ἀστρονομικῶν ζητημάτων, δύναται αὐταὶ ἐν συννενοήσει μετ' ἀλλήλων καὶ μετὰ τῆς πολιτείας ἐκάστης αὐτῶν νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν μεταρρυθμίσειν τοῦ νῦν ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν ἡμερολογίου συμφώνως πρὸς τὰς προόδους καὶ τὰ πορίσματα τῆς ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης.

Ταῦτα γράφοντες εἰς ἀπόκρισιν τῶν διὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς ἐγκυκλίου προτεθέντων ζητημάτων ἀσπαζόμεθα ἐν φιλήματι ἀγίῳ τὴν Ἱμετέραν Παναγιότητα μετὰ τῆς περὶ Αὐτὴν ἀγιωτάτης Συνόδου καὶ διατελοῦμεν Αὐτῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ

Οἱ τὴν ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος συγκροτοῦντες

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 14 Ἰουλίου 1903.

† Ὁ Ἀθηνῶν Θεόκλητος πρόεδρος. — † Ὁ Ἀκαρνανίας καὶ Ναυπακτίας Παρθένιος. — † Ὁ Ἀρτης Γεννάδιος. — † Ὁ Ὑδρας καὶ Σπετσῶν Ἀρσένιος. — † Ὁ Παροναξίας Γρηγόριος. — † Ὁ γραμματεὺς Ἀρχιμ. Μελέτιος Σακελλαρόπουλος.

Ἄριθμ. { Πρωτ. 112,1849  
Διεκπ. ... 1764

## Ε΄.

## ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

## Παναγιώτατε,

Ἀναμφισβήτητον τυγχάνει ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ αἱ διαμειβόμεναι μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ διατηροῦσαι τὴν δογματικὴν καὶ κανονικὴν ἐνότητα, τὴν τεθεμελιωμένην ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔχουσαι ὡς βῆσιν τὴν ἀναλλοίωτον πίστιν, ἣν ὁ θεὸς ἡμῶν διδάσκαλος καὶ οἱ ἅγιοι αὐτοῦ μαθηταὶ κατέλιπον ἡμῖν, κραταιοῦσι καὶ αὐξάνουσι κατὰ Θεὸν τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, συνδεδεμένον διὰ στερεῶν δεσμῶν καὶ κλειδώσεων μετὰ τῆς μόνης ἀοράτου Κεφαλῆς, ἣτις ἐστὶν ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Τόσον ἐκ τῶν προηγουμένων ἐπιστολῶν τῆς Ἑμετέρας Παναγιότητος, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐσχάτως ταύτης ὑπ' ἀριθμ. 3636 τοῦ λήξαντος ἔτους, ἡ ἱερὰ Σύνοδος τῆς ἁγίας ὀρθοδόξου αὐτοκεφάλου Ρωμανικῆς Ἐκκλησίας, ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαπιστώσῃ ἅπαξ ἔτι μᾶλλον, τὴν εὐαγγελικὴν ἀγάπην, τὴν παγιοῦσαν τὰς σχέσεις τῆς εἰλικρινοῦς ἀδελφωσύνης τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου.

Εἴη λοιπὸν εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ, ὃν ἐν ἁγίᾳ Τριάδι μεγαλύνομεν: Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ὄνπερ μετὰ ζήλου παρακαλοῦμεν, κατὰ πᾶσαν στιγμήν, ὑπὲρ ὑγείας, εἰρήνης καὶ μακροημερεύσεως πάντων τῶν ὑπ' αὐτοῦ ὀρισμένων εἰς κυβέρνησιν τοῦ ἁγίου θησαυροῦ τῆς διδασκαλίας καὶ χριστιανικῆς πίστεως, καὶ ὅν αὐθις ἰδιαιτέρως νῦν μετ' εὐλαβείας ἰκετεύομεν, ὅπως δορυφορῇ τὴν

Ἑμετέραν Παναγιότητα καὶ πᾶσαν τὴν ἱερὰν Σύνοδον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας μεθ' ἱκανῆς ἰσχύος, ὅπως ἐργάζεται εἰς ὅσα παρὰ Κυρίου εἰσὶ τεταγμένα εἰς δόξαν τῆς Ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας, ἅτε αισθαιομένη χρὸν ἵνα ἴδῃ τοὺς καρποὺς τῆς ἀποστολικῆς αὐτῆς ἐργασίας, νὰ μεγαλύνῃ τὸν ἐν οὐρανοῖς Κύριον, καὶ ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν ἀοράτων Δυνάμεων νὰ ψάλλῃ ὁμοῦ μετὰ πάντων ἡμῶν: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Ἐν τῇ πνευματικῇ ταύτῃ ἀσχολίᾳ εὐρισκομένης τῆς ἁγίας αὐτοκεφάλου ὀρθοδόξου Ρωμανικῆς Ἐκκλησίας, ἔδοξε τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ, ὅτι ἐπὶ τῶν ζητημάτων, ἐφ' ὧν ἡ Ἑμετέρα Παναγιότης ζητεῖτε τὴν γνώμην αὐτῆς, νὰ ἀνανεχθῇ τὸ ἀμέσως εἰς τὰς θείας Γραφὰς καὶ τὴν ἱερὰν Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας ὡς τὴν αἰεὶ ἀνεξάντλητον καὶ ἀγνήν πηγὴν, εἰς τὸ εὐρεῖν ἐκείσε ὅτι προσήκει πιστεύειν καὶ ὁμολογεῖν οὐχὶ μόνον εἰς στιγμὰς καὶ ζητήματα οὐσιωδέστατα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἐρχόμενα εἰς δευτέραν τῶν ἄλλων θέσιν, συνδεδεμένα ὅμως ὄντα μετὰ τῶν πρώτων διὰ δεσμοῦ ἀδιαλύτου, ἀποτελοῦντα τὴν οὐσίαν τῆς ἡμετέρας διδασκαλίας, καὶ μετὰ τὰ ὅποια ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ προΐσταται κατὰ τρόπον ἀόρατον τῶν ἀποφάσεων τῶν ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ὁμοθυμίᾳ αὐτῆς, ἡ ἱερὰ Σύνοδος οὕσα προσκεκολλημένη μετὰ ταπεινώσεως καὶ ὑποταγῆς εἰς τὸν Κύριον καὶ Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐξαιτεῖται ὅπως ἡ ἁγία διδασκαλία, ἣν Οὗτος ἔδωκεν ἡμῖν, τηρῆται ἀλύμαντος, ἀνόθευτος, ἀναλλοίωτος καὶ αἰεὶ ὀριστικὴ εἰς τὴν θείαν αὐτῆς ἀρχικὴν σύνταξιν, οὕσα συνάμα μετὰ προσοχῆς ὅπως διατηρῆται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀκλόνητος ἡ διδασκαλία τῆς ἁγίας ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἣν οἱ ἅγιοι καὶ θεοφόροι Πατέρες ὤρισαν ἐν οἰκουμενικαῖς Συνόδοις.

Αὕτη καὶ οὐχὶ ἄλλη οὖσα ἡ διδασκαλία τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑπὸ τὴν διηνεκῆ διώκῃσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, κηρύττεται ἀδιακόπως καὶ μετὰ ζέσεως καθ' ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπομένως καὶ εἰς τὴν ἐλαχίστην ἀδελφὴν, τὴν Αὐτοκέφαλον Ὀρθόδοξον Ῥωμανικὴν Ἐκκλησίαν, ἧς οἱ ἱεράρχαι, πλήρεις ὄντες ζήλου, πολυπλασιάζουσιν, ἐνδυναμοῦσιν αὐτὴν, καὶ δι' αὐτῆς φωτίζουν διὰ νοουθεσίας τοὺς πορευομένους νῦν παρὰ τὴν ὁδὸν, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ζωὴν, ἵνα ἐπαιέλθωσιν ἐπὶ τῆς ἁγίας ταύτης καὶ θείας ὁδοῦ.

Τὸ πλήθος τῶν ἑτεροδόξων, ὅπερ διὰ τῶν διατυπωθέντων ὄρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς τελετουργίας γίνεται δεκτὸν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἡμετέρας ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἶναι ἢ εὐγλωττοτάτη ἀπόδειξις, ὅτι τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας αὐξάνει καὶ κραταιοῦται ἐπὶ μόνῳ τῷ τεθειμένῳ θεμελίῳ, ὅπερ ἐστὶν ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Τοῦτο εἶναι μία ἀπόδειξις, ὅτι καίτοι αἱ δυσχέρειαι μεθ' ὧν ἀγωνίζεται ἡ Ἐκκλησία τοῦ Κυρίου, προερχόμεναι ἐκ τοῦ ἀσεβοῦς πνεύματος τοῦ αἰῶνος τούτου, ὅπερ πνέει πανταχοῦ, εἶναι πολλαὶ καὶ μεγάλαι, ἐν τούτοις ἡ Ἐκκλησία οὐδεμίαν ὑφίσταται βλάβην, ὡς πρὸς τὴν σημερινὴν αὐτῆς κατάστασιν. Δὲν δύναται νὰ ποιήσῃ ἐνίοτε ἐπαισθητὰς προόδους, οὐχ ἦττον, ὀλίγων κατ' ὀλίγον ἡ Ἐκκλησία τοῦ Κυρίου ὀλονὲν αὐξάνει, καὶ αὐξηθήσεται καὶ κραταιωθήσεται πάντοτε περισσότερο, διότι κραταιὰ συνεστήθη ὑπὸ τοῦ θείου αὐτῆς θεμελιωτοῦ, Ὅστις ἐν τῇ θείᾳ αὐτοῦ παντογνωσίᾳ, διασχίζων τοὺς μέλλοντας αἰῶνας, εἶπεν ὅτι «οὐδὲ πύλαι ᾄδου κατισχύσουσιν αὐτῆς».

Ὅπου λοιπὸν ἐστὶν ὁ ἀληθὴς Ποιμὴν, ἐκεῖ ἔστι καὶ ἔσται καὶ τὸ ποίμνιον Αὐτοῦ· καὶ ὅπου ἐστὶν ἡ Κεφαλὴ, ἐκεῖ καὶ οὐχὶ ἀλλαχοῦ ἔσται καὶ τὸ σῶμα. Ἄλλ' ἐὰν πάλιν ἕνεκα

λυπηροῦ τινος συμβεβηκότος ἐνια τῶν λογικῶν τούτων προβάτων ἐξέφυγον ἀπὸ τοῦ Ποιμένου καὶ ἐπορεύθησαν ἀλλαχοῦ, ταῦτα ἐξάπαντος πεινῶντα θὰ ζητήσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν Ποιμένα αὐτῶν, τὸν μόνον δυνάμενον νὰ ἐπαναγάγῃ ταῦτα πρὸς τὴν ἀληθινὴν καὶ πλουσίαν ψυχικὴν νομήν.

Ἀδύνατον νὰ μένη τις ἔξω τοῦ ἀληθοῦς γιώμονος τοῦ διαρρυθμίζοντος τὸν νοῦν καὶ τὰ αἰσθήματα πρὸς φυσικὴν βίωσιν ἐν τῇ Βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.

Τὸ κράτος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς χάριτος, ἐν ᾧ ὁ θεῖος ἡμῶν Δεσπότης ἵδρυσεν ἡμᾶς, ἀφεθὲν τῇ Ἐκκλησίᾳ Αὐτοῦ πρὸς κυβέρνησιν, κυβερνᾶται ὑπὸ μόνον τῆς Ἐκκλησίας τῆς φυλαξάσης τὴν πίστιν καὶ τὴν ὁμολογίαν ἀμόλυντον, ἄνευ αὐξήσεων καὶ ἄνευ μεμηχανημένων προσθηκῶν· καὶ ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἐστὶν ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολική.

Αἱ κοινωνικαί, ἱστορικαὶ καὶ πολιτικαὶ σχέσεις τῶν χωρῶν, ἐν αἷς ὑπερυψοῦται ὀρθῶς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀποδεικνύουσιν—ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῶν προόδῳ καὶ ἀναπτύξει—ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα Ἡμεῖς ἐλέω Θεοῦ, ἐτηρήσαμεν καὶ τηροῦμεν, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς διδασκαλίας, ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἐλευθέραν διδαχὴν τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν θείων Αὐτοῦ μαθητῶν, προβλέποντα πᾶν εἶδος ἀνάγκης τῶν πολιτῶν, καὶ διαλύοντα ταύτας διὰ τῶν νόμων τῶν οἰκείων κρατῶν καὶ ἄτινα ἐν τῇ συντάξει αὐτῶν ἀκολουθοῦντα: τὴν ἰσότητά, ἀγιότητα καὶ ἀλήθειαν, ἀναγνωρίζουσιν ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ τῇ εὐδοκίᾳ Αὐτοῦ κυβερνῶνται ἐν ταῖς προσκαίσοις ταύταις ἀνάγκαις· μὴ λησμονοῦντες ἵνα συνδέσωσι ταύτας μετὰ τῶν αἰωνίων ἐκείνων τάσεων: τῆς πλήρους εὐδαιμονίας, ἧς ἀξιωθείμεν παρὰ Κυρίου ἐν τῇ προσηκούσῃ ἡμέρᾳ.

Οἱ ποτὲ ὥσπερ καὶ νῦν μὴ ἀκούσαντες τῆς φωνῆς τοῦ ἀγαθοῦ Ποιμένου ἵνα μένωσιν ἐν τῇ οὐρανίῳ Αὐτοῦ Ποίμνῳ

ἀπώλεσαν καὶ τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ πράου Δεσπότου καὶ τὰς ιουθεσίας αὐτοῦ· καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑπὸ κοινωνικὴν, ἱστορικὴν καὶ πολιτικὴν ἐποψιν, ἔχουσι πολλὰς δυσπραγίας ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκωνται.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Κυρίου ἐν τούτοις, διὰ μυρίων φωτῶν ἐξερχομένων καθ' ἐκάστην ἐκ τοῦ στόματος τῶν ἁγίων λειτουργῶν τοῦ Ἱεροῦ Βήματος, καλεῖ πάντας εἰς ἔνωσιν μετὰ τῆς ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ καλεῖ καὶ νῦν φροντίζουσα ὅμως νὰ τοῖς εἴπῃ ὅτι Ἀυτὴ—ἡ Ἐκκλησία—φύλαξ ἀκέραιος τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας καὶ πειθαρχίας, τὰ ὅποια παρὰ τοῦ Κυρίου προέρχονται καὶ ἡμεῖς μετὰ συναισθήσεως τὰ φυλάττομεν, δέξεται πάντας τοὺς μετὰ ταπεινώσεως, μετὰ μετριοφροσύνης καὶ μετὰ εὐκρινείας ποιήσαντας πλήρη ὁμολογίαν τῶν πλανῶν, ἐν αἷς ἔστησαν, καὶ τοῦ σκότους ὑφ' οὗ ἐκυκλοῦντο, καὶ μετὰ τοιαύτης ταπεινώσεως καὶ εὐσεβείας ἐξαιτήσουσιν ὅπως ὁ Κύριος καλέσει καὶ αὐτοὺς εἰς τὴν οὐρανίαν αὐτοῦ χαρὰν, καὶ θύοντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, νὰ φάγωσι καὶ εὐφρανθῶσιν ὁμοῦ μετ' ἐκείνων οἷγιες ἀπ' αἰῶνων εὐηρέστησαν τῷ Κυρίῳ, διὰ παντὸς πεπαγιωμένοι ἐν τῇ οἰκοδομῇ τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας.

Εἰσὶν ἐν γένει γνωσταὶ εἰς τὴν Ἑμετέραν Παναγιότητα καὶ εἰς πάντας τοὺς Ἱεράρχας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, αἱ φάσεις δι' ὧν διήλθεν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Κυρίου ἀφ' ὅτου ὑπὸ τὸ κράτος ἐνὸς ἀνθυγιεινοῦ πνεύματος, συνελήφθη, ἤρχισεν ἂν αὐξάνῃ καὶ ἐπὶ τέλους νὰ γεννηθῇ διαίρεσις μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, διαίρεσις προκληθεῖσα ὑπὸ ταύτης τῆς τελευταίας.

Ὡσαύτως ἐν γένει γνωσταὶ εἰσὶν καὶ αἱ φάσεις, δι' ὧν διήλθεν ἡ Ρωμανο καθολικὴ Ἐκκλησία μέχρι οὗ παρήχθη εἰς τὸν κόλπον αὐτῆς ἡ διαίρεσις κατὰ τὸν XVIν αἰῶνα, μεθ' ἧν

καὶ ὁ εἷς καὶ ὁ ἕτερος ἐκ τῶν δύο τούτων βλαστῶν τοῦ χριστιανισμοῦ ὤρισαν ἄλλα ἐκάτερος ἑαυτῷ θεμέλια, ἐφ' ὧν ὠκοδόμησαν καὶ ἐτέραν διδασκαλίαν καὶ ἐτέραν ἐκκλησιαστικὴν πειθαρχίαν, ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον πρὸς τὴν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἐκτοτε καὶ μέχρι τοῦδε, αἱ τάσεις αὐτῶν προέβησαν αὐξοῦσαι κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸν σκοπὸν ὃν ἐπιδιώκουσι καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς Ρωμανο καθολικῆς Ἐκκλησίας—Κυριαρχίας ἀπολύτου καὶ ὀλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου, ἀντιτιθεμένης φανερὰ τόσον ὡς πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὅποια αὐτὸς ὁ Κύριος ἐδίδαξεν ἡμᾶς, καὶ εἶπεν ἡμῖν ὅτι μεγαξὺ ἡμῶν νὰ μὴ κληθῶμεν Κύριοι καὶ Δεσπότες, εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ Κύριος καὶ Δεσπότης ἡμῶν, καὶ οὗτός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς Χριστός· ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν κατηγορηματικὴν ἐντολὴν αὐτοῦ: «ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ».

Ὁρμωμένη οὖν, τόσον ἐκ τῆς ὑψηλῆς ἐκτιμήσεως τῆς ἡμετέρας καινοκτικῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας καὶ πειθαρχίας, ὅσον καὶ ἐκ τῆς ὀρθῆς ἐννοίας τοῦ τρόπου τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως οὕτινος μετὰ συναισθήσεως ἐπόμεθα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως, ἡ Ἁγία Ὀρθόδοξος Ρωμαικὴ Ἐκκλησία πιστεύει ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ εὕρη σημεῖα συναντήσεως καὶ συμβολῆς εἴτε διαφορῶν μετὰ τῶν ἑτεροδόξων τούτων Ἐκκλησιῶν, ἅτινα σημεῖα νὰ δύνανται νὰ παροραθῶσι· διότι καθὼς λέγει ὁ μακάριος Ἀύγουστίνος: «τὸ αὐτὸ σέβας ὀφείλομεν ἰὰ ἔχωμεν δι' ἐκάστην συλλαβὴν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, οἷον καὶ δι' ἐκάστην μερίδα τῆς Θείας Εὐχαριστίας· τούτου δ' οὕτως ἔχοιτος, βίνοντες ὀλίγον περαιτέρω τοῦ συλλογισμοῦ τοῦ μακαρίου Ἀύγουστίνου, λέγομεν ὅτι: τοσοῦτον σέβας ἔπεται νὰ ἔχωμεν δι' ἐκάστην συλλαβὴν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων, τῶν δογματι-

σύντων ἐν ταῖς ἐπιτάξιναις Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις, ὥστε ἐκτὸς τοῦ ἀγίου τούτου κύκλου δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν οὔτε ἐν σημείον συναντήσεως εἴτε συμβολῆς, ὅχι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι διαφοραὶ τινες δύνανται νὰ παροραθῶσι· καθότι, οὐδὲν ἀνεπουσιῶδες ὑπάρχει ἐν τῇ συντάξει τῆς διδασκαλίας τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τούναντίον τὸ πᾶν ἐστὶ τόσον ἅγιον, τόσον τέλειον, τόσον τίμιον καὶ τόσον μέγα, ὥστε ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα ἵνα ἀφῶμεν αὐτὸ ν' ἀπολεσθῆ ἢ χωρὶς ν' ἀναλάβωμεν μεγάλην εὐθύνην, καὶ νὰ καταστῶμεν ἐκπτώτοι τοῦ δικαιώματος τοῦ ν' ἀποτελῶμεν μέρος τῆς πολιτείας τοῦ Μεγάλου Βασιλέως.

Ἡ ὁδὸς τῆς ἀγίας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι λίαν ὀμαλή καὶ ἄνευ οὐδενὸς προσκόμματος. Δὲν εἶναι ἀνάγκη ἵνα ποιήσῃ τις αὐτὴν καθαρωτέραν ἀφ' ὅτι εἶναι.

Εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην εἰάν θελήσωσι νὰ εἰσέλθωσιν εἰ δύο οὗτοι βλαστοὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἡμεῖς ὅπως πρὸ πολλοῦ ἐδείξαμεν αὐτοῖς τὴν ὁδὸν, καὶ αὐθις δεικνύομεν αὐτοῖς αὐτήν. Δὲν δεχόμεθα ὅμως προτάσεις ὅσον ἀφορᾷ τὸ εἶδος τῆς εἰσόδου· διότι ἐν καὶ μόνον εἶδος εἰσόδου ὑπάρχει εἰς τὴν Ὀδὸν, τὴν Ἀλήθειαν καὶ τὴν Ζωὴν, καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ εὐλικρινὴς πίστις, ἀμόλυντος καὶ σταθερὰ, ὅπως παρελόβομεν αὐτὴν παρὰ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀγίων Αὐτοῦ μαθητῶν δογματισθεῖσαν ἐν ταῖς ἐπιτάξιναις Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις, τόσον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς διδασκαλίας, ὅσον καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κανονικῆς πειθαρχίας.

«Ἡ ἐπιθυμία τῆς ψυχῆς μου καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν δέησις μου, εἶπεν ὁ θεῖος Παῦλος, ἐστὶν ὅπως ὁ Ἰσραὴλ σωθῆ». Ἡ ἐπιθυμία ἡμῶν ἐστὶν ἡ αὐτὴ, ὅπως πάντες οἱ ἑτερόδοξοι ἔλθωσιν εἰς τὸν κόλπον τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, τῆς μόνης δυναμείας δοῦναι αὐτοῖς τὴν σωτηρίαν.

Ἄλλ' εἰάν οὗτοι ἐκφράζωσιν ἐπιθυμίας ὑπὸ ὄρους, καθὼς λέγετε ἢ Ἑμετέρα Παναγιότης, ὑφ' οὗς ἡ ποθουμένη δογματικὴ ὁμόνοια καὶ ἐπικοινωνία ἐστὶν ἀπαραδέκτος, τότε, ἐξελέγχοντες τοῦτο, οὐδὲν ἕτερον ὑπολείπεται ἡμῖν, εἰμὴ νὰ προβῶμεν εἰς τὰ ἐμπρὸς καὶ νὰ προσπαθήσωμεν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου καὶ τῆς αὐτῆς εὐλαβείας ὅπως διαφυλάξωμεν τὴν ἀγίαν ἡμῶν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν, καὶ καταστήσωμεν γνωστὴν — ὅπως καὶ μέχρι τοῖδε — εἰς τοὺς διψῶντας ὀρθότητος καὶ ἀληθείας· γνωστοῦ ὄντος ὅτι ὁ Θεὸς, δυνατὸν νὰ διέταξεν οὕτως ἐν ταῖς ἀνεξιχνιάστοις αἰωνίαις Αὐτοῦ βουλαῖς, ὅπως ἀντὶ τῶν υἱῶν τῶν δικαιομένων νὰ περιμένωσιν τὴν ἐπηγγελμένην κληρονομίαν, εἰσέλθωσιν ἄλλοι, δι' ὀρθῆς πίστεως, εἰς τὴν τρίπεζαν τοῦ οὐρανοῦ Νυμφίου, καὶ ἔπειτα ὅταν τὰ πάντα τελειωθῶσι πρὸς δόξαν τοῦ Κυρίου, νὰ διανοιγῆ καὶ αὐτῶν ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά καὶ μετὰ ταπεινώσεως νὰ γίνωσιν δεκτοὶ εἰς τὴν Ποίμνην τοῦ Μεγάλου Ποιμένος — ὡς λέγει ὁ αὐτὸς θεῖος Ἀπόστολος — πληρουμένων διὰ τούτου, ἐκεῖνα ἅπερ ἔταξεν ὁ Κύριος, διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ὅπως ὦμεν ὑπὸ ἑνα μόνου Ποιμένα, ὅστις ἐστὶν ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ὅπως ἀπὸ Σιών ἐλεύσεται ὁ Σωτὴρ καὶ ἀποστρέψει τὴν ἀσέβειαν ἀπὸ τοῦ οἴκου Ἰακώβ, οὕτως ὡσαύτως, ἐκ τῆς Σιών τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὁ αὐτὸς Μέγας Βασιλεὺς καὶ θεῖος Λυτρωτὴς, ἐπιστρέψει εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν τοὺς περιβεβλημένους καὶ περιορισμένους ἐν τινι πίστει καὶ διδασκαλίᾳ, ἥτις οὐκ ἐστὶν ἡ ἀληθὴς τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ.

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον δὲ ζήτημα, εἰς ὃ ἀναφέρεται ἡ ἐπιστολὴ τῆς Ἑμετέρας Παναγιότητος, καὶ δὴ εἰς τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς χριστιανοὺς, τοὺς ἀποχωρισθέντας ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὀνομαζομένους νῦν Παλαιοκαθολικοὺς

πιστεύομεν ὅτι ἡ ἐνότης αὐτῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν ἐπίσης ἀδύνατος, ἐὰν καὶ οὗτοι προβίλλωσιν ὡς βάσιν τῆς μεθ' ἡμῶν ἐνώσεως ὄρους καὶ παραχωρήσεις, γνωστοῦ ὄντος, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐρρέθη, ὅτι ὄρους, καὶ τοσοῦτον μείον παραχωρήσεις, ἢ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν ἔχει πόθεν νὰ ποιήσῃται, καὶ οὔτε δύναται νὰ ποιήσῃ.

Ἐπ' ἀληθείας πιστεύομεν ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ μετὰ τούτων ἔνωσις, ἀφ' οὗ, ὡς ἐστὶ γνωστὸν, κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ ἀποχωρισμοῦ αὐτῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, εἰσήγαγον εἰς τὴν κοινότητα αὐτῶν μεταρρυθμίσεις, ἐξ ὧν τινες, οἷαι ἢ κατάργησις τῆς ἐξομολογήσεως καὶ τῶν ιηστειῶν, καθιστῶσιν ἀδύνατον οἰανδήποτε προσέγγισιν.

Δὲν ποιούμεν περαιτέρω λόγον καὶ περὶ τοῦ ἀναποφασίστου αὐτῶν, ὅσον ἀφορᾷ, πρὸς τίνα τῶν Ἐκκλησιῶν θέλουσι νὰ προσκολληθῶσιν, ἐπειδὴ καθ' ὃν χρόνον ἤρξαντο νὰ διαπραγματεύωνται περὶ ἐνώσεως μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὸ αὐτὸ ἔπραξαν καὶ μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς καὶ πάλιν ἐν ταῖς συνόδοις ταῖς συγκροτηθείσαις ἐν Βόννη κατὰ τὰ ἔτη 1874 καὶ 1875, ὥσπερ καὶ ἐν Λυκέρνη κατὰ τὸ 1892 ἠθέλησαν νὰ ἔχωσι μετ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων «Διεθνῆ ἐπικοινωνία» (Intercommunione) τάσιν, ἣν ἐκπροσωπεῖ καὶ ἐπιθεώρησις τις ἐκδιδομένη ἐν Βέρνη τῆς Ἑλβετίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1893 καὶ ἐντεῦθεν, ἐπιγραφομένη: «Διεθνῆς Ἐπιθεώρησις τῆς Θεολογίας».

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, μὴ ἀναγνωρίζουσα θεολογίας μετατιθεμένας ἀπὸ ὁμολογίας εἰς ὁμολογίας, μίαν μόνην θεολογίαν γινώσκει Ἀύτη, τὴν περιλαμβάνουσαν ἐν ἑαυτῇ τὴν δογματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀλήθειαν, ἣν καὶ ἡμεῖς ἀπ' ἀρχῆς πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, καὶ πιστεύεται καὶ ὁμολογεῖται ἐν ἀπάσαις ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Κυρίου, αἵτινες τηροῦσιν ὁμοῦ τὴν δογματικὴν καὶ κανονικὴν ἐνότητα.

Μικρὰν, μικροσκοπικὴν κοινότητα ἀποτελοῦντες οἱ Παλαιοκαθολικοὶ μετὰ τῶν μετερρυθμισμένων Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν αὐτῶν. Ὅποταν ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τῆς ἐπήρειας ταύτης καὶ ὅποταν ζητήσωσι μετὰ σταθερότητος ἵνα γίνωσι δεκτοὶ εἰς τὸν κόλπον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, συμμεριζόμενοι κατὰ πάντα τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν, τόσον τὴν δογματικὴν ὅσον καὶ τὴν κανονικὴν, μετὰ χαρᾶς θέλουσι γείνει δεκτοί.

Ἐτερον ζήτημα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ Ἑμετέρα Παναγιότης ζητεῖ τὴν γνώμην ἡμῶν, εἶναι τὸ τοῦ Ἡμερολογίου.

Χωρὶς ν' ἀναφερθῶμεν εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐπιστημόνων, οἵτινες ἐμελέτησαν τὸ ζήτημα τῆς καταμετρήσεως τοῦ χρόνου, ἐξ ὧν τινὰ εἰσιν εἶνα πρὸς τὸ ἡμέτερον ἡμερολογικὸν σύστημα, ἄλλα δὲ πρὸς τὸ ἕτερον σύστημα, ἡ ἱερά Σύνοδος τῆς ἁγίας Ἀυτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας φρονεῖ καὶ ἐξαιτεῖται ἵνα μὲν ὡμεν εἰς ἅπερ εὕρισκόμεθα σήμερον· ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ θίξωμεν τὰς κανονικὰς διατάξεις, ἐὰν ἠθέλομεν σκεφθῆναι περὶ μεταβολῆς τινος ἢ μεταρρυθμίσεως τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, μεθ' οὗ ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ζῆ ἀπὸ τοσοῦτου χρόνου, ἢ καὶ νὰ μὴ αἰσθανθῆ στενοχωρίαν.

Ἐκτὸς τούτου οὔτε διὰ τοῦ δακτύλου δὲν ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ θίξωμεν τὰς ἀπηρχαιωμένας ἀποφάσεις, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν ἡμετέραν ἐκκλησιαστικὴν δόξαν.

Ὁ Θεὸς, ὁ Μέγας Κύριος τῶν αἰώνων, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, θέλει ὀρίσει τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ τί Αὐτὸς θεωρεῖ εὐλογον ἵνα γένηται.

Μέχρι τοῦδε ἐν τούτοις δὲν ὠμίλησεν ἡ ἅπαξ δι' ἐκείνων οἵτινες παρεδέξαντο τὸ Ἡμερολόγιον τοῦτο ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησιαστικῇ ἀρχαιότητι· ἐὰν δὲ πάλιν ἄλλως θελήσῃ, ἐξάπαντος θέλει μᾶς φωτίσει διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπως

καὶ ἐν ταύτῃ τῇ περιπτώσει γινώσκωμεν τί νὰ θελήσωμεν καὶ τί νὰ πράξωμεν.

Ἐνοῦντες μετὰ ταπεινώσεως τὰς χεῖρας πρὸς δέησιν πρὸς τὸν Μέγαν Βασιλέα τὸν Ὑψιστον ἡμῶν Δεσπότην, ἀγνωρίζομεν ὅτι μέγα ὑπῆρξε καὶ ἔστι τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, ἀφ' οὗ χρόνου διετήρησεν ἡμᾶς, καὶ τῇ χάριτι Αὐτοῦ ἐφώτισεν ἡμᾶς ὅπως ἰστάμεθα ἐν τῷ ἁγίῳ Αὐτοῦ Οἴκῳ.

Ἰσχυρᾶς τῇ δυνάμει οὔσης τῆς πίστεως ἡμῶν, ἀκλονήτου καὶ μονίμου εἰς τὸ θεῖον Μυστήριον τῆς χριστιανικῆς σωτηρίας, τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ἐσμεν ὁ ἐσμέν.

Ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς χάριτος ταύτης καὶ τοῦ φωτὸς ποθοῦντες ἀπὸ ψυχῆς ἵνα ἡ πᾶς ἄνθρωπος, εὐλογοῦμεν τὸν Κύριον καὶ Θεὸν Παντοκράτορα, ὃν προσκυνοῦμεν καὶ διὰ τοῦ στόματος ἡμῶν ὁμολογοῦμεν Δεσπότην καὶ Κύριον τῶν αἰώνων, ὅπως τῷ βραχίονι αὐτοῦ τῷ ὑψηλῷ προσταεῦῃ πᾶσαν ψυχὴν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, στερεῶν ἐν τῇ ὑψίστῃ αὐτοῦ σοφίᾳ τὴν παροῦσαν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην, ἣν οὐδέον, κατ' οὐδένα τρόπον, νὰ ἐξασθενίζωμεν.

Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν τῆς πίστεως ἀγωνισώμεθα καὶ ἐχόμενοι τῆς αἰωνίου ζωῆς εἰς ἣν καὶ ἐκλήθημεν, ὁμολογοῦμεν τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων.

Παραγγέλλοντος τοῦ θείου Παύλου εἰώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος τὰ πάντα, καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὸ καλὸν μαρτύριον, τηρήσωμεν τὴν ἄσπιλον καὶ ἀγνήν ἐντολὴν μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν ἐν καιρῷ αὐτοῦ ἐμφανίσει ὁ μακάριος καὶ μόνος ἰσχυρὸς, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασία καὶ οἰκῶν φῶς ἀπρόσιτον, ὃν οὐδεὶς εἶδεν ἄνθρωπων, οὔτε δύναται ἰδεῖν, ᾧ πρέπει τιμὴ καὶ δεσποτεία αἰωνία. Ἀμήν.

Τοῦτον τὸν μέγαν Βασιλέα παρακαλοῦντες καὶ αὐθις ὅπως διατηρῆ τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα καὶ τὴν ἱερὰν Σύνοδον τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας ἐν ὑγείᾳ καὶ προθυμίᾳ πρὸς πᾶν ἀγαθόν, διατελοῦμεν τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος λίαν ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί.

† Ἰωσήφ μητροπολίτης Πριμάτος.— † Παρθένιος μητροπολίτης Μολδαυίας καὶ Σουτσέβης.— † Ἀθανάσιος Ριμνίκου, νέου Σεβερίνου.— † Γεράσιμος Ρωμάνου.— † Διονύσιος Μπουζαίου.— † Κόνων ἐπίσκοπος Χουσίου.— † Γεράσιμος Ἀρτζεσίου, ποιμὴν Κάτω Δουνάβεως.— † Οὐαλεριανὸς Ριμνίκου.— † Καλλίστρατος Βουρλατίου.— † Μελέτιος Γαλαζίου.— † Κάλλιστος Ι. Μποτοσανίου.— † Σωφρόνιος Κραϊώβας.— † Μελχισεδέκ Πιτεστίου.— † Γεννάδιος Γ. Μπακαίου.

## ΣΤ'.

## ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ

## Παναγιώτατε,

Εἶη εὐλογημένος ὁ Κύριος, ὃς ἐν τῇ προνοίᾳ Αὐτοῦ ρυθμίζει τὰ πάντα πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν!

Τὴν φιλάδελφον πρόσκλησιν τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος ὡς καὶ τῆς περὶ αὐτὴν Ἱερᾶς Συνόδου ἀπὸ 30 Ἰουνίου παρελθόντος ἔτους καὶ ὑπ' ἀριθ. 3636 ἐλάβομεν μετὰ πλήρους ἐν Κυρίῳ χαρᾶς.

Ἡ χαρὰ δ' ἡμῶν αὕτη εἶναι κατὰ τοσοῦτο μεγαλειτέρα, καθόσον ἐκ τῆς προειρημένης ἐπιστολῆς Ὑμῶν ἀκούομεν φωνὴν ἀγάπης ἀπὸ μέρους καὶ τῶν εὐσεβῶν ἐκείνων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ἐπὶ αἰῶνας τυγχάνουσιν ἀπεσχισμένοι ἀπὸ τῆς ἐνότητος τῆς Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡμεῖς ἀμέσως κτεστήσαμεν γνωστὸν εἰς τοὺς Πανιερωτάτους τοῦ Κράτους Ἀρχιερεῖς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος καὶ ἐχορηγήσαμεν αὐτοῖς τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν πρὸς μελέτην τῶν ζητημάτων, ἅτινα ἔχουσι μεγίστην σημασίαν διὰ τὸν βίον τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἐν γένει.

Αἱ αὐτῶν Πανιερότητες οἱ ἅγ. Ἀρχιερεῖς μετὰ μεγίστης προσοχῆς καὶ ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ἐμελέτησαν πᾶν τὸ εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν Παλαιοκαθολικῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου ἁγίας Ἐκκλησίας ἀναγόμενον, ὡς καὶ τὸ ζήτημα τῆς διορθώσεως τοῦ Ἡμερολογίου.

Ταῦτα πάντα κατὰ τὰς πρώτας συνεδριάσεις τοῦ Ἰουνίου

μηρὸς τρέχοντος ἔτους ἐξητάσαμεν ἐν τῇ ἱερᾷ Ἀρχιερατικῇ Συνόδῳ καὶ μετὰ κοινὴν ἐξέτασιν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ζητημάτων καὶ συνεννόησιν ἐπ' αὐτῶν συνετάξαμεν συνοδικῶς ἀπάντησιν εἰς τὴν ἀπὸ 30 Ἰουνίου παρελθόντος ἔτους ἐπιστολὴν τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, ἣν ᾧδε ἐπισυνημμένως ἀποστέλλομεν τῇ Ὑμετέρα Παναγιότητι.

Εὐχαριστοῦμεν τῷ ἐλεήμονι Θεῷ ὅτι ἐδόθη ἡμῖν ἡ ἀπὸ αἰῶνων ἀναμενομένη ἐπιθυμητὴ περίστασις, ὅπως φιλαδέλφως δεχθῶμεν τὴν χεῖρα, ἣτις ἐπὶ φιλοχρίστῳ σκοπῷ τείνεται ἡμῖν, ἵνα ὡς καὶ πρὸ ἐννέα ἀκριβῶς αἰῶνων ὦσι μεθ' ἡμῶν ἠνωμένοι οἱ εὐσεβεῖς τῆς Δύσεως χριστιανοὶ δοξάζοντες ἐν ὁμοσίᾳ τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· Δόξα τῷ Παναγᾷ Κυρίῳ τῷ οὕτως εὐδοκήσαντι.

Παρακαλοῦμεν τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ὅπως ἐν ταῖς ἁγίαις Αὐτῆς πρὸς Κύριον δεήσεσι ἐπικαλῆται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὸν εὐσεβῆ καὶ φιλόχριστον Βασιλέα τῆς Σερβίας Πέτρον τὸν Α', ἐπὶ τὸ εὐλαβὲς καὶ θεοσεβὲς ἔθνος τοῦ Θεοσώστου Βασιλείου τῆς Σερβίας καὶ ἐπὶ τὴν ἐμὴν καὶ τὴν τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν Πανιερωτᾶτων Ἀρχιερέων ταπεινότητα.

Ἐν Βελιγραδίῳ, τῷ 1903 κατὰ μῆνα Ἰούλιον.

\*Αριθμ. πρωτ. 1316.

Τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος ἐν Χριστῷ ἀδελφός

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βελιγραδίου καὶ  
Μητροπολίτης Σερβίας  
INNOKENTIOS

Τῇ Αὐτοῦ Παναγιότητι, τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως  
καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ  
Κυρίῳ Ἰωακείμ τῷ Γ'.

Ἡ Αὐτοῦ Σεβασμιότης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Βελιγραδίου καὶ Μητροπολίτης Σερβίας κ. Ἰννοκέντιος ὑποβάλλει εἰς τὴν Ἀρχιερατικὴν Σύνοδον ἐπιστολὴν τῆς Αὐτοῦ Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἰωακείμ τοῦ Γ', δι' ἧς ζητεῖται ὅπως ἡ Ὀρθόδοξος Σερβικὴ Ἐκκλησία δηλώσῃ τὴν γνώμην αὐτῆς, τίνι τρόπῳ ἤθελεν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωσι δεκτοὶ ἐν τῇ Ὀρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ οἱ παλαιοκαθολικοὶ εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἐνότητα. Προσέτι ἡ Α. Παναγιότης ζητεῖ γνώμην καὶ ὡς πρὸς τὴν διόρθωσιν τοῦ Ἡμερολογίου.

Μετὰ ταῦτα ἐγένετο ἡ ἀνάγνωσις τῶν δηλώσεων πάντων τῶν τοῦ κράτους Ἀρχιερέων, αἵτινες ἀφεώρων εἰς τὰ ὡς ἀνωτέρω λεχθέντα ζητήματα.

Μετὰ τὴν ἀκρόασιν πάντων τούτων, ἡ Α. Σεβασμιότης ἐδήλωσε τὰ ἐπόμενα :

Ἐχόμενοι τῆς κρατούσης τάξεως ἐν ταῖς ἐπισήμοις πράξεσι περιμένομεν ὅπως προηγουμένως ἀκούσωμεν περὶ τῶν σπουδαίων ζητημάτων τούτων τὴν γνώμην τῶν περὶ ἡμᾶς Ἀρχιερέων.

Ἀκροασάμενοι οὖν μετὰ πλήρους προσοχῆς πᾶν ὅ,τι οἱ πανιερώτατοι Ἀρχιερεῖς κατέθεντο ἀναφορικῶς πρὸς τὰ ζητήματα ταῦτα, θεωροῦμεν ἀπαραίτητον ἡμῶν καθῆκον ὅπως ἐκ καρδίας καὶ θερμῶς εὐχαριστήσωμεν αὐτοῖς διὰ τὴν ἀγάπην καὶ προσοχὴν, ἣτις διεῖπεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐργασίᾳ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Ἦδη ἔρχεται ἡ σειρὰ ὅπως καὶ ἡμεῖς ἐκθέσωμεν τὰς βλέψεις ἡμῶν ἐπὶ τῶν σπουδαιοτάτων διὰ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ζητημάτων τούτων. Ὅθεν παρακαλοῦμεν τοὺς πανιερωτάτους ἀδελφοὺς Ἀρχιερεῖς ὅπως ἀκούσωσι τὰ ἀκόλουθα:

Καίτοι ἡ ἁγία ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῷ ζητήματι τῆς διαιρέσεως τῆς διὰ τοῦ Σωτῆρος ἰδρυθείσης Ἐκκλησίας δὲν ὑπέχει οὔτε ἐμμέσως οὔτε ἀμέσως εὐθύνην τινὰ, οὐχ ἦττον

τὸ λυπηρότατον ἐν τῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ γεγονὸς τοῦτο πάντοτε καιρίως ἐπέιξε τὴν ψυχὴν πάντων τῶν εἰλικρινῶς εἰς τὴν ἁγίαν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀφωσιωμένων μελῶν.

Διότι, εἰ καὶ, ὡς εἶπομεν, διὰ τοῦτο οὐδόλως εὐθύνεται ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ὅμως αὐτὸ τοῦτο τὸ συντελεσθὲν καὶ τὸ ὅτι ἐπὶ τοσοῦτους μακροὺς αἰῶνας δὲν κατωρθώθη ἡ εὕρεσις τρόπου πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ κρισίμου σφάλματος, ἱκανὸν εἶναι νὰ ἐμβάλῃ τὴν ἁγίαν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς μεγίστην φροντίδα πρὸς κατάπαυσιν τῶν σκανδαλωδῶν φαινομένων, ἅτινα ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἐπέφερον συνταράξεις ἐν τῇ τῶν δυτικῶν Ἐκκλησίᾳ, τὰ κύματα δὲ τῶν συνταράξεων τούτων φυσικῶς δὲν ἠδύνατο νὰ παρέλθωσι χωρὶς διὰ τῆς ὀρμῆς καὶ πιέσεως αὐτῶν νὰ μὴ προξενήσωσι ζημίας εἰς τὴν εἰρήνην, τὴν πρόοδον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἁγίαν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Διότι, ἡ μία, ἁγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, διηρημένη εἰς δύο οὕτως εἶπειν ἡμίση δὲν ἦτο δυνατὸν οὔτε ἐν τῷ ὑγιεῖ αὐτῆς ἡμίσει νὰ θεωρῆται τοσοῦτον ἰσχυρὰ περισυνειλεγμένη καὶ ἐπιτυχῶς ἐνεργὸς, ὅσον ἤθελεν αἰσθάνεσθαι ἑαυτὴν ἄνευ τοῦ ἀσθενοῦς ἐκείνου ἡμίσεος. Εἰς ἐστὶν ὁ Λυτρωτὴς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εἰς ἐστὶν ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, εἰς ἐστὶν ὁ ἀρχιποίμην Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, δέον καὶ ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ καθ' ὅλα τὰ μέρη αὐτῆς νὰ ᾔηται μία καὶ μόνη. Καὶ ἐκείνη ἦτο μὲν μία καὶ μόνη, ἐνόσω ἅπαντα τὰ μέλη αὐτῆς ἐν τῇ ὁμοφωνίᾳ αὐτῶν ὠμολόγουν τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἄλλ' ὅτε ὁ ὑπερφίαλος νοῦς τοῦ ἀνθρώπου κατὰ πρῶτον εἰσήγαγεν ἐν τῷ δόγματι τὴν πλάνην ὡς πρὸς τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐναντίον τῆς ρητῆς καὶ σαφοῦς περὶ τούτου διδασκαλίας Αὐτοῦ τούτου τοῦ Σωτῆρος τότε εἰς τὰς ἀνθρωπίνους πλάνας ἠνεώγη εὐρὺ πεδίον διὰ τὰς λοιπὰς πλάνας, αἵτινες

ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐξεδηλοῦντο οὕτως ὥστε ἡ διαίρεσις ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ ἀναποφεύκτως, ὡς δὴ καὶ ἐπῆλθε κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ΙΧ αἰῶνος, τελείως δὲ συνετελέσθη κατὰ τὸν ΧΙ αἰῶνα.

Τοῦτο δὲ καὶ ἦν ἡ φυσικὴ συνέπεια τοῦ νεωτερισμοῦ ἐκείνων, οἵτινες πολὺ περισσότερον προσεῖχον εἰς τὰς ἀτομικὰς αὐτῶν γνώμας, παρὰ εἰς τὰς διὰ τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ κηρυχθείσας καὶ ἐπὶ αἰῶνας θεμελιωθείσας ἀληθείας.

Ἴνα δὲ ἡ τρομερὰ ἀμαρτία αὕτη στιγματισθῇ διὰ τῆς ἀμειλίκτου Θείας Δικαιοσύνης, ἱκανὸν ἦτο ὅπως οἱ ἀμαρτήσαντες ἀφεθῶσιν εἰς ἑαυτοὺς ἵνα αὐτοὺς τιμωρήσωσιν αἱ συνέπειαι τῶν ἰδίων αὐτῶν πλανῶν καὶ ἔλθωσιν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν. Καὶ τῷ ὄντι μετὰ πολλὰς καὶ μακρὰς παραπλανήσεις ἐν ὠκεανῷ αἱρέσεων καὶ σχισμάτων, ἀπεχώρησε σημαντικόν τι μέρος, ὅπερ ἠσθάνθη καὶ διείδε τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκ νέου συνενώσεως μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἴδου ὅτι οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ἀποκηρύσσουσι πᾶν τὸ ἀφορμὴν παρασχόν καὶ προκαλέσαν τὴν διαίρεσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦτο διηρημένη. Ὁφείλομεν ἵνα κλίνωμεν γόνυ ἐνώπιον τῆς πανσόφου Θείας Προνοίας, ἣτις τὰ πάντα οἰκονομεῖ πρὸς καλὸν ἡμῶν, ὀδηγοῦσα τοὺς Παλαιοκαθολικοὺς εἰς ἔνωσιν μεθ' ἡμῶν.

Ὁφείλομεν ἵνα δεχθῶμεν τὴν φιλάδελφον χεῖρα, ἣν τείνουσιν ἡμῖν. Ἄλλ' ὅμως ἡ πρὸς ἐκείνους ἀγάπη ἡμῶν δὲν πρέπει νὰ ἦναι μεγαλειτέρα τῆς πρὸς τὸν Ποιμενάρχην Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀγάπης ἡμῶν. Ἐναγκασμένοι ἐσμὲν νὰ διαφυλάττωμεν ἐν ὅλῃ τῇ ἀκεραιότητι τὸ θεῖον κειμήλιον, τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἅπερ καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας ἄθικτα ἐτηρήσαμεν. Ἀνάγκη νὰ τηρήσωμεν πᾶσαν

οἰανδήποτε λειτουργικὴν τάξιν, ἣτις προφανῶς χαρακτηρίζει τὴν οὐσίαν τῶν δογμάτων. Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν καθόλου ἐξωτερικὸν βίον τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸν ἀποτετυπωμένον ἐν ταῖς διατάξεσι καὶ τοῖς κανόσι τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἠναγκασμένοι ἐσμὲν ἵνα τηρήσωμεν ἐν τῇ καθαρότητι ὅλη, διότι πάντα ταῦτα ἀπορρεύσαντα ἐξ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τῆς ὀρθοδοξίας συνεζυμώθησαν καθ' ὀλοκληρίαν μετὰ τῆς ψυχῆς ἡμῶν καὶ εἰσὶ κεχαραγμένα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

Σεβόμενοι ὅμως ταῦτα παρ' ἡμῖν αὐτοῖς, δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτῶμεν παρὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν ὅπως ἐκεῖνοι ἀπαρνηθῶσι καθολοκληρίαν τὸν πρότερον αὐτῶν ἐκκλησιαστικὸν βίον καὶ ἀποβάλωσι τὸ ἐξωτερικῶς φαινόμενον μέρος τοῦ βίου αὐτῶν, ἐν ὅσῳ ταῦτα δὲν φέρουσι βλάβην εἰς τὴν οὐσίαν τῶν δογμάτων καὶ τὸ πνεῦμα τῆς μεθ' ἡμῶν ἐνότητος τῆς πίστεως.

Συνωδὰ τούτῳ οἱ Παλαιοκαθολικοὶ διὰ τοῦ πόθου τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν μεθ' ἡμῶν ἐνότητα καὶ διὰ τῆς παραδοχῆς πάντων τῶν διὰ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων θεσπισθέντων, ἔστησαν ἐπὶ ὑγιούς βάσεως ἐφ' ἧς δυνατὸν προβῆναι καὶ εἰς ἐπίσημον καθορισμὸν τῶν λεπτομερειῶν τῆς συνενώσεως αὐτῶν ταύτης μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ὅμως, τοιοῦτο σπουδαῖον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ζήτημα, ὡς τὸ τῆς ἐνώσεως τῶν Παλαιοκαθολικῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, δέον νὰ τελεσθῇ τῇ κοινῇ ἐγκρίσει καὶ συμφωνίᾳ ἀπασῶν τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, καὶ τοῦτο ἐν Συνόδῳ ἐν ἣ νὰ παρασταναὶ ἀντιπρόσωποι πᾶσῶν τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν τήρησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὁμονοίας καὶ πρὸς ἀποσόβησιν δυνατῶν ἐν τῷ μέλλοντι ἐπιζημιῶν συνεπειῶν.

Ἀναφορικῶς δὲ πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ ἡμερολογίου ἔχομεν νὰ δηλώσωμεν τάδε: Οὔτε τὸ Γρηγοριανόν, οὔτε τὸ Ἰουλια-

νὸν ἡμερολόγιόν εἰσιν ἀκριβῆ ἐν τῇ ὑπολογίσει τοῦ χρόνου. Τὰ ἐπιζήμια ἐπακόλουθα τῆς ἀνακριβείας ταύτης εἰσὶν ὀφθαλμοφανῆ, ὥστε αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν προφανῆς τυγχάνει ἢ ἀνάγκη ὅπως ἢ τοῦ ἡμερολογίου ἀνακρίβεια αὕτη ἐν τῇ ὑπολογίσει τοῦ χρόνου γίνῃ ἐκποδῶν, καθιερωθῆ δὲ ὀρθὸς ὑπολογισμὸς, λαμβανόμενου ὑπ' ὄψιν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ κανονικοῦ μέρους τοῦ ἡμερολογίου. Ἐξητάσαμεν τὰς γνώμας εἰδικῶν ἀνδρῶν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἐσχηματίσαμεν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ γνώμη τοῦ κ. Μαξίμου Τέρπκοβιτς εἶνε ἢ πλέον πειστικὴ ὡς πρὸς τε τὴν ὑπολόγησιν τοῦ χρόνου καὶ ἀναφορικῶς πρὸς τὸ θρησκευτικὸν καὶ κανονικὸν μέρος τοῦ χριστιανικοῦ ἡμερολογίου.

Θεωροῦμεν εὐκαιρὸν νὰ δηλώσωμεν ὅτι τὸ μέρος ἐκείνο τοῦ ἡμερολογίου, ὅπερ ἀνάγεται εἰς τὴν τακτοποίησιν τοῦ ἔτους προσήκει νὰ ἀφεθῆ καθολοκληρίαν εἰς τοὺς εἰδικοὺς διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ὑπόκειται εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ ἐκτίμησιν ἡμῶν εἶναι τὸ θρησκευτικὸν καὶ κανονικὸν μέρος τοῦ ἡμερολογιακοῦ χρόνου.

Εὐαρεστηθῆτω ἡ ἀγία τῶν ἀρχιερέων Σύνοδος ὅπως προβῆ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ζητημάτων:

- 1) τῆς συνενώσεως τῶν Παλαιοκαθολικῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ
- 2) τῆς διορθώσεως τοῦ χριστιανικοῦ ἡμερολογίου
- 3) μετὰ ταῦτα δὲ ἐκδώσῃ ἀπόφασιν περὶ τῶν ζητημάτων τούτων.



Ἡ Ἁγία τῶν ἀρχιερέων Σύνοδος, μετὰ τὴν ἀκρόασιν πάντων τούτων

ἀποφασίζει

Ἡ Ὁρθόδοξος Σερβικὴ Ἐκκλησία ἀνταποκρινομένη προφρόνως εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς Α. Παναγιότητος δηλοῖ:

Α΄.

1) Εὐχαρίστως ἀποδέχεται τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Παλαιοκαθολικῶν περὶ ἐνώσεως ἐν τῇ πίστει μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας,

2) Ἡ ἐνωσις αὕτη δύναται νὰ διεξαχθῆ μόνον, ἐὰν τὰ δόγματα τῆς ἀγίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διαφυλαχθῶσιν ἐν ὅλῃ τῇ ἀκέραιότητι αὐτῶν καὶ τῇ οὐσίᾳ αὐτῶν ὅπως καὶ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας παρ' ἅπασιν τοῖς χριστιανοῖς,

3) Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν τέλεσιν τῶν μυστηρίων καὶ τῶν ἱεροτελεστιῶν καθὼς καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν αὐτὴν δέον νὰ διατηρηθῆ τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῶν μέρος, ἐνόσω τοῦτο παρουσιάζει προφανῆ ἔκφρασιν τῶν δογμάτων. Τοὺς δὲ ἄλλους τύπους, οἵτινες δὲν εἶναι ἄμεσος ἔκφρασις τῶν μυστηρίων καὶ τῶν δογμάτων, δύναται πᾶσα Ἐκκλησία νὰ κρατήσῃ, συνωδὰ τοῖς κρατοῦσιν ἐθίμοις καὶ διατάξεσιν.

Β΄.

Ἀναφορικῶς δὲ πρὸς τὴν διόρθωσιν τοῦ ἡμερολογίου, καλὸν θὰ ἦτο νὰ ληφθῆ ἡ γνώμη εἰδικῶν προσώπων, ἐνόσω πρόκειται περὶ θεσπίσεως κανόνων διὰ τὴν ὑπολόγησιν τοῦ χρόνου, οὕτως, ὥστε τὸ Πάσχα καὶ ἅπασαι αἱ ἑορταί, αἵτινες εὐρίσκονται συνδεδεμένοι μετ' αὐτῶν νὰ ρυθμισθῶσιν κατὰ τρόπον καθ' ὀλοκληρίαν ἀνταποκρινόμενον εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Γ΄.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ὑπολοίπους πάσας χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, αἵτινες διαφέρουσι κατὰ τε τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰς ἱεροτελεστίας θὰ ἐκδηλώσωσι δὲ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ἐνωσιν, εἴμεθα τῆς γνώμης, ὅπως καὶ πρὸς αὐτὰς ἐφαρμόζεται ὅ,τι ἐρρήθη διὰ τοὺς Παλαιοκαθολικούς.



## Ζ΄.

## ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟΥ

Τῷ Παναγιωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης, καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ Κυρίῳ Ἰωακείμ τῷ Γ΄ μετὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, τὸν ἐν Χριστῷ πνευματικὸν καὶ ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν ἀπονέμωμεν.

Μετ' ἰδιαιτέρας χαρᾶς καὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης εἶχον τὴν τιμὴν νὰ δεχθῶ τὰ τιμιώτατα καὶ πνευματικὰ γράμματα τῆς Ἑμ. Παναγιότητος καὶ τῆς περὶ αὐτὴν Ἱερᾶς Συνόδου ὑπὸ χρον. 30 Ἰουνίου 1902 καὶ ἀριθμ. πρωτ. 3836, ἅτινα προερχόμενα ἐκ τοῦ περιπύστου θρόνου τοῦ μεγάλου Χρυσοστόμου φέρουσι τὴν σφραγίδα τοῦ ἐγνωσμένου ζήλου ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ τοῦ ἀγαθοῦ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, ἔτι δὲ τὴν σφραγίδα τῆς πολυμερίμνου καὶ διαρκοῦς προσπαθείας ὑπὲρ τῆς σωτηρίας πάντων τῶν τέκνων τῆς ὀρθοδ. Ἐκκλησίας ἐξ ὧν, χάρις τῷ Θεῷ καὶ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, δὲν ἐξαιρεῖται καὶ ἡ Ἐκκλησία Μαυροβουνίου. Ἐφ' ᾧ καὶ μετ' ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἀναγνοῦς τὴν προμνησθεῖσαν ἐπιστολὴν, θεωρῶ ἱερὸν καθήκον ν' ἀπαντήσω τῇ ὑμετέρᾳ ἀδελφικῇ ἐν Κυρίῳ ἀγάπῃ καὶ ἀνακοινώσωμαι τὰς ἐμὰς σκέψεις ἐπὶ τῶν ζητημάτων, ἅτινα τῇ ὑμετέρᾳ σοφῇ προσπαθείᾳ ἠὲδοκῆσατε νὰ μοι προτείνητε.

Μετ' ἀγάπης ἀσπάζομαι καὶ μετὰ χαρᾶς ἀποδέχομαι τὴν εὐσεβόφρονα ιδέαν ὑμῶν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνότητος ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἁγίᾳ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὅτι δεόν ἵνα εὐρύνωμεν τὸν κύκλον τῆς ἀμοιβαιότητος μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ἐν τῇ πίστει ἁγίων τοῦ Θεοῦ ὀρθοδόξων κατὰ

τόπους Ἐκκλησιῶν, φρηνοῦντες ὅτι μόνον ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ καὶ διηγεεῖ πρὸς ἀλλήλους ἐπικοινωνίᾳ αἱ ἅγαι Ἐκκλησίαι εὐρήσουσι δύναμιν καὶ σθένος, ὅπως ἀμυνθῶσι καὶ προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς συγχρόνου θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς λοιπῆς βλαβ. ρᾶς καὶ ἐπικινδύνου ἐπηρείας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου.

Ἀρίστη ἐκδήλωσις τῆς ἁγίας ταύτης καὶ ἀδελφικῆς ἀμοιβίας ἀγάπης καὶ μακαρίας ἐπικοινωνίας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἀναμφιβόλως ἤθελεν εἶναι ἡ συγκρότησις ἰδιαιτέρων συνόδων τῶν ὀρθοδόξων Ἐπισκόπων, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐπὶ μέρους ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τοῖθ' ὅπερ ἤθελε χρησιμεύσῃ ὡς μέσον πρὸς διευθέτησιν τῶν γεικῶν καὶ κρινῶν ἀνγκῶν αὐτῶν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἡ ἄμεσος καὶ ἀπὸ στόματος γενομένη σύσκεψις τῶν Ἐπισκόπων περὶ πασῶν τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ περὶ παντὸς ὅ,τι τερῖται τὴν ἡτυχίαν τοῦ πνευματικῶν αὐτῶν ποιμνίου, θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπικράτησιν ἀγαθῆς καὶ ὁμοιομόρφου τάξεως.

Καίτοι δὲ ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία καθορᾷ τὴν ἀπαραίτητον ἀνάγκην τῆς συγκλήσεως τοιαύτης Συνόδου ὀρθοδόξων Ἐπισκόπων, ὅμως ἡ πραγματοποίησις αὐτῆς δυστυχῶς δὲν εἶνε δυνατὴ, διὰ τὸν λόγον, ὅτι αἱ ὀρθόδοξοι αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῶν ἐρίων τῶν διαφορῶν Κρατῶν, πρὸς δὲ διότι αἱ ποικίλαι πολιτικαὶ περιστάσεις δυσχεραίνουσι τὴν συγκρότησιν τοιαύτης συνόδου, ἣτις θὰ ἐξήγαγε τὰ διίφρι συγχρόνως ζητήματα τῆς καθύλου ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὡστε κατὰ τὰς κρατούσας νῦν πολιτικὰς ἐθιμοτυπίας νὰ ἐπιθυμῶμεν μόνον ἡμεῖς δυνάμεθα τὴν ἐφαρμογὴν τοιούτου τινὸς μέτρου, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα καὶ νὰ πραγματοποιήσωμεν αὐτό.

Χίρις ὅμως τῇ ἀνέκλιθεν ἐν χρήτει συνηθείᾳ, τῇ καὶ

μέχρι σήμερον φυλαττομένη, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἀποτείνονται ἀλλήλοις δι' ἐπιστολῶν ἔν τε ταῖς χαρμοσύνοις καὶ ταῖς θλιβεραῖς περιπτώσεσι, καὶ συχνάκις ζητοῦσι παρ' ἀλλήλων ἀδελφικὰς συμβουλὰς, καὶ ἰδίᾳ ὁσάκις ὁ λόγος περὶ τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως, τὴν ὁποίαν ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία πανταχοῦ μετ' ἐπιμελείας τηρεῖ καὶ αὐστηρῶς προφυλάττει. Διὰ τοιούτου ἀδελφικοῦ πρὸς ἀλλήλας συνδέσμου πᾶσαι αἱ ἐπὶ μέρους ὀρθόδοξοι Ἐκκλησῖαι ἀμοιβαίως ἀλληλοβοηθοῦνται, καὶ διὰ τοῦ μέσου τούτου συναρμολογοῦνται εἰς ἓν πνευματικὸν σῶμα, τοῦ ὁποίου ἀόρατος Κεφαλὴ εἶνε ὁ ἀρχιποίμην Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ πᾶσα αὐτοκέφαλος ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ τηρῇ τὸν ἱερὸν τούτου σύνδεσμον καὶ τὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν τὴν καθιερωθεῖσαν διὰ τῆς πράξεως τῶν αἰώνων, διότι μόνον διὰ τοιαύτης πνευματικῆς ἐπικοινωνίας δύναται αὔγη νὰ ᾗ ἀληθῆς καὶ γνησία Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Τούναντίον δέ, ἂν αὔγη ἔστερεῖτο τῆς ἀμοιβαίας ταύτης μετὰ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν ἐπικοινωνίας, ἤθελεν ἀποξηραθῆ καὶ ἀπολεσθῆ, ὡς ἀποξηραίνεται ὁ κλάδος ὁ ἀπὸ τοῦ κορμοῦ τοῦ δένδρου ἀποκοπτόμενος.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν σχέσιν ἡμῶν πρὸς τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Διαμαρτυρομένους, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Μαυροβουνίου εὐχεται πάντοτε ὁμοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καὶ διακαῶς ἐπιποθεῖ, ὅπως οὗτοι μετανοήσωσι καὶ ὅπως οἱ ὑπάρξαντες ἄλλοτε τέκνα τῆς ἀγίας μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ πνευματικὰ πρόβατα τῆς μιᾶς ποιμνῆς τοῦ Χριστοῦ, κατὰ δὲ τοὺς μετέπειτα χρόνους, φθόνῳ τοῦ πολεμίου καὶ ἐχθροῦ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐκπεσόντες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος ἔλθωσιν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας καὶ ἐπιστρέψωσι καὶ αὐθις ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡμεῖς πεποίθαμεν περὶ τῆς εἰ-

λικρινείας τῆς πίστεως αὐτῶν εἰς τὴν ὑπεραγίαν καὶ ζωοποιὸν Τριάδα, καὶ διὰ τοῦτο ἀναγνωρίζομεν τὸ βάπτισμα καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δέ. Ὡς γαύτως σεβίμεθ' ἐπὶ τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν ἐν τῇ λατινικῇ Ἱεραρχίᾳ, καὶ συνεπέῃα τούτου δεχόμεθα τοὺς κληρικούς αὐτῶν, τοὺς ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν ἐπιστρέφοντας, καὶ ἀναγνωρίζομεν ἐν αὐτοῖς αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν βαθμὸν, τὸν ὁποῖον οὗτοι εἶχον πρὸ τῆς εἰς ἡμᾶς ἐπιστροφῆς. Ἐπὶ τῇ αὐτῇ δὲ βίσει δεχόμεθα καὶ τοὺς Ἀρμενίους, Κόπτας, Νεγτοριανούς καὶ λοιπούς, οἵτινες δὲν ἀπώλεσαν τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν. Καὶ οὕτω τὸ ἐφ' ἡμῶν ἔσμεν πάντοτε πρόθυμοι νὰ πράξωμεν πᾶν ὅ,τι ἡδύνατο ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐνότητα· ἀλλὰ πρὸς μεγάλην λύπην ἡμῶν οὗτοι ἐναντίως πρὸς ταῦτα φέρονται, καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτῶν ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς, ὅπως φροντίζωμεν νὰ ἐπιβλέπωμεν μετὰ ἀγρύπνου βλέμματος καὶ ζωηρῶς ἐπισκοποῦμεν τὴν περιφρούρησιν τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν ποιμνίου ἀπὸ τῶν μυστικῶν καὶ φανερῶν ἐπιθέσεων τῶν τε Λατίνων καὶ τῶν Προτεσταντῶν.

Εἶνε γνωστοὶ ἡμῶν ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας πάντες οἱ πόθοι τῆς Ρώμης, οἵτινες καὶ παρέσχον ποτὲ ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀπόπτωσιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἐνότητος τῆς ὀρθοδοξίας. Ἐπίσης ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου παρελθόντος γνωσταί εἰσιν ἡμῶν πολλαὶ λατινικαὶ ποιηρίαι, διότι ὑπὸ τῶν Λατίνων ἐπετέθησαν κακαὶ καὶ ἀνίατοι πληγαὶ ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ σερβικοῦ σώματος. Οἱ Λατίνοι καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος διαρκῶς συρρέουσιν ἐπὶ σκοπῶν νὰ ὑποτάξωσιν ἐαυτοῖς τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολὴν καὶ πανταχοῦ ἰδρῦουσιν προπαγανδικὰς σχολὰς, ἱεραποστολικὰς ἀδελφότητας καὶ διάφορα μοναχικὰ τάγματα, ὡς τοῦτο ἰδίᾳ παρατηρεῖται ἐν ταῖς γειτονικαῖς ἡμῶν χώραις τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης, καὶ ταῦτα πάντα πράττουσιν ἐπιδιώκοντες τὸν προσηλυτισμὸν

τῶν ὀρθοδόξων. Ὅσονδήποτε δὲ γλυκεῖς καὶ φιλειρητικοὶ καὶ ἂν εἶνε οἱ λόγοι αὐτῶν, ὀφείλει τις νὰ μὴ ἀποδέχεται καὶ μὴ ἐννοῇ αὐτοὺς ἄλλως εἰμὴ ὅτι πάντοτε οἱ λόγοι οὗτοι αὐτῶν ἔχουσι κεκρυμμένον σκοπὸν πρὸς βλάβην τῆς ὀρθοδοξίας, ὅστις δὲ ἄλλως αὐτοὺς δέχεται καὶ ἄλλως περὶ αὐτῶν φρονεῖ, οὗτος μεγάλως σφάλλεται.

Αἱ ὑποκριτικαὶ αὐτῶν θωπεῖαι, τὰς ὁποίας οὗτοι συχνάκις καὶ χωρὶς νὰ αἰσχύωνται μετὰ πονηρίας ἐπιδαψιλεύουσιν εἰς ἡμᾶς ὀφείλουσιν ἐπὶ μᾶλλον νὰ στρέψωσι τὴν ἡμετέραν προσοχὴν ἐπὶ τούτου, ὅπως νηφαλῶς καὶ ἀνειδύτως ὑπεραμυνώμεθα τῶν συμφερόντων τῆς ἡμετέρας ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τῆς ἰσχυρᾶς ταύτης καὶ σθεναρᾶς φύλακος τῆς ἡμετέρας αἰωνίου σωτηρίας καὶ τοῦ ἡμετέρου ἐθνικοῦ βίου.

Ἐχομεν ἐπίσης τὴν πεποίθησιν, ὅτι οἱ προτεστάνται ἐνεκα φαινομενικοῦ τινος ζήλου αὐτῶν περὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς χριστιανικῆς ἐπιστήμης τοσοῦτον ἀπεμακρύνθησαν, ὥστε ὑπό τινα ἐννοίαν θεωροῦσι τοὺς ὀρθοδόξους ὡς εἰδωλοάτρας καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ πλάνῃ αὐτῶν πανταχοῦ καὶ ἐν πάσῃ χώρᾳ διαδίδουσι τὴν ψευδῆ αὐτῶν διδασκαλίαν μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων, ὅπως δι' αὐτῆς κλονήσωσι τὴν πίστιν τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ εἰς τὴν ἀγίαν αὐτοῦ θρησκείαν. Τὴν τοιαύτην ἐκδήλωσιν τῆς προτεσταντικῆς προπαγάνδας οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν πρέπει νὰ θεῶνται ἀπαθείς. Τούναντίον ὀφείλουσι νὰ θέσωσιν εἰς ἐνέργειαν πάσας τὰς δυνάμεις ἐπὶ προφυλακῇ τοῦ πνευματικοῦ ποιμνίου αὐτῶν ἀπὸ τῶν πεπολιτισμένων λύκων, τῶν φαρῶν τοῦ ψευδοῦς καὶ βλαβεροῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως, πρὸς ἐκπλήρωσιν δὲ τοιοῦτου ἱεροῦ καθήκοντος οὐδέποτε θὰ παύσωμεν δεόμενοι τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὅπως ἐξαποστείλῃ ἡμῖν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν συγχρόνων πειρασμῶν τὴν οὐράνιον αὐτοῦ ἀρωγὴν καὶ προστασίαν.

Κατὰ διάφορόν πως τρόπον φέρονται πρὸς τὴν ὀρθοδο-

ξίαν ἢ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία καὶ ἢ οὕτω καλουμένη Παλαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία. Ἐξαιρέσει λίαν σπανίων περιπτώσεων οἱ Ἀγγλικανοὶ οὐδαμοῦ προσπαθοῦσιν ὅπως ἀποσπᾶσιν τοὺς ὀρθοδόξους ἐκ τῆς πίστεως αὐτῶν καὶ ἐλκύσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ἰδίαν πίστιν, καὶ, ὅπερ δὲ μείζον, προσπαθοῦσιν ἐν πάσῃ εὐκαιρίᾳ νὰ ἐκδηλώσωσι τὸν προσήκοντα σεβασμὸν εἰς τὴν ἀγίαν ὀρθόδοξον ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐν τῇ ἀγίᾳ ὀρθοδόξῳ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ οὐδαμῶς ἐν τῇ δυτικῇ Ρωμικῇ ἐμβλέπουσιν οὗτοι τὴν ἀληθῆ θεματοφύλακα τῶν παραδόσεων τῶν ἀγίων καὶ θεοφόρων πατέρων, καὶ ἔντινι ὁμοφωνία μετ' αὐτῆς (τῆς ὀρθοδ. Ἐκκλησίας) ζητοῦσι τὴν ἑαυτῶν δικαιολογίαν. Ἡ τοιαύτη αὐτῶν συμπεριφορὰ, ἢ ἀγίπη καὶ ἀγιθὴ διίθεσις πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν, δὲν δύναται νὰ μὴ προκαλέσωσι καὶ ἀπὸ μέρους ἡμῶν ἀμοιβαίαν ἀγάπην καὶ ἐλπίδα τινὰ περὶ τοῦ ὅτι ἡμέραν τινὰ θὰ ἐπραγματοποιεῖτο ἢ μετὰ τῶν ὀρθοδόξων ἔνωσις αὐτῶν. Λαμβάνοντες πάντα ταῦτα ὑπ' ὄψιν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἀγγλικανοὺς ὀβριλομεν τὸ ἐφ' ἡμῖν νὰ μὴ μείνωμεν ἐν ἀδρανεῖᾳ, ἀλλὰ νὰ δείξωμεν ἀδελφικὴν προθυμίαν, ὅπως διασαφήσωμεν καὶ δείξωμεν αὐτοῖς πᾶν ὅ,τι ἦτο ἐνδιαφέρον νὰ μάθωσι περὶ τῆς οὐρίας, τῶν διγμῶν καὶ τῶν κανόνων τῆς ἡμετέρας ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς μόνης θεματοφύλακος καὶ γνησίου κληρονόμου τῆς ἱερᾶς χριστιανικῆς ἐπιστήμης.

Οἱ οὕτω καλούμενοι Παλαιοκαθολικοὶ, οἵτινες ἀπὸ τινος γενναίως ἀντέστησαν κατὰ τῆς ἀνωτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς τῆς ρωμικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πάπα, εὖρον ἱκανοὺς ὑπερασπιστὰς μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων θεολόγων, οἵτινες ἐξεδήλωσαν προθυμίαν, καὶ νῦν ἔτι ἐκδηλοῦσιν, ὅπως διευκολύνωσι τοῖς Παλαιοκαθολικοῖς τὴν ὁδὸν, ἣτις ἄγει εἰς τὰς πύλας καὶ ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἄλλὰ οἱ ἡγήτορες τοῦ Παλαιοκαθολικισμοῦ, εὐρισκόμενοι

μεταξὺ τῶν τριῶν μεγάλων καὶ πρὸς ἀλλήλας δισταμένων Ἐκκλησιῶν, διὰ τῶν δίκαιον ἐν τίνι ἐξ αὐτῶν δύναται νὰ εὐρωσι πλείονα ἐκκλησιαστικὴν ἀλήθειαν. Θὰ συμβῆ ἄρα γε, ὥστε οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Παλαιοκαθολικισμοῦ ἐν τῇ μερίμνῃ αὐτῶν ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς γνησίας ἐκκλησιαστικῆς ἀληθείας νὰ χωρήσωσι περαιτέρω; Περὶ τούτου θὰ δείξῃ τὸ μέλλον. Ἀποβλέποντες εἰς τοῦτο ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Παλαιοκαθολικοὺς ὀφείλομεν, κατὰ τὴν γνώμην μου καὶ συμφώνως τῇ χριστιανικῇ συνειδήσει ἔναντι τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, νὰ ἀποκαλύψωμεν αὐτοῖς τὴν πίστιν ἡμῶν καὶ τὴν σταθερὰν καὶ ἀκλόνητον πεποίθησιν περὶ τοῦ ὅτι μόνη ἡ ἡμετέρα ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀκλόνητως ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν ἀποστόλων μέχρι σήμερον ἐτήρησε καὶ ὁλονὲν ἀδιακόπως τηρεῖ τὴν παρακαταθήκην τῆς ἀληθοῦς καὶ ἀγίας τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας. Διὰ τῆς τοιαύτης πεποιθήσεως ἡμῶν ἐν σχέσει πρὸς αὐτοὺς ἡμεῖς πράγματι θέλομεν δείξῃ αὐτοῖς τὸν εὐθὺν δρόμον, ὅστις ἄγει εἰς τὸν περίβολον τῆς ἀγίας καθολικῆς, ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, διὰ τοῦ αὐτοῦ δὲ τρόπου καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς, ὅσοι ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν αὐτὴν σωτηριώδη ὁδὸν, ὅπως καὶ οὗτοι ἐνωθῶσιν ἐν μιᾷ ποιμνῇ μετὰ τῶν ὀρθοδόξων. Ἡ χριστιανικὴ καὶ ἀδελφικὴ ἡμῶν ἀγάπη πρὸς αὐτοὺς καὶ ἡ κατανυκτικὴ ἡμῶν ὑπὲρ αὐτῶν προσευχὴ ἀνάγκη ὅπως μηδέποτε ἐξιντλῶνται.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μεταβολὴν ἢ τὴν ἐν μέρει διόρθωσιν τοῦ Ἡμερολογίου, περὶ τούτου ἐν πάσαις ταῖς ὀρθοδόξοις χώραις ἤδη πρὸ πολλοῦ ἤρξατο νὰ γίνηται λόγος. Μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Μητροπολίτης Βελιγριδίου Μιχαὴλ ἐποίησατο περὶ τούτου ἄπαξ πρότασιν τῷ μακαρίας μνήμης Παναγιωτάτῳ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ τῷ Δ'. Τὴν πρότασιν ταύτην, ἐὰν δὲν ἀπα-

τῶμαι, ἢ Α. Παναγιότης παρέπεμψεν εἰς ἐγνωσμένης αὐθεντίας πρόσωπα, ὅπως ἐξετάσωσι τὸ πρᾶγμα καὶ ὑποβάλωσι τὴν γνώμην αὐτῶν. Πρὸς τούτοις ἦλθεν εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν, ὅτι καὶ ἐν Ρωσσίᾳ ἐπίσης συνέστη εἰδικὴ ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπὴ, εἰς ἣν ἐδόθη ἐντολὴ ἵνα διαλευκάνῃ τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως.

Ὅσον δέ μοι εἶναι μέχρι τοῦδε γνωστὸν καὶ ἐὰν δὲν ἀπατῶμαι, οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη Ἐπιτροπὴ ἔφθασεν εἰς ὀριστικὴν τι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου συμπέρασμα. Ἄλλως τε πρόδηλον, ὅτι δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ φθάσῃ εἰς τοιοῦτο συμπέρασμα, διότι τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε λίαν σοβαροῦ χαρακτήρος.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀνάγκη ἵνα ᾧσι μᾶλλον ἐπιφυλακτικοὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τοῦτο. Διότι, ὡς γνωστὸν, ἡ μεταβολὴ τοῦ Ἡμερολογίου ἐξυπνοεῖ τὴν μεταλλαγὴν τοῦ Πασχαλίου, τ. ἔ. παντὸς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ συστήματος καὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς ἐνιαυσίου περιόδου καὶ τῶν κινητῶν ἐορτῶν.

Γνωρίζομεν ἐκ τῆς Ἱστορίας, ὅτι ἐγένοντο καὶ τινες μικρότεροι μεταβολαὶ, αἵτινες, ὅτε ἐφηρμόσθησαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ προὐκάλεσαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον δυσαρέσκειαν μεταξὺ τῶν πιστῶν.

Ταῦτα ἔχοντες ὑπ' ὄψιν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι κατὰ νοῦν πάντα τὰ δυνατὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα ἐκ τῆς μεταβολῆς τοῦ Ἡμερολογίου ἠδύνατο νὰ συμβῶσιν. Διὰ τοῦτο φοβούμενοι μὴ ὑποπέσωμεν εἰς κίνδυνόν τινα, ὁποῖους γνωρίζομεν ἐκ τῆς Ἱστορίας, εἰμὶ ταύτης τῆς ταπεινῆς γνώμης, ὅπως καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τηρῶμεν τὴν πρᾶξιν τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου.

Δὲν δυνάμεθα νὰ παραλείψωμεν, ὅπως ἐν βαρεῖ πόνῳ ψυχῆς μὴ ἐκφράσωμεν θλίψιν ἐπὶ τῷ ὅτι ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἀνα-

τολή διαίρεσις τις ἐκκλησιαστικὴ ὑφίσταται, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Κόπται, οἱ Νεστοριανοὶ, κλπ, οἵτινες ἤδη ἀπὸ τῶν παλαιῶν χρόνων ἐξέπεσον τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ δὲν ἀπόλεσαν τὸν ὄργανισμὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας.

Ὡ! ὅποια θὰ ἦτο ἡ χαρὰ πανταχοῦ καὶ ἐν πάσῃ χώρᾳ μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων, ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῆ τρόπος, ὅπως οἱ ὡς ἀνωτέρω ἐξονομασθέντες ἐκπεπτωκότες ἀδελφοὶ ἐπιστρέψωσι καὶ αὐθις ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς ἡμετέρας ἀγίας ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ ὅποσον ἐν ἀπάσῃ τῇ ὀρθοδόξῳ ἀνατολῇ θὰ ἐξήιθει ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀμοιβαία ἀδελφικὴ ἐν Κυρίῳ ἀγάπη!

ὑποβάλλων πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα εἰς τὴν σοφὴν κρίσιν τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος, ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας δέομαι τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως τὴν ἀγίαν αὐτοῦ ὀρθόδοξον καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν στηρίξῃ ἐν τῇ ἀληθεῖ εὐαγγελικῇ διδασκαλίᾳ, καὶ ὅπως ἐνισχύῃ ἐν αὐτῇ τὸν θεσμὸν τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ τῆς εἰλικρινοῦς ἐπικοινωνίας, τῇ δὲ ὑμετέρᾳ Παναγιότητι καὶ τῇ καθ' ὑμᾶς Ἱερᾷ Συνόδῳ χαρίζεται εἰρήνην ἐπ' ἀγαθῷ, εἴ τι δὲ ἀκμὴν καὶ πρόοδον τῶν πιστῶν τέκνων τῆς ἀγίας καὶ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ ὧς πλείστα ἔτη.

Βιθέως ὑποκλινόμενος πρὸ τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος ταπεινότατα ἐξαιτούμαι, ὅπως εὐδίκῃ γητε εὐμενῶς νὰ δεχθῆτε τὴν ἐκφρασιν τοῦ βιθυτάτου σεβασμοῦ μου καὶ τῆς πλήρους ἀφοσιώσεως, μεθ' ᾧ ἔχω τὴν ἰδιαίτεραν τιμὴν νὰ διατελῶ.

Ἐν Κετίγγη, 28 Ἀπριλίου 1902.

Ἄριθμ. 825

Τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος ἐν Χριστῷ ἀδελφός,  
συλλειτουργὸς καὶ ταπεινότατος θεράπων,

ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ  
Μητροπολίτης Μαυροβουνίου

Η΄.

## ΑΝΤΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

—\*—

Ἄρ. πρωτ. 3385.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ ἀείποτε πλούσιον ἐκχέων ἐφ' ἡμᾶς τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ὁ καὶ ἐπ' ἐσχάτων τὴν μεγάλην καὶ παρήγορον ἐπιδαφιλευόμενος ἡμῖν τὴν χάριν, δέξασθαι καὶ ἐντυχεῖν τοῖς ποθεινοτάτοις καὶ τιμιωτάτοις ἡμῖν ἀδελφικοῖς γράμμασι τῶν ἀγιωτάτων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, τοῦ τε Μακαριωτάτου καὶ Σεβασμιωτάτου Πατριάρχου τῆς ἀγίας Πόλεως Ἱερουσαλῆμ καὶ πάσης Παλαιστίνης, καὶ τῶν Σεβασμιωτάτων Προέδρων τῶν τὰς ἀδελφὰς Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας Ρωσίας, Ἑλλάδος, Ρουμανίας καὶ Σερβίας διοικουσῶν ἱερῶν Συνόδων, καὶ τοῦ τὴν ἀγιωτάτην Ἐκκλησίαν Μαυροβουνίου θεοφιλῶς ποιμαίνοντος, τοῦ μὲν Μακαριωτάτου καὶ Σεβασμιωτάτου Πάπα καὶ Πατριάρχου τῆς μεγάλης Πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἶδαμὲν πως ἀναβάλλοντος ἐς δεῦρο τὴν ἀπάντησιν, τῶν δὲ πραγμάτων τῆς κατὰ Ἀντιόχειαν Ἀποστολικῆς καὶ Πατριαρχικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐν Κύπρῳ ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς νέας Ἰουστινιανῆς δυσχεραίνοντων τὴν πρὸς αὐτὰς ἐκκλησιαστικὴν διὰ γραμμάτων ἐπικοινωνίαν ἐκεῖ μὲν κανονικῶν ἐνεκεν λόγων, ἐνταῦθα δὲ διὰ τὴν στέρησιν κανονικοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ Προέδρου.

Καὶ ταῖς μὲν Ἐκκλησίαις ταύταις τὰ κρεῖττω εὐχόμεθα. Τοῖς δὲ ἐν Χριστῷ ἀγαπητοῖς ἡμῖν ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς, τοῖς προερόνως καὶ φιλαδέλφως ἀπαντήσασιν εἰς τὴν ἀπὸ 12 Ἰουνίου 1902 σωτηρίου ἔτους ἡμετέραν Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν ἐπιστολὴν, ἐκπράζομεν τὰς ὀφειλομένας εὐχαριστίας τῆς

καθ' ἡμᾶς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀνεκλάλητον χαρὰν, ἐφ' οἷς ὁμοφώνως ἀποφαίνονται καὶ ὁμολογοῦσιν ὅσων καὶ οἷων ἀγαθῶν γένοιτ' ἂν πρόξενος τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ ἢ καὶ διὰ γραμμάτων μόνων συχνότερα ἐπικοινωνία τῶν κατὰ τόπους ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, μάλιστα ἐν τοῖς ἐσχάτοις τούτοις χρόνοις, καθ' οὓς σκοποὶ καὶ ὑπολογισμοὶ κοσμικώτερον καὶ φυλετικώτερον ἔχοντες χαρακτῆρα καὶ τοῖς ἱεροῖς Ἀποστολικοῖς καὶ Συνοδικοῖς κανόσιν ἀντιμαχόμενοι, ὅλως δὲ ἀλλότριαι ὄντες τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν θεοφιλῶς αὐτὰς ποιμαίνοντων, ἐπιδιώκονται ἐν προσχῆματι ζήλου, προνοίας καὶ προστασίας τῶν συμφερόντων τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῶν κλύδωνι προσηλυτιστικῶν ἐταιρειῶν χειμαζομένων τέκνων αὐτῆς· διενεργοῦνται δὲ ταῦτα ἐπὶ προφανεῖ μὲν ἀθετήσῃ καὶ παραβιάσῃ τῶν ἐκπαλαι ταῖς κατὰ μέρος Ἐκκλησιαῖς ἀνηκόντων καὶ κανόσιν οἰκουμενικοῖς κεκυρωμένων δικαίων αὐτῶν, ἐπὶ δημιουργίᾳ δὲ παρανοήσεων καὶ ὑπονοιῶν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπὶ συγχύσει καὶ ἀνυπολογίστῳ ζημίᾳ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος καὶ ἐπὶ διασπάσει καὶ καταμελισμῷ τῆς μιᾶς καὶ καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας εἰς μέρη καὶ τμήματα ἀπὸ φυλετικῶν παραδόσεων καὶ γλωσσικῶν ιδιωμάτων γνωριζόμενα, ὡς τὰ πολλὰ ἐπιλανθάνομενα τῆς ἐν πίστει συγγενείας καὶ χάριν κατὰ κόσμον ἀγαθῶν ἀλληλα προκαλοῦντα καὶ ἀλλήλοις φθονοῦντα. Τίνα γὰρ λανθάνει τῶν ἐπιμελῶς τοῖς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις συμβαίνουσι παρακολουθούντων ὅτι τὸ ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας κυφορηθὲν τοῦτο καὶ ξενίζον καὶ ὑπουλον πνεῦμα, τὸ ὀλεθρίως ἐπιδρῶν ἐπὶ τε τῶν ἀπαιδευτῶν καὶ τῶν παιδευθέντων τὴν κατὰ κόσμον μόνον σοφίαν, πάντα προρασιζόμενον καὶ πάσῃ μηχανῇ καὶ μελοδείᾳ χρώμενον κοσμικαῖς ὑπηρετεῖ τάσεσι καὶ ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας σπέρματα παρεισάγει ἐνεργείας ἐπικρατήσεων λαϊκῶν δι' ὑποθέσεων καὶ πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν, μὴ φειδόμενον μηδ' αὐτῶν τῶν σεπτῶν τοῦ Κυρίου σκηνω-

μάτων καὶ τῶν ἱερῶν τῶν πατέρων ἡμῶν σεβασμάτων, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἀτεχνῶς θεραπευρίδα καὶ ὄργανον κοσμικῶν σκοπῶν καὶ πολιτικῶν προγραμμάτων καταστῆσαι ἐπαγωνίζεται;

Τοῦτο δὲ τὸ ξένον τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ὀνειδὸν πνεῦμα, τὸ ἀπειλοῦν τῇ εἰρήνῃ καὶ τῇ εὐσταθείᾳ τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, φαίνεται ἡμῖν ἐν τοῖς μάλιστα χρῆζον τῆς ἀδελφικῆς συσκέψεως καὶ συμβουλίας τῶν σεβασμιωτάτων ἡμῖν συλλειτουργῶν κατὰ τὰς ἀκηράτους διατάξεις καὶ τὰ σωτήρια διδάγματα τῆς πολιᾶς καὶ αἰδεσίμου ἀρχαιότητος. Τοῦτο γὰρ γνώρισμα οὐσιωδέστατον ὀρθοδοξίας, τὸ θεμέλιον αὐτὸ τοῦ ὅλου αὐτῆς κανονικοῦ καὶ διοικητικοῦ οἰκοδομήματος συγκροτοῦν, τὸ «μὴ κινεῖν ὄρια αἰῶνια, ἃ οἱ Πατέρες ἡμῶν ἔθεντο». Τοῦτο μόνον δυνήσεται ἀποκροῦσαι τὰς νεωτερικὰς τάσεις καὶ ἐνεργείας τὰς προϊούσας, μετὰ τοῦ ἀποστόλου εἰπεῖν, «ἀπὸ σοφίας ἐπιγείου, ψυχικῆς καὶ δαιμονιώδους».

Πῶς γὰρ οὐ δίκαιον τὰ ἐπὶ αἰῶνας τοσοῦτους κατὰ τάξιν γιγνόμενα καὶ εὐσχημόνως ἔχοντα ταῦτα καὶ τοῦ λοιποῦ κρατεῖν καὶ αἰδέσιμα εἶναι; Πῶς δὲ οὐκ ἀκίνδονον διασεῖσθαι καὶ διασαλεύεσθαι τὸ ἀπὸ Συνόδων Οἰκουμενικῶν καὶ Ὁρῶν Πατέρων ἀποπηγάζον σεμνὸν καὶ ἱερώτατον σύστημα τῶν ἀγιωτάτων Πατριρχικῶν Ἐκκλησιῶν, ὧν καὶ τὰ θεμέλια ἀποστολικά καὶ ὁ διὰ δέκα καὶ ἐννέα αἰῶνων βίος πόνοις ἀτρύτοις καὶ μόχθοις καὶ ἀγῶσιν ἀνεκδιηγήτοις καὶ αἵμασι μαρτυρικοῖς ἐσφυρηλάτηται, καὶ αἱ πρὸς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν θεολογικαὶ ὑπηρεσίαι πανομολογούμεναι καὶ πολῦτιμοι; Δεῖ οὖν αὐτὰς ἀνεπηρεάστους καὶ αἰδεσίμους εἶναι, φευκτέον δὲ πᾶν τὸ καὶ ἄπωθεν δυνάμενον μειῶσαι τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν, πᾶσα δὲ ἀρωγὴ καὶ ἐπικουρία πρὸς τοὺς χρεῖαν ἔχοντας, πᾶσα ἀνθρώπις τῶν κατεργημένων ἢ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἢ θεραπεία τῶν τετραυματισμένων καὶ σωτηρία τῶν διωκομένων καὶ κινδυνευόντων μὴ ἄλλως γινέσθω ἢ κατὰ Θεὸν καὶ ἐν πνεύματι ἀδελφικῆς ἀγάπης

καὶ διὰ τῶν κατὰ τόπους κανονικῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας.

Τῶν εἰρημένων πατρικῶν διατάξεων καὶ ὁρίων ἢ ὀλιγορία ἐγέννησεν, ὡς μήποτ' ὠφέλε, καὶ τὰ ἐν τοῖς κόλποις τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπάρχοντα πρὸς τοῖς παλαιοῖς νεώτερα λυπηρὰ ὄντως καὶ θρήνων ἄξια ρήγματα. Ὡς δὲ ἐκ τῆς ἐκείνων ὀλιγορίας ἐγεννήθησαν, οὕτω καὶ ἐκ τῆς ἐκείνων τηρήσεως ἐκποδῶν γενήσονται, τοῦ Θεοῦ συναιρουμένου, καὶ τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν τὰ κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας ὑποτιθεμένων τοῖς ἀκούειν βουλομένοις, καίτοι δυσχερῶς τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου πείθονται οἱ κατὰ κόσμον ἀγαθὰ καὶ τὰς ἰδίας δόξας ὑπὲρ τὸ κῦρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ κανονικῆς τάξεως καὶ διδασκαλίας τιθέμενοι. Ὅτι δὲ ἡ κατ' εὐχὴν λύσις καὶ τῶν ἄλλων ζητημάτων τῶν ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἡμῶν ἀδελφικοῖς γράμμασιν εἰς μελέτην προταθέντων πολλὰς ἔχει καὶ πλείονας ἴσως τὰς δυσχερείας, τοῦτο οὐδὲ ἡμᾶς λέληθεν, ἴσμεν δὲ καὶ αὐτοὶ καὶ συνομολογοῦμεν τοῖς γερασμιωτάτοις ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς, ὅτι τὰς δυσκολίας ἐπαυξάνουσιν αἱ παντοῖαι τῶν ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ πολλῶν ἐκ τῶν Διχαρτυρομένων ἀπόπειραι τοῦ σαγηνεύειν καὶ προσηλυτίζειν εἰς τὰς οἰκείας μάνδρας τοὺς ἀπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Παγγάλεπον ὄντως καὶ τῆς χριστιανικῆς κλήσεως ὅλως ἀπᾶδον τὸ χριστιανὸς χριστιανὸς ἐπιπίπτειν ἢ ὑπεισέρπειν καὶ τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν συγκυκᾶν, αὐτὸ δὴ τὸ τῆς Γραφῆς «περιάγοντας γῆν καὶ θάλασσαν ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον» (Ματθ. 23. 15). Ἀλγοῦμεν πάντες καὶ τὰ σπλάγχνα τιτρωσκόμεθα καιρίως, βλέποντες καὶ ἀκούοντες νῦν μὲν ψυχὰς ἐκ τῶν ἀσθενῶν τῇ γνώμῃ καὶ τῇ πίστει γλιαρῶν, ἢ παιδᾶς ἐκ τῶν ἀσπυρίκτων καὶ ἀπροσπατεύτων, ἢ χήρας ἐκ τῶν πολυειδῶς χειμαζομένων ἀποπλανωμένας καὶ παρασυρομένας, νῦν δὲ χαρακτηρᾶς νοθευομένους, ὥστε πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν νομίζειν, ἢ γονίας κατὰ τέκνων, ἢ ἀδελφούς κατὰ ἀδελφῶν, ἢ κοινότητος κατὰ τῶν οἰκείων ποιμένων ἐπεγειρομένας καὶ ὅλως ἐριδᾶς καὶ διχοστασίας πανταχοῦ δημιουργουμένας ἐπὶ βλα-

σημίᾳ τοῦ ὑπερτίμου χριστιανικοῦ ὀνόματος ἐν τοῖς ἔθνεσιν. Τούτων οὕτω γινομένων, εὐδὴλον ὅτι ὀφείλομεν πάντως «προσέχειν ἑαυτοῖς καὶ πικρῇ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος», καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς νυκτὸς καὶ ἡμέρας περιφρουρεῖν καὶ σώζειν τὴν ἐμπεπιστευμένην ποιμνὴν ἀπὸ πάσης ἐπηρείας τῶν ἐναντίων. Πλὴν ἀλλὰ τῇ τῶν ἰδίων φυλακῇ ἀγρυπνοῦντες, σκοπεῖν ὀφείλομεν καὶ τὰ τῶν ἄλλων, καὶ ὅλη ψυχῇ δεόμενοι ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως, μὴ ἀποδυσπετεῖν πρὸς τὰς δυσχερείας, μηδὲ ἀνεπίδεκτον σκέψεως ἢ δυσέφικτον ὅλως ὑπολαμβάνειν τὸ πρᾶγμα, ἀνασκοπεῖν δὲ τὰ δυνάμενα προοδοποιεῖν τῷ θεοφιλεῖ ἔργῳ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως, ἐν σοφίᾳ περιπατοῦντες καὶ ἐν πνεύματι πραότητος πρὸς τοὺς δισταμένους, ἐκεῖνο ἐνθυμούμενοι, ὅτι τῇ Παναγίᾳ Τριάδι καὶ αὐτοὶ πιστεύοντες καὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σεμνυνόμενοι, τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ σωθῆναι ἐλπίζουσι.

Πλείονας καὶ χριστοτέρας ἔχοντες τὰς ἐλπίδας, πλείονα ὀφείλομεν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τε τοὺς οὕτω καλουμένους Παλαιοκαθολικοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ὅσπερ καὶ πλείονα καὶ αὐτοὶ ἐνδείκνυνται τιμὴν καὶ σπουδὴν πρὸς τὴν Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Καίτοι δὲ παρὰ τοῖς θεολογοῦσι δίστανται αἱ γνώμαι περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς διδασκαλίας τῶν Παλαιοκαθολικῶν πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀποστολικῆς καὶ Καθολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅμως οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι, τῶν ἐν τῇ Δύσει χριστιανῶν τό γε νῦν τούτους μάλιστα ἐγγίξειν λέγων τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Τούτου ἕνεκα πάσῃ δυνάμει συναντιληπτέον αὐτοῖς, καλὸν καὶ θεοφιλῆ ἀγῶνα ἀγωνιζομένοις, ἵνα, μήτε ἐπὶ τὰ δεξιὰ μήτε ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ κλίνοντες, στοχάζωνται τῆς πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν εὐθὺ ἀγούσης. Ἴνα δὲ μὴ ἐγκαλώμεθα ἀδιαφορίαν πρὸς ἀδελφούς, τὸ ὀρθὸν καὶ θεοπαράδοτον ζητοῦντας καὶ τὴν μεθ' ἡμῶν ἐκκλησιαστικὴν ἐπικοινωνίαν καὶ ἐνωσιν ἐπιποθεῖντας, μη-

δὲ παρανοώμεθα, ὅτι ἀδικοῦμεν αὐτοὺς ἐκ φημῶν καὶ διαδόσεων κρινόντες τὰ κατ' αὐτοὺς, οὐχὶ δὲ ἐξ αὐθεντικῶν καὶ ἐπιστήμων ὁμολογιῶν, προὔργου ἂν εἶη αἰτῆσαι αὐτοὺς λόγον περὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδος, ἥτοι σαφῆ τινα καὶ ἀκριβῆ καὶ ἐπίσημον ὁμολογίαν τῆς πίστεως αὐτῶν, ἐν συνόδῳ ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων καὶ ποιμένων αὐτῶν ἐκδιδόμενων καὶ ὑπογεγραμμένων, ὅπως οὕτως ἢ δυνατῆ συζήτησις καὶ διασάφησις καὶ συνεννόησις καὶ, Θεοῦ συναιρομένου, ἐκπλήρωσις τοῦ κοινοῦ πόθου.

Οὐχ ἥττονος συμπαθείας καὶ διαθέσεων ἀμειψιότητος ἀξίους ὑπολαμβάνομεν καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας τῆ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ προσκλίνοντας καὶ τῆς αὐτῶν φιλαδέλφου πρὸς ἡμᾶς διαθέσεως οὐκ ὀλίγα ἐκάστοτε παρεχομένης τεκμήρια. Αὐτόδουλον δὲ ὅτι ὁμοίας συμπικθείας καὶ ἀντιλήψεως ἀξιοί εἰσι καὶ οἱ κατὰ τὴν Ἐφῶν ἐγγυτέρω ἡμῖν ὄντες χριστιανοὶ εἰς τε τοὺς τύπους καὶ τὰ ἔθη καὶ τὴν καθόλου διδασκαλίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν καὶ τὴν θείαν λατρείαν.

Εὐκαιρον δὲ νομίζομεν ὑπομνήσαι ἐνταῦθα τοὺς σεβασμιωτάτους ἐν Χριστῷ ἀδελφούς ὅτι αἱ κατὰ τόπους ἀγιώταται τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαι ἄλλαι ἄλλη γνώμη καὶ πράξει ἀκολουθοῦσιν ἐπὶ ζητημάτων τινῶν, καὶ δὴ οὐ τῶν τυχόντων, τοῦ τε βαπτίσματος καὶ τῆς ἱερωσύνης τῶν ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κεχωρισμένων. Ἐν γοῦν ταῖς τοιούτοις εὐκταῖς, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖος φαίνεται ὁ καθορισμὸς κοινοῦ φρονήματος καὶ κοινῆς πράξεως κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὰς διατάξεις τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἔστι μὲν καὶ διὰ γραμμάτων ἀδελφικῶν διαλευκαίνειν, ἀκριβέστερον μὲντοι καὶ ἀσφαλέστερον ἐξετάζουσιν ἂν, εἴγε, ὡς καὶ τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν τιεες ὑποτίθενται, κατὰ τριετίαν ἐξείη θεολογοῦντας ἀπεσταλμένους τῶν Ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέργεσθαι, καὶ τὰ τοιαῦτα προστηκόντως μελετῶντας τὰς σκεψεις αὐτῶν διὰ τοῦ πρώτου τῆ τάξει Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ἀνακοινῶσθαι ταῖς ἄλλαις Ἐκκλησίαις πρὸς διαγνώμην.

Περὶ δὲ τοῦ κατ' ἡμᾶς ἡμερολογίου τοιαύτην ἔχομεν γνώμην· αἰδέσιμον εἶναι καὶ ἔμπεδον τὸ ἀπὸ αἰῶνων μὲν ἤδη καθωρισμένον, κεκυρωμένον δὲ τῆ διηγεκεῖ τῆς Ἐκκλησίας πράξει Πασχάλιον, κατ' ὃ τὴν Λαμπροφόρον τοῦ Κυρίου Ἀνάστασιν ἐορτάζειν δεδιδάχμεθα τῆ πρώτῃ κυριακῇ τῆ μετὰ τὴν πανσέληνον τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας, ἢ συμπιπτούσῃ ἢ μεθεπομένη, ὡς οὐκ ἐξὸν περὶ τοῦτο καινοτομῆσαι· τὸ δὲ παραφυλάσσοντας τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον καὶ τὸ ἐορτολόγιον ἡμῶν ἀμετακίνητον, ὑπερπυρρῆσαι μόνον 13 ἡμέρας, ὥστε συμπίπτειν τὰς μηνολογίας ἡμῶν τε καὶ τῶν τῷ ἑτέρῳ ἡμερολογίῳ κατακολουθούτων ἀνόνητον καὶ ἄσκοπον εἶναι, τῆς μὲν παραλείψεως τοσούτων ἡμερῶν ὑπ' οὐδενὸς ἐπιβαλλομένης λόγου, οὔτε ἐκκλησιαστικοῦ οὔτε ἐπιστημονικοῦ, τῆς δὲ ἐντεῦθεν συμπιπτώσεως τῶν μηνολογιῶν ἐσομένης προσκαίριου μέχρι δηλονοῦν τοῦ 2100 ἔτους, ὅτε καὶ αὐθις ἄρξεται ἡ διαφορὰ μιᾶς ἡμέρας. Ἀλλὰ καὶ τὸ μεταρρυθμίσαι τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, ὡς δῆθεν ἐπιστημονικῶς ἀνακριβές καὶ τὸ μέσον πολιτικὸν ἔτος καταστῆσαι οὕτω συμφωνότερον τῷ τροπικῷ, πρόωρον, τό γε νῦν καὶ ὅλως περιττὸν ἡγοῦμεθα· ἡμεῖς τε γὰρ οὐδαμῶς ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως ὑποχρεοῦμεθα μεταλλάττειν ἡμερολόγιον, καὶ ἡ ἐπιστήμη ὡς γε παρ' εἰδικῶν ἀνδρῶν βεβαιούται, οὕτω ὀριστικῶς ἀπεφῆνατο περὶ τῆς ἀκριβείας, μεθ' ἧς τὸ τροπικὸν λογίζεται ἔτος.

Ταῦτα ἀντεπιστέλλοντες ὑμῖν καὶ τὴν ἰδίαν γνώμην ἀποφαινόμενοι περὶ τῶν ἐρωτηθέντων καὶ προταθέντων, χαίρομεν ἐν Κυρίῳ, πρῶτοντατοι ἡμῖν καὶ περισπούδαστοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ συμποιμένες, δι' ἐλπίδος ἔχοντες, μᾶλλον δὲ εἰδότες ὅτι καὶ εἰς τοῦπιόν ἔχομεν ὑμᾶς συναντιλήπτορας προθύμους καὶ συμβούλους εἰλικρινεῖς ἐν πάσῃ ἡμῶν σκέψει καὶ ἀπορίᾳ, ἀφθόνως μεταδιδόντας ὡς ἔχει ἕκαστος κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω δὲ τὰ ἀλλήλων ὑστερήματα ἀναπληροῦντες, δόκιμοι ἐσόμεθα καὶ ἀνε-

παίσχονται διάκονοι τῶν βουλῶν τοῦ Μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆ-  
ρος, ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πεποιθότες ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ἡμῖν  
ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει καὶ εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ, οὐ τῆ  
σωτηρίῳ χάριτι εἴητε ἡμῖν ὑγιαίνοντες καὶ μακροημερεύοντες,  
τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ὀρθοτομοῦντες καὶ τὴν Ἐκκλησίαν  
κοσμοῦντες.

αὐτὸν Μαίου 16'.

Τῆς ὑμετέρας περισπουδάστου ἡμῖν Μακαριότητος (Πανιε-  
ρότητας)

ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς  
καὶ ὅλως πρόθυμος

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΙΩΑΚΕΙΜ

† Ὁ Ἐφέσου Ἰωακείμ—† Ὁ Νικομηδείας Φιλόθεος—† Ὁ  
Ρόδου Ἰωακείμ—† Ὁ Σερρῶν Γρηγόριος—† Ὁ Μιτυλήνης Κύριλλος  
—† Ὁ Διδυμοτείχου Φιλάρετος—† Ὁ Γάνου καὶ Χώρας Κωνσταν-  
τῖνος—† Ὁ Δυρραχίου Προκόπιος—† Ὁ Βελεγράδων Βασίλειος  
—† Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης Κωνστάντιος—† Ὁ Ἐλευθρουπόλεως  
Πανάρετος—† Ὁ Κρήνης Θεόκλητος.

ΤΕΛΟΣ



~~375~~ ~~315~~ K.N. 55

~~309~~ - ~~387~~



SISMA  
NOGLIO